พัฒนาการของศาสตร์ในสาขาวิชา
วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุษา บิ๊กกิ้นส์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2549

ISBN 974-671-410-4

Development of Radio and Television Knowledge

Asst. Prof. Dr. Ousa Biggins

The research is sponsored by Dhurakij Pundit University

2006

ISBN 974-671-410-4

V CD. NO. 1321, 1322
เลขทะเบียน 0192921
วันลงทะเบียน 23 ก.พ. 2553
เลขเรียกหนังสือ 302.9011
ย864ม
[2549]
ฉบ2

ชื่อเรื่อง: พัฒนาการของศาสตร์ในสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์
ผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุษา บิ้กกิ้นส์ สถาบัน: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
สถานที่พิมพ์: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ปีที่พิมพ์: 2549 จำนวนหน้างานวิจัย: 101 หน้า

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง พัฒนาการของศาสตร์ในสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์เป็นงานวิจัยเชิงเอกสารประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้บริหารคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์และเปรียบเทียบการเรียนการสอนสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยรัฐบาลและมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย อีกทั้ง ศึกษาพัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 6 ช่วงคือ 1)ช่วง พ.ศ.2482 – 2490 ยุคแห่งการก่อตัว 2) ช่วงพ.ศ.2491 –2513 ยุคก่อตัวอีกครั้งหลังหยุดดำเนินการ 3)ช่วง พ.ศ. 2514-2527 ยุคขยายสถานภาพและขยายสาขาวิชาด้านนิเทศศาสตร์ 4) ช่วงพ.ศ.2528-2538 ยุคของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและสถาบันราชภัฏ 5)ช่วงพ.ศ.2539-2540 ยุคจากสื่อสู่เทคโนโลยีสารสนเทศ 6)ช่วง พ.ศ. 2544 – 2548 ยุคของการขยายตัวทุกทิศทางภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ การเรียนการสอนวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยรัฐบาลและมหาวิทยาลัยเอกชนไม่แตกต่างกันมากนัก มีโครงสร้างหลักสูตรที่เหมือนกันคือ หมวดวิชาความรู้พื้นฐานทั่วไป หมวดวิชาชีพ หมวดวิชาเลือก และ หมวดวิชาเลือกเสรี แต่จะแตกต่างกันในการกำหนดหน่วยกิตตลอดหลักสูตร ส่วนการจัดหลักสูตรของสาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์นั้นมี การพัฒนาจากแขนงวิชาเป็นสาขาวิชา และมีการเพิ่มรายวิชาที่เน้นในทางปฏิบัติการมากขึ้น ส่วนโครงสร้างหลักสูตรนั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก

Title: Development of Radio and Television Knowledge

Researcher: Asst. Prof. Dr. Ousa Biggins

Institution: Dhurakij Pundit University

Publisher: Dhurakij Pundit University

Year of Publication: 2006

Number of Pages: 101 pages

ABSTRACT

The research "Development of Radio and Television Knowledge" was the documentary research including the in-depth interview of administrators of Faculty of Communication Arts, Dhurakij Pundit University from past to present.

The research objectives were to study the curriculum of Communication Arts and comparison the Radio and Television Department between the state and private universities. In addition, the research studied the development of Radio and Television curriculum of Dhurakij Pundit University.

The results were that the development of the curriculum of Communication Arts in Thailand could be divided into 6 periods as follows:

1. During 1939 – 1947, the period of the establishment
2. During 1948-1970, the period of re-establishment after holding
3. During 1971-1984, the period of the extension of departments in Communication
4. During 1985-1995, the period of private universities and Teaching colleges
5. During 1996-1997, the period of transformation from media to ICT
6. During2001-2005, the period of the extension after the economic crisis

The studies of Radio and Television in state and private universities were not quite different. The curriculum structure was similar as there were general subjects, professional subjects, selective subjects and free selective subjects. However, there were some differences in the number of curriculums. The management of curriculum of Radio and Television department at Dhurakij Pundit University has developed by adjusting the departments and added more subjects focusing on practical skill. However, the structure of curriculum was not different.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง พัฒนาการของศาสตร์ในสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความอนุเคราะห์ข้อมูลจาก ดร.เลิศลักษณ์ ส. บุรุษพัฒน์ อาจารย์ประดิษฐ์ รัตนวิจารณ์ รองศาสตราจารย์ ดร. สมควร กวียะ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พนารัตน์ ลิ้ม

ผู้วิจัยขอขอบคุณ นางสาวนิศารัตน์ เขียนนิล ผู้ช่วยนักวิจัยที่สถาบันวิจัยเศรษฐกิจและสังคมที่ช่วยค้นคว้าข้อมูลและเป็นกำลังใจในการทำวิจัยตลอดมา

ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ที่ให้ทุนอุดหนุนการทำวิจัยในครั้งนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษา บิ๊กกิ้นส์

มีนาคม 2549

DPU

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

กิตติกรรมประกาศ

สารบัญ

สารบัญตาราง

บทที่ 1: บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา 1

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา 4

1.3 นิยามศัพท์ 5

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 6

บทที่ 2: แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเรื่องหลักสูตร 7

2.2 สภาพทั่วไปของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย 12

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษานิเทศศาสตร์ในประเทศไทย 30

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาชีพนิเทศศาสตร์ 34

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 42

บทที่ 3: ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 กรอบที่ใช้ในการวิจัย 44

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย 45

3.3 แหล่งข้อมูลเอกสารและประชากรที่ใช้ 46

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 47

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล 47

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล 47

3.7 การนำเสนอผลการวิจัย 48

บทที่ 4: ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 พัฒนาการหลักสูตรนิเทศศาสตร์

4.1 การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย 49

สารบัญ

หน้า

4.2 การเปรียบเทียบหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัย
รัฐบาลและเอกชนในประเทศไทย 65

ตอนที่ 2 หลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

4.3 พัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิตย์ 81

4.4 ลักษณะสำคัญของพัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 88

บทที่ 5: สรุปผลการวิจัย 91

บรรณานุกรม 100

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

DPU

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการศึกษานิเทศศาสตร์	13
ตารางที่ 2 แสดงอันดับการเลือกเข้าศึกษาสาขานิเทศศาสตร์ ปีการศึกษา 2531	35

DPU

บทที่ 1
บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การศึกษาวิชานิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ได้เริ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2481 โดยความเห็นชอบของรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีนโยบายต้องการส่งเสริมวิชาชีพ หนังสือพิมพ์ให้ก้าวหน้า ในเวลานั้นมหาวิทยาลัยที่พร้อมจะเปิดทำการสอนได้ก็มีอยู่ 2 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง แต่ในที่สุด จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ได้รับอนุมัติ ให้เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่เปิดสอนวิชาการหนังสือพิมพ์ขึ้น เมื่อปีพ.ศ. 2482

หลักสูตรหนังสือพิมพ์ที่เปิดสอนขึ้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีพ.ศ. 2482 นั้น เป็นหลักสูตรการหนังสือพิมพ์ ในระดับอนุปริญญา สังกัดคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยรับนิสิตที่สำเร็จอักษรศาสตร์ปีที่ 2 เข้าเรียนต่ออีก 1 ปี สำเร็จแล้วได้รับอนุปริญญาวิชาการหนังสือพิมพ์

ต่อมา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีมติให้ยุติการสอนในแผนกวิชาการหนังสือพิมพ์ไว้ชั่วคราว เพราะมีคนเรียนน้อย ในปีพ.ศ. 2483 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ได้เปิดสอนในแผนกกลางคืน เป็นหลักสูตรประกาศนียบัตร 3 ปี ผู้สมัครเรียนจะต้องมีคุณวุฒิจบการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 6 ตามหลักสูตรกระทรวงธรรมการหรือเทียบเท่า ดำเนินการสอนอยู่ได้ 3 ปี จึงยกเลิกการเรียนการสอน แล้วมาเปิดใหม่อีกครั้งหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2487 แต่ครั้งหลังนี้ทำการสอนอยู่ได้เพียงครึ่งปีก็เลิกไป ทั้งนี้เนื่องจากมีภัยสงคราม การเปิดสอนวิชาการหนังสือพิมพ์ ในแผนกกลางคืนในระยะเวลาดังกล่าวนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากหนังสือพิมพ์ในยุคนั้นพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเนื้อหาของหลักสูตร วิธีการสอน และความเชี่ยวชาญของอาจารย์ผู้สอน

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงแล้ว การสอนวิชาการหนังสือพิมพ์ก็ได้เริ่มขึ้น อีกครั้งหนึ่งในปีพ.ศ. 2491 คณะรัฐบาลในขณะนั้นได้มีมติให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนวิชาการหนังสือพิมพ์นอกเวลาเรียนปกติ หลักสูตรที่คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนในแผนกกลางคืนนั้น เป็นหลักสูตร 2 ปี

เมื่อเทียบกับหลักสูตรการเรียนวิชาหนังสือพิมพ์ ในแผนกกลางคืนเมื่อปี พ.ศ. 2483 วิชาบางวิชาทางด้านสื่อสารมวลชนได้หายไป เช่น วิชาการแปลข่าวจากโทรเลข วิชาประวัติการหนังสือพิมพ์ แต่มีวิชาใหม่ที่น่าสนใจเข้ามาแทนที่ เช่น ทฤษฎีการโฆษณา เป็นต้น

ต่อมาได้มีการโอนการศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปทำการสอนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ โดยพิจารณาให้ เปิดการศึกษาในระดับปริญญาตรี หลังจากนายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งออกไปแล้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ยังเปิดสอนต่อไปถึงปีพ.ศ. 2497 จึงได้ยุติ

หลังจากการเรียนการสอนวิชาการหนังสือพิมพ์ได้โอนมาอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้ว สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในขณะนั้นก็ได้ทำการพิจารณาว่า หลักสูตรวิชาการหนังสือพิมพ์นี้ จะให้คณะใดเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งในครั้งแรกที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ได้ตกลงให้คณะรัฐศาสตร์รับไปดำเนินการจัดตั้ง แผนกวิชาการหนังสือพิมพ์ขึ้นตั้งแต่ปีการศึกษา 2497 เป็นต้นไป โดยให้เหตุผลว่าวิชาการหนังสือพิมพ์มีลักษณะคล้ายคลึงกับวิชาการทางรัฐศาสตร์มาก

ต่อมา เมื่อคณะรัฐศาสตร์ ได้จัดร่างพระราชกฤษฎีกาประกาศระเบียบและหลักสูตร เสร็จเรียบร้อยแล้วก็ได้ดำเนินการ บันทึกเสนอต่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในขณะนั้น เพื่อวินิจฉัยและสั่งการต่อไป ในบันทึกฉบับนี้มีข้อบังคับอยู่ข้อหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยอมผ่อนผันให้นักศึกษา และผู้สำเร็จการศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเข้าศึกษาต่อในแผนกวารสารศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ได้ แต่ต่อมาภายหลังมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่ยินยอมให้โอน ด้วยเหตุผลที่ระดับคุณวุฒิของผู้เข้าศึกษา ของทั้งสองมหาวิทยาลัยมีพื้นความรู้ไม่เท่ากัน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรับนักศึกษาจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 ส่วนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รับนักศึกษาจบมัธยมศึกษาปีที่ 8) เพราะเป็นหลักสูตรปริญญาตรี

ในส่วนที่เกี่ยวกับชื่อวิชาการหนังสือพิมพ์เดิมนั้น คณะรัฐศาสตร์เห็นว่าการแปลคำว่า Journalism หมายถึงวิชาการหนังสือพิมพ์นั้นค่อนข้างแคบไป จึงได้ขอประทานชื่อใหม่จาก พลตรี ศาสตราจารย์ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ โดยได้ทรงบัญญัติศัพท์คำว่า Journalism เสียใหม่ว่า "วารสารศาสตร์" หรือ "วารสารประพันธ์" ก็ได้ ทั้งสองคำ ที่ประชุมคณะกรรมการประจำคณะรัฐศาสตร์ในสมัยนั้นตกลงเลือกคำว่า "วารสารศาสตร์" เป็นชื่อแผนกวิชาที่สอนทางด้านหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ตั้งแต่บัดนั้น เป็นต้นมา

ต่อมามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดตั้ง คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ โดยรวมเอาแผนกวิชาวารสารศาสตร์เข้าไปด้วย จึงเป็นอันว่าแผนกวิชาวารสารศาสตร์เดิมจะอยู่กับคณะรัฐศาสตร์ก็ต้องเปลี่ยนไป หลักสูตรวิชาวารสารศาสตร์ ในระยะเริ่มต้นนั้นเป็นหลักสูตรในระดับปริญญาตรี

4 ปี และมีลักษณะวิชาไปทางรัฐศาสตร์อยู่มาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเห็นของกรรมการสภามหาวิทยาลัยในเบื้องต้นเห็นว่า วิชาการทางหนังสือพิมพ์นี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับวิชาการทางรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ดำเนินการสอนวิชาวารสารศาสตร์เรื่อยมา โดยมีจำนวนนักศึกษา ที่สำเร็จการศึกษาไปจำนวนไม่มากนัก ตั้งแต่ปีการศึกษา 2500 - 2512 มีบัณฑิตที่ จบการศึกษาทั้งสิ้น 268 คน ต่อมาในปีพ.ศ. 2512 แผนกวิชาวารสารศาสตร์ได้ขอแยกตัวออกจากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ จัดตั้งเป็นแผนกอิสระ ซึ่งมีฐานะเทียบเท่าคณะหนึ่งในมหาวิทยาลัย

ก่อนหน้านั้น เมื่อปีพ.ศ. 2509 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ โดยความเห็นชอบของสภามหาวิทยาลัย อนุมัติให้เปิดหลักสูตรวิชาการหนังสือพิมพ์ในภาคค่ำได้ ความมุ่งหมายของ การเปิดภาคค่ำนี้ก็เพื่อเป็นการส่งเสริม วิทยฐานะของนักหนังสือพิมพ์อาชีพให้สูงขึ้น รวมทั้ง ระดับบริการสื่อสารมวลชนทางด้านหนังสือพิมพ์ และขยายบริการการศึกษาที่เกี่ยวกับ Extension Course ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ต่อมาได้มีการปรับปรุงการศึกษาภาคค่ำของแผนกวารสารศาสตร์ใหม่ โดยระงับ การรับสมัครนักศึกษาเข้าศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์ภาคค่ำตั้งแต่ปีการศึกษา 2512 และเปิดสอนระดับปริญญาตรีแทน แต่ผู้เรียนภาคค่ำจะต้องเรียนถึง 6 ปี และเมื่อศึกษาสอบไล่ได้ครบทุกวิชาตามหลักสูตรแล้ว จะได้รับปริญญาวารสารศาสตรบัณฑิต มีศักดิ์และสิทธิเหมือนกับ วารสารศาสตรบัณฑิตหลักสูตรการศึกษา 4 ปีทุกประการ

ในปีพ.ศ. 2513 แผนกวารสารศาสตร์ ก็ได้รับการยกฐานะเป็น แผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน การศึกษาวิชาการสื่อสารมวลชนได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ได้แตกแขนงออกไปอย่างกว้างขวาง จนในที่สุดแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนจึงได้รับการยกฐานะเป็นคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา

ในระหว่างปี พ.ศ. 2507 ในขณะที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เปิดสอนวิชา วารสารศาสตร์อยู่นั้น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ก็ได้ขออนุมัติ สภาการศึกษาผลิตบัณฑิตสาขาวิชา การสื่อสารมวลชนขึ้นในคณะมนุษยศาสตร์ หลักสูตรของสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ที่เปิดในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้เน้นหนักไปทางด้าน วิทยุกระจายเสียง และวิทยุวิทยุโทรทัศน์ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2511 สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ก็ได้ยกฐานะขึ้นเป็นภาควิชา การสื่อสารมวลชนในคณะมนุษยศาสตร์

จากจุดเริ่มต้น ตั้งแต่มีการศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2482 จนถึงปัจจุบันนี้มหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ก็ให้ความสำคัญและขยายการศึกษาวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์เป็นจำนวนมาก ซึ่งได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ศาสตร์ทางด้านนี้ได้กลายเป็นแกนสำคัญของการศึกษาในประเทศไทยไปแล้ว

ทั้งนี้สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ในคณะนิเทศศาสตร์นั้น ถือได้ว่าเป็นสาขาที่ได้รับความนิยมจากผู้เรียนเป็นจำนวนมาก เพราะนักศึกษาสามารถเรียนรู้ในเชิงวิชาการและฝึกปฏิบัติในเชิงวิชาชีพ โดยมีทักษะสามารถใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้านวิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุวิทยุโทรทัศน์ ปัจจุบันได้เปิดสอนในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนอย่างกว้างขวาง โดยได้เปิดสอนในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ใช้ชื่อสาขาสื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ใช้ชื่อสาขาสื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยโปลีเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมหาวิทยาลัยราชภัฏบางแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นต้น

ผู้วิจัยเห็นว่า สาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุวิทยุโทรทัศน์กำลังขยายตัวและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน รวมทั้งงานวิชาชีพด้านนี้ก็เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา พัฒนาการของศาสตร์ในสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา โดยผลการวิจัยดังกล่าวจะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาสาขานี้ให้มีความก้าวหน้าและเหมาะสมกับยุคสมัยมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเรียนการสอนสาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาพัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

นิยามศัพท์

พัฒนาการ หมายถึง ประวัติความเป็นมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยของรัฐ หมายถึง มหาวิทยาลัยที่อยู่ในสังกัดของรัฐ และมีชื่อเสียงในการสอนทางด้านนิเทศศาสตร์ ในที่นี้ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยเอกชน หมายถึง มหาวิทยาลัยที่ดำเนินงานโดยเอกชน และมีชื่อเสียงในการสอนทางด้านนิเทศศาสตร์ ในที่นี้ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ศาสตร์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ หมายถึง หลักสูตรการเรียนการสอนสาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

พัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ หมายถึง ประวัติความเป็นมาของหลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ. 2482 - ปัจจุบัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การศึกษาเปรียบเทียบหลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยรัฐและเอกชนทำให้ทราบถึงจุดอ่อนจุดแข็งและทิศทางของการพัฒนาในอนาคต
2. สามารถวิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

บทที่ 2
แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง พัฒนาการของศาสตร์ในสาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ นี้มีแนวคิดที่ใช้ประกอบการวิจัยดังต่อไปนี้คือ

1. แนวคิดเรื่องหลักสูตร
2. สภาพทั่วไปของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษานิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
4. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาชีพนิเทศศาสตร์
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องหลักสูตร

หลักสูตรถือได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งของการอุดมศึกษาในการผลิตบัณฑิตเพื่อให้เป็นแรงงานที่มีคุณภาพในตลาดแรงงาน หลักสูตรนั้น หมายถึง กลุ่มขององค์ความรู้ ทักษะ วิธีการคิด และประสบการณ์ที่ทางสถาบันการศึกษาจัดเตรียมไว้ให้แก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้กลายเป็นบุคลากรที่มีคุณค่าของสังคม

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ขอบเขตหน้าที่หลักประการหนึ่งของสถาบันการศึกษา คือ การผลิตผู้มีความรู้และผู้มีอาชีพ ความแตกต่างของผลผลิตของสถาบันการศึกษานั้นก็มีความแตกต่างกันตามลักษณะสาขาที่ศึกษา ดังนั้นจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร นอกจากจะคำนึงถึงขอบเขตหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาแล้ว ยังต้องคำนึงถึงคุณลักษณะเฉพาะของบัณฑิตที่ต้องการผลิตด้วย เพื่อให้ผู้ที่จบการศึกษาสามารถประกอบอาชีพในสาขาของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักสูตรทุกชนิดทุกรูปแบบ จะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ต้องมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะทั้งเฉพาะระดับชั้นและเฉพาะวิชา หลักสูตรจะต้องมีเนื้อหาวิชาที่ได้รับคัดเลือกและจัดระเบียบวางลำดับไว้อย่างเหมาะสมตามทฤษฎีการเรียนรู้และทฤษฎีการสอน และหลักสูตรต้องมีโครงการหรือคำแนะนำในการวัดหรือประเมินผลของการเรียนการสอนไว้ด้วย (ภิญโญ สาธร, 2514 อ้างถึงในกรกช อนันตสมบูรณ์, 2543: 53) ในขณะที่ Kelly (1982 อ้างถึงใน กรกช อนันตสมบูรณ์, 2543: 60) มองว่าองค์ประกอบของหลักสูตรนั้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระของวิชา การวางแผน กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล

ในการเขียนวัตถุประสงค์หลักสูตรนั้น ควรเริ่มจากการพิจารณาถึงหน้าที่ของสถาบันการศึกษานั้นๆ หรือคณะนั้นๆ จากนั้นจึงศึกษาเนื้อหาหลักสูตร พร้อมกับกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในระดับหน่วยของสถาบัน เช่น คณะ ขั้นตอนถัดมาจึงเขียนวัตถุประสงค์ที่ต้องดำเนินการให้แต่ละจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และขั้นตอนสุดท้ายจึงตรวจทานวัตถุประสงค์นั้นๆ ว่าจะเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่

รูปแบบและระดับของหลักสูตร

<u>รูปแบบของหลักสูตร</u>

ลักษณะการจัดหลักสูตร (Organization) สามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม

<u>กลุ่มแรก</u> คือ หลักสูตรที่ยึดวิชาต่างๆ เป็นหลักในการจัด (The subject organization) หลักสูตรนี้เป็นการกำหนดการเรียนการสอนเป็นวิชาๆ (เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ เคมี ฟิสิกส์ เป็นต้น) โดยกำหนดระยะเวลาการสอนตามที่คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรเห็นสมควร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรนี้ คือการจำเนื้อหาวิชาต่างๆ ได้โดยเน้นหนักในเรื่องความรู้ (Cognitive domain) โดยมุ่งวัดว่าผู้เรียนจำเนื้อหาที่เรียนได้ปริมาณมากน้อยเพียงใด ซึ่งหลักสูตรนี้บกพร่องในด้านการสอนให้ผู้เรียนได้คิด สร้างสรรค์ หลักสูตรแบบนี้เป็นหลักสูตรดั้งเดิมของประเทศไทยในระยะแรก

<u>กลุ่มที่สอง</u> คือ หลักสูตรที่กำหนดขอบข่ายความรู้ไว้อย่างกว้างๆ (The board-fields curriculum) หลักสูตรนี้พยายามจะหลีกเลี่ยงการแบ่งความรู้ออกเป็นวิชาๆ โดยรวมวิชาต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน เช่น รวมภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง และศีลธรรมเข้าไว้เป็นวิชาสังคมศึกษา ซึ่งจะได้ความรู้ในเครือเดียวกันลักษณะกว้างๆ และเน้นในทางปฏิบัติมากกว่ารายละเอียด

<u>กลุ่มที่สาม</u> คือ หลักสูตรที่ยึดกระบวนการทางสังคมและการดำเนินชีวิตเป็นหลักมูลฐาน (Curriculum based on social processes and life functions) หลักสูตรนี้มุ่งสอนชีวิตประจำวันและการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของสังคมเป็นหลักโดยพยายามให้เนื้อหาวิชามีความสัมพันธ์กับชีวิต เช่น วิทยาศาสตร์ ศิลป สุขศึกษา การปกครอง เป็นต้น

<u>กลุ่มที่สี่</u> คือ หลักสูตรที่ยึดกิจกรรมและประสบการณ์เป็นหลัก (The activity and experience) หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่พยายามหลีกเลี่ยงหลักสูตรที่ยึดวิชาต่างๆ เป็นหลักเช่นกัน โดยยึดหลักการศึกษาที่ว่าบุคคลเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ต่างๆ ผู้เรียนจะต้องเรียนวิธีแก้ปัญหาและเรียนเฉพาะปัญหาที่ผู้เรียนสนใจ โดยแบ่งการเรียนออกเป็นชิ้นงาน หลักสูตรในรูปแบบนี้จะเหมาะกับชั้นประถมศึกษาที่เป็นประสบการณ์ง่ายๆ เท่านั้น เพราะการจัดหลักสูตรให้เด็กโตเรียนรู้เรื่องที่กว้างขวางนั้นทำได้ยาก และ<u>กลุ่มสุดท้าย</u> คือ หลักสูตรที่ยึดบางวิชาเป็นแกนกลาง (the core curriculum) หลักสูตรแบบนี้ต้องการให้มีการผสมผสานความรู้หลายๆ สาขาเข้าไว้ด้วยกัน และสนใจความต้องการของผู้เรียน รวมถึงส่งเสริมกิจกรรมที่จะผสมผสานการดำเนินชีวิตกับการเรียน

การแบ่งรูปแบบของหลักสูตรในระดับอุดมศึกษานั้นมีความต่างกัน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2539 อ้างถึงในกรกช อนันตสมบูรณ์, 2543: 70) ได้แบ่งการพิจารณารูปแบบหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาไว้เป็นสองแนวทาง คือ

(ก) แนวทางแรกพิจารณารูปแบบหลักสูตรโดยถืองานของหลักสูตรเป็นหลัก สามารถแบ่งได้รูปแบบหลักสูตรได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่

กลุ่มแรก คือ กลุ่มของหลักสูตรที่สัมพันธ์ หรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับมนุษย์ หลักสูตรในกลุ่มนี้จะเน้นที่ตัวมนุษย์เป็นหลักสำคัญ ได้แก่ หลักสูตรในสาขาวิชาแพทย์ศาสตร์ กฎหมาย ศึกษาศาสตร์ เป็นต้น งานในอาชีพของหลักสูตรนี้จะเกี่ยวข้องกับตัวมนุษย์

กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มของหลักสูตรที่ไม่เกี่ยวกับมนุษย์โดยตรง คือ เกี่ยวพันกับมนุษย์บางส่วน แต่ไม่ทั้งหมด หลักสูตรในกลุ่มนี้จะไปสัมพันธ์กับการผลิตสินค้า และการให้บริการมนุษย์ ได้แก่ หลักสูตรในสาขาวิชา สังคมศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ การบริการธุรกิจ สถาปัตยกรรม เป็นต้น และ<u>กลุ่มสุดท้าย</u> คือ กลุ่มของหลักสูตรที่สัมพันธ์โดยตรงกับเนื้อหาหรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับวิชาการ ได้แก่ สาขาวิชาทางมนุษยศาสตร์ อักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

(ข) แนวทางที่สองนั้นพิจารณาโดยถือผลผลิตของหลักสูตรเป็นหลัก แบ่งออกได้ 3 รูปแบบ

รูปแบบแรก ได้แก่ หลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไป หรือ หลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาหรือให้การศึกษาแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความรับผิดชอบ มีความเป็นผู้ใหญ่

รูปแบบที่สอง คือ หลักสูตรวิชาชีพ เป็นส่วนของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการศึกษาของผู้เรียนได้จบออกไปประกอบอาชีพ โดยคำนึงถึงวิชาชีพระดับสูงที่จะต้องมีการศึกษาอย่างมีระบบ

รูปแบบที่สาม คือ หลักสูตรวิชาเลือก หลักสูตรนี้จะให้เปิดกว้างผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจได้อย่างเต็มที่

<u>ระดับของหลักสูตร</u>

ระดับของหลักสูตรนั้นเป็นตัวแปรหนึ่งที่จะช่วยให้เข้าใจในความหมายของคำว่าหลักสูตร เพราะหลักสูตรในระดับที่ต่างกันก็จะมีความหมายต่างกัน Sowell (1996 อ้างถึงในกรกช อนันตสมบูรณ์,2543: 85) ได้แบ่งระดับของหลักสูตรไว้ตามระยะห่างระหว่างหลักสูตรและผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ระดับแรกคือ ระดับสังคม (Societal) ในระดับตัวหลักสูตรจะห่างจากผู้เรียนมากที่สุด เพราะหลักสูตรนั้นถูกออกแบบจากสังคม รวมถึงนักการเมือง ตัวแทนจากกลุ่มเฉพาะกิจ ผู้บริหารในระดับต่างๆ และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ การออกแบบหลักสูตรจะใช้กระบวนการทางสังคมและการเมือง ซึ่งกลุ่มนี้จะเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องของเป้าหมายของหลักสูตร หัวข้อที่จะต้องเรียน เวลาที่

เรียน และอุปกรณ์ในการเรียน หลักสูตรในระดับที่สอง คือ ระดับสถาบัน (Institutional) หลักสูตรในระดับนี้จะเป็นหลักสูตรเพื่อรองรับสถาบันศึกษาโดยได้รับมาจากหลักสูตรในระดับสังคม (Societal) ที่มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับท้องถิ่นนั้นๆ โดยนักการศึกษาท้องถิ่น ในหลักสูตรจะกล่าวถึงวิชา หัวข้อ และสาระสำคัญที่จะต้องเรียน บางครั้งหลักสูตรในระดับนี้จะเรียกว่า หลักสูตรที่ชัดเจน (Explicit curriculum) หลักสูตรระดับที่สาม คือ ระดับการศึกษา (Instructional) หลักสูตรในระดับนี้จะเกี่ยวข้องกับการวางแผนหลักสูตรของผู้สอนหนึ่งคน โดยการวางแผนหลักสูตรตั้งอยู่บนหลักของความจำเป็น และความต้องการของสถานศึกษานั้นหรือ หรือผู้มีอำนาจในสถานศึกษา แต่อย่างไรก็ตาม หลักสูตรในระดับนี้ก็เป็นหลักสูตรที่มีมุมมอง และรูปแบบเฉพาะตัวกับผู้สอนแต่ละคนซึ่งหลักสูตรในระดับนี้ส่วนมากจะใช้ในห้องเรียนและมีความหลากหลายแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะผลตอบรับของนักเรียนในแต่ละห้องนั้นมีความแตกต่างกัน และหลักสูตรระดับที่สุดท้าย คือ ระดับประสบการณ์ (Experiential) หลักสูตรในระดับนี้ได้รับอิทธิพลมาจากประสบการณ์ของผู้เรียน เช่น ภูมิหลัง แรงจูงใจ ดังนั้นหลักสูตรในระดับนี้จึงเป็นหลักสูตรหนึ่งที่สร้างความเป็นส่วนตัวให้กับผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าหลักสูตรจะเป็นรูปแบบใด ระดับใด หรือเป็นหลักสูตรของในการศึกษาระดับใด หลักสูตรนั้นควรจะเป็นหลักสูตรที่ดีที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ ตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา ตรงตามพัฒนาการของผู้เรียนในช่วงอายุต่างๆ ตรงตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและสังคม ตรงตามลักษณะวัฒนธรรม ประเพณี และเอกลักษณ์ของชาติ มีเนื้อหาการสอนที่บริบูรณ์ ช่วยให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาด้วยตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ ความคิดริเริ่ม บอกแนวทาง วิธีการสอน อุปกรณ์สื่อการสอน และวิธีการประเมินการสอนที่เหมาะสม ยืดหยุ่น คล่องตัว เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ง่าย ส่งเสริมการทำงานโดยอิสระ และสอดคล้องกับการดำรงชีวิตปกติประจำวันของผู้เรียน เพิ่มพูนทักษะ ความรู้ความชำนาญมูลฐานให้แก่ผู้เรียน และให้ความรู้ที่ต่อเนื่องเป็นลำดับ

การวางแผนพัฒนาหลักสูตร

แนวทางในการสร้างหลักสูตรที่นักการศึกษายึดนั้นมี 5 แนวทาง ได้แก่ ยึดเนื้อหาวิชาเป็นหลัก (Subject-matter approach) ยึดกิจกรรมร่วมหลักสูตรเป็นแนวทาง (Co-curriculum activities approach) ยึดตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-centered approach) ยึดสังคมเป็นหลักโดยปรับตัวให้เข้ากับสังคมให้ได้ (Social-adjustment approach) และยึดแนวผสม (Synthesis of approach) คือการเอาทุกแนวทางมาผสมกันเพื่อความเหมาะสม ซึ่งประเทศไทยพยายามจะยึดแนวผสม (Synthesis of approach) แต่ตามความเป็นจริงแล้วค่อนข้างจะยึดสังคมเป็นหลักโดยให้ปรับตัวเข้ากับสังคมให้ได้ (Social-adjustment approach) มากกว่า

2409

ก่อนที่จะทำการวางแผนพัฒนาหลักสูตรจะต้องตอบคำถามเบื้องต้น 4 ข้อให้ได้ก่อนว่า วัตถุประสงค์ของการศึกษาคืออะไร เนื้อหาวิชาที่มีนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เนื้อหาวิชาที่มีเหล่านั้นอย่างไรจึงจะเกิดประสิทธิผล และจะมีการวัดผลวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างไร จากนั้นก็เริ่มเข้าสู่การวางแผนหลักสูตร ซึ่งมีแบบจำลองเป็นเส้นตรง โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงวางแผนในส่วนรายละเอียด และกระบวนการวิธีการศึกษา และท้ายที่สุดก็ประเมินความสำเร็จที่เกิดขึ้น

จากแนวคิดเรื่องหลักสูตรทำให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และรูปแบบของหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทศน์ว่ามีลักษณะอย่างไรและทำไมจึงมีลักษณะที่แตกต่างกัน

2. สภาพทั่วไปของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยได้เริ่มเมื่อปี พ.ศ.2482 (ค.ศ.1939) ในสมัยของ ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีได้เปิดการเรียนการสอนด้านหนังสือพิมพ์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นหลักสูตร 1 ปี จากนั้น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เปิดการสอนนิเทศศาสตร์ในวิชาวารสารศาสตร์ของคณะสังคมศาสตร์ในปี พ.ศ.2496 (ค.ศ.1953) และได้ปรับปรุงเป็นคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ในปี พ.ศ.2512 (ค.ศ.1969) ส่วนในภูมิภาคนี้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เปิดทำการสอนวิชานิเทศศาสตร์ขึ้นเป็นแห่งแรกในคณะมนุษยศาสตร์ เมื่อ พ.ศ.2507 (ค.ศ.1964) และมหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ ได้เปิดคณะนิเทศศาสตร์เป็นแห่งแรกสำหรับมหาวิทยาลัยเอกชน เมื่อปี พ.ศ.2513 (ค.ศ.1970)

หนึ่งหทัย ขอผลกลาง (2541 : 197-199) ได้ศึกษา "พัฒนาการของการศึกษาและฝึกอบรมด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย" โดยได้ศึกษาความเป็นมาของการศึกษาสาขานิเทศศาสตร์ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาของไทยที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งที่จำกัดจำนวนรับ (มหาวิทยาลัยปิด) และไม่จำกัดจำนวนรับ (มหาวิทยาลัยเปิด) โดยเป็นการศึกษาตั้งแต่แรกเริ่มก่อตั้งของสาขานิเทศศาสตร์ในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ.2482 จนถึง 2540 สรุปได้ว่า พัฒนาการของสาขานิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ดำเนินไปใน 2 ทิศทาง คือ

1. ความคงที่ ลักษณะต่อเนื่องที่เห็นชัดเจน คือ โครงสร้างหลักสูตร กล่าวคือ ในรายวิชาที่เปิดสอนส่วนใหญ่ตั้งแต่ระยะแรกของการก่อตัวยังคงมีการสอนอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยการจัดหลักสูตร มีการศึกษาในหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปและวิชาเฉพาะด้านนิเทศศาสตร์ดังที่เคยดำเนินการในยุคแรก นอกจากนั้น ในด้านสาขาวิชายังพบว่า สาขาวิชาแรกเริ่มที่เปิดดำเนินการสอนก็ยังคงเปิดสอนอยู่จนถึงปัจจุบันโดยไม่มีการยุบ หรือล้มเลิกการสอนไป

2. ความเปลี่ยนแปลง ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสาขานิเทศศาสตร์มี 2 ลักษณะ คือ การเพิ่ม ได้แก่ การเปิดเพิ่มสาขาใหม่ การขยายตัวในสถาบันอุดมศึกษา และการเปิดเพิ่มรายวิชาใหม่ และการลด อันได้แก่ การลดรายวิชาที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ หรือสภาพสังคมปัจจุบัน อุบลศักดิ์ ศิริยุวศักดิ์ (2526 : 54-59 อ้างถึงใน อิชยา สุภาศรี, 2541: 12-21) ได้แสดงวิวัฒนาการและความสัมพันธ์ของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ (ระดับอุดมศึกษา) กับสภาพทางสังคมไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการศึกษานิเทศศาสตร์

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
1. ช่วงแรก จุดกำเนิด **พ.ศ.2482-2487** - จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรวิชาการหนังสือพิมพ์ระดับอนุปริญญา (2482) ในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ หลักสูตร 1 ปี - จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรวิชาการหนังสือพิมพ์ระดับประกาศนียบัตร (2483) ภาคกลางคืน เป็นหลักสูตร 3 ปี สำหรับผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์ หลักสูตรนี้ต้องปิดไปเนื่องจากสภาพสงครามในขณะนั้น	- นักหนังสือพิมพ์ประสบความยากลำบากในการดำเนินงาน เนื่องจากคัดค้านการที่รัฐบาลประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา นักหนังสือพิมพ์จำนวนมากถูกจับกุมการเสนอข่าวการเมืองมักเป็นข่าวที่ป้อนจากรัฐบาลและฝ่ายญี่ปุ่น มีการตรวจข่าวอย่างเข้มงวด - มีการออก พ.ร.บ.การพิมพ์ 2484 และการกำหนดทุนขั้นต่ำของผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์เป็นเงิน 5 หมื่นบาท ทำให้จำนวนหนังสือพิมพ์ต้องยุบเหลือ 12 ฉบับ จากเดิม 24 ฉบับ - รัฐบาลโอนกิจการวิทยุกระจายเสียงจากกรมไปรษณีย์โทรเลขไปขึ้นกับกรมโฆษณาและเรียกชื่อสถานีเสียใหม่ว่า “สถานวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย” รัฐบาลได้ใช้สถานีวิทยุแห่งนี้ในการโฆษณาชวนเชื่อ โดยใช้เพลงปลุกใจบทสนทนาของนายมั่นนายคงและบทละครต่างๆ รวมทั้งได้ขอให้หนังสือพิมพ์เสนอข่าวสนับสนุนลัทธิเชื่อผู้นำ	- จอมพล ป.พิบูลสงครามประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านไทย สภาพสงครามทำให้มีปัญหาเศรษฐกิจ ข้าวยากหมากแพง รัฐบาลอาศัยวิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์ในการทำสงครามจิตวิทยาเพื่อบำรุงขวัญของทหารและประชาชนระหว่างสงคราม - ขณะเดียวกัน จอมพล ป. มุ่งสร้างลัทธิชาตินิยมเชื่อผู้นำและการเป็นคนทันสมัยโดยการประหารรัฐนิยมและได้ใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการโฆษณาอย่างเต็มที่ โดยขอให้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการโฆษณาอย่างเต็มที่ ได้ขอให้หนังสือพิมพ์ลงคำขวัญยกย่องผู้นำในหน้าหนึ่ง เป็นต้น

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
พ.ศ.2491-2497 - จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรวิชาการหนังสือพิมพ์ระดับประกาศนียบัตร (2491) ภาคกลางคืน อีกครั้งหนึ่งเป็นหลักสูตร 2 ปี สำหรับบุคคลทั่วไปที่จบมัธยมปีที่ 6 และผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์ โดยเปิดตามคำสั่งของรัฐบาล (จอมพล ป. พิบูลสงคราม)	- รัฐบาลได้ใช้อำนาจควบคุมและกดขี่หนังสือพิมพ์ นักหนังสือพิมพ์ได้รวมหัวกันเรียกร้องให้ยกเลิก พ.ร.บ.การพิมพ์และระบบเซ็นเซอร์เจรจากับรัฐบาล แต่ยังไม่ทันเรียกร้องก็ถูกจัดเสียก่อนในข้อหากบฏภายในและภายนอกราชอาณาจักร เรียกว่า “กบฏสันติภาพ” กรมโฆษณา การเปลี่ยนชื่อเป็นกรมประชาสัมพันธ์ และเมื่อจอมพล ป.ตั้งกระทรวงวัฒนธรรมขึ้น ได้จัดรายการวิทยุ แจกเอกสารและจัดหน่วยวัฒนธรรมไทยและจริยธรรมทางสังคมอันดีงาม ห้ามเสนอเรื่องชวนเศร้า หรือเรื่องรักๆ ใคร่ๆ ในรายการละครวิทยุ แต่ให้เน้นหนักเรื่องความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา ความรักชาติและความมั่นคงของชาติ ลัทธิคอมมิวนิสต์คือ ศัตรูหมายเลขหนึ่งของประชาชน - รัฐบาลสนใจจะให้มีการส่งวิทยุโทรทัศน์ขึ้นในประเทศไทย ได้ส่งเจ้าหน้าที่กรมโฆษณาการไปดูงานที่สหรัฐอเมริกา และกลับมาเตรียมการสร้างสถานีวิทยุโทรทัศน์ที่บางขุนพรม - รัฐบาลได้จัดตั้งบริษัทไทยโทรทัศน์ด้วยงบประมาณแผ่นดินและจัดตั้งสถานีวิทยุ ททท. ขึ้นก่อนดำเนินการกระจายเสียงเพื่อการค้า	- หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จอมพล ป. ถูกจับในฐานะอาชญากรสงคราม แต่การต่อสู้ทางการเมืองในขณะนั้นประกอบกับกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทำให้จอมพล ป. กลับคืนสู่อำนาจอีกครั้งหนึ่ง ได้ทำการสถาปนาอำนาจทหารและตำรวจจับกุมและลอบสังหารนักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม - รัฐบาลเริ่มรับความช่วยเหลือทางทหารและทางเศรษฐกิจ (เทคนิค) จากประเทศสหรัฐอเมริกา กรมตำรวจได้รับอาวุธยุทโธปกรณ์จำนวนมาก มีลักษณะกลายเป็นกองทัพมากกว่าเป็นกรมตำรวจ - ในการรัฐประหาร 2495 คณะรัฐประหารได้อ้างการแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นสาเหตุหนึ่งในการทำรัฐประหาร มีการโฆษณาต่อต้าน และสร้างความหวาดกลัวเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ในหมู่ประชาชน

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
พ.ศ. 2497-2500 - จอมพล ป.พิบูลสงครามมีคำสั่งโอนการศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก่อตั้งแผนกวิชาการวารสารศาสตร์ในคณะสังคมศาสตร์ตามมติคณะรัฐมนตรีที่ส่งเสริมงานด้านสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการ ขณะนั้นจอมพล ป.ดำรงตำแหน่งเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรม ศาสตร์ (2497)	- รัฐบาลได้สร้างสถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ขึ้นที่วังบางขุนพรมแล้วเสร็จออกอากาศเป็นครั้งแรกในปี 2498 และได้ประกาศใช้ พ.ร.บ.วิทยุคมนาคม และ พ.ร.บ.วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ 2498 - จอมพล ป. พิบูลสงครามเดินทางกลับจากการเยือนต่างประเทศ เริ่มให้มีสัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ประจำ และเปิดให้หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพมากกว่าช่วงที่ผ่านมา เนื่องจากต้องการสร้างภาพพจน์ของนักประชาธิปไตย และต้องการให้หนังสือพิมพ์เปิดโปงการคอรัปชั่นของฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับตน - ผู้มีอำนาจทั้งสามในสมัยนั้น ได้แก่ จอมพล ป. พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท และ จอมพล ส. ธนะรัชต์ ต่างมีหนังสือพิมพ์เป็นกระบอกเสียงของตนเอง - จอมพล ป. ให้การสนับสนุนการรวมตัวของบริษัทสร้างหนังพูดมาตรฐานให้เป็นบริษัทแห่งชาติ - หนังสือพิมพ์เปิดโปงการเลือกตั้งสกปรกในปี 2500 และวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลชุดใหม่ที่ไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาของประชาชน	- อำนาจการปกครองอยู่ในมือของทหารและตำรวจ จอมพล ป. นำประเทศไทยเข้าผูกพันกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น ในการเดินทางไปเยือนสหรัฐและประเทศในยุโรป - เกิดภัยธรรมชาติในภาคอีสาน ชาวอีสานพากันอพยพเข้ามากรุงเทพฯ เป็นจำนวนมาก และมีคดีฉ้อโกงไม้และการคอรัปชั่นอื่นๆ ในวงราชการแต่รัฐบาลที่ไม่เห็นเป็นเรื่องสำคัญ ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ประชาชนและหนังสือพิมพ์ - จอมพล ป. เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีท่ามกลางข้อกล่าวหาว่า การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2510 ไม่บริสุทธิ์ นักศึกษาก่อการประท้วงและ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการรัฐประหาร จอมพล ป. และ พล.ต.อ.เผ่า ลี้ภัยออกนอกประเทศ

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
พ.ศ. 2501-2508 - คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดตั้งภาควิชาสื่อสารมวลชนขึ้นในปีเดียวกับที่มหาวิทยาลัยเริ่มดำเนินการรับนักศึกษาเป็นปีแรก (2507) และได้จัดตั้งสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำหรับใช้เป็นห้องปฏิบัติการทางวิทยุกระจายเสียงด้วย - จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งแผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ในปี 2508 หลังจากที่เปิดหลักสูตรวิชาการหนังสือพิมพ์ไปตั้งแต่ปี 2497 - มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดตั้งวิทยุธรรมศาสตร์ขึ้นเผยแพร่ความรู้แก่นักศึกษาประชาชนและเพื่อเป็นห้องปฏิบัติการสำหรับนักศึกษาแผนกวารสารศาสตร์ (2508)	-- กองทัพบกจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือสื่อสารของกองทัพบกโดยตรง - กรมประชาสัมพันธ์ได้ดำเนินการจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 5 ขอนแก่น, ช่อง 8 ลำปาง และ ช่อง 10 หาดใหญ่ ขึ้นเป็นเครือข่ายการสื่อสารจากรัฐบาลไปถึงประชาชน - วิทยุกระจายเสียงทวีจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว - รัฐบาลให้ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 ริดรอนสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ มีการกวดขันหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดและได้กวาดล้างนัก นสพ. ครั้งใหญ่ รวมทั้งผู้ที่ต้องสงสัยว่าฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์ - รัฐบาลใช้สื่อมวลชนในการโฆษณาแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ การอยู่ดีกินดี และมีงานทำ การรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจนศีลธรรมอันดี และภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์ - วงการภาพยนตร์ไทยได้รับการยอมรับให้เป็นอุตสาหกรรมประเภทหนึ่ง ภายใต้ พ.ร.บ.การลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2505	- จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลังจากรัฐประหารปี 2501 ได้นำระบบเผด็จการมาใช้ในการปกครองประเทศ ประกาศยุบเลิกรัฐสภา และพรรคการเมืองทั้งหมด และประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 และใช้มาตรา 17 เป็นดาบอาญาสิทธิ์ในการบริหารบ้านเมือง - รัฐบาลให้ความสนใจเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจเริ่มมีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจเป็นครั้งแรกตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศ มีการสร้างถนนเชื่อมจังหวัดต่างๆ ในภาคอีสาน เหนือและใต้กับกรุงเทพฯ รวมทั้งมีแผนพัฒนาส่วนภูมิภาคเป็นครั้งแรกด้วย - ในขณะที่รัฐบาลใช้นโยบายกินดีอยู่ดีและการมีงานทำ ในการบริหารประเทศ จอมพลสฤษดิ์และนายทหารชั้นผู้ใหญ่กลับได้รับผลประโยชน์ทางการเงินจำนวนมหาศาลจากรัฐวิสาหกิจและธุรกิจอื่นๆ - ประเทศไทยเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกายิ่งขึ้น ได้รับเงินกู้มากขึ้น สำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ และเป็นฐานทัพให้แก่กองกำลังของสหรัฐซึ่งไปสู้รบในอินโดจีน

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
2. ช่วงขยายตัว **พ.ศ. 2509-2514** - แผนกวารสารศาสตร์แยกตัวออกจากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และยกฐานะขึ้นเป็นแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน (2513) - วิทยาลัยกรุงเทพเปิดหลักสูตรการประชาสัมพันธ์ในคณะบริหารธุรกิจ (2513)	- โทรทัศน์มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในกรุงเทพ รัฐบาลอนุมัติให้เปิดดำเนินการได้อีก 2 ช่อง คือ สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 (ในเครือกองทัพบก ดำเนินการโดยบริษัทกรุงเทพโทรทัศน์และวิทยุ จำกัด) และสถานีโทรทัศน์ ช่อง 3 (ในเครือกรมประชาสัมพันธ์ ต่อมาเปลี่ยนเป็นในเครือ อสมท. ดำเนินการโดยบริษัทบางกอกเอนเทอร์เทนเมนต์ จำกัด) ในต่างจังหวัด กรมประชาสัมพันธ์จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ทางภาคใต้เพิ่มขึ้นอีก 2 ช่อง ได้แก่ ช่อง 7 สุราษฎร์ธานี และช่อง 9 ภูเก็ต และเริ่มมีการใช้สื่อสารผ่านดาวเทียมโดยมีสถานีภาคพื้นดินที่ อ.ศรีราชา จ. ชลบุรี เป็นสถานีรับ (2513) - อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยได้รับการส่งเสริมการลงทุนตามกฎหมายและผู้สร้างภาพยนตร์ไทย ได้รวมตัวกันจัดตั้งสมาคมผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ไทย (2510) - มีการโฆษณาสินค้าทางวิทยุกระจายเสียงอย่างบ้าเลือด - นายทุนเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์มากขึ้น เสนอข่าวสารเพื่อประโยชน์ทางด้านธุรกิจเป็นหลัก	- หลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ถึงแก่อสัญกรรมในปี 2506 จอมพลถนอม กิตติขจร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนและเตรียมการให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2512 แต่ภายหลังการเลือกตั้ง เกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร จอมพลถนอม จึงทำรัฐประหารยุติกิจกรรมทางการเมืองทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง - เศรษฐกิจตกอยู่ในมือของคณะนายทหารและกลุ่มนายทุนไม่กี่ตระกูล - ประเทศไทยส่งกำลังทหารไปรบในประเทศอินโดจีน โดยได้รับการฝึกจากทหารสหรัฐในไทย

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
พ.ศ. 2515-2519 - แผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยกฐานะเป็นคณะนิเทศศาสตร์ (2517) - วิทยาลัยกรุงเทพฯ แยกหลักสูตรทางด้านการประชาสัมพันธ์ออกจากคณะบริหารธุรกิจเปิดหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตร์ทางด้านสื่อสารมวลชน โดยแบ่งสาขาเอกเป็น 2 สาขา คือสาขาการประชาสัมพันธ์และวารสารศาสตร์ (2517) - มหาวิทยาลัยรามคำแหงเปิดรายวิชาด้านสื่อสารมวลชนเป็นวิชาโทสำหรับนักศึกษาภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ (2515)	- หลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 หนังสือพิมพ์ได้รับเสรีภาพอย่างที่ไม่เคยได้รับก่อน - รัฐบาล มรว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จัดตั้งคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) ขึ้นในปี 2518 เพื่อทำหน้าที่ควบคุมดูแลงานด้านการกระจายเสียง มีการกำหนดเวลาสำหรับการโฆษณาสินค้าทางวิทยุโทรทัศน์ - หนังสือพิมพ์มีบทบาทในการให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยแก่ประชาชน ขูดคุ้ยและเปิดโปงการคอรัปชั่นของรัฐบาลที่ผ่านมา - ก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 วิทยุกระจายเสียง โดยมีวิทยุยานเกราะและชมรมวิทยุเสรีเป็นแกนนำได้ปลุกปั่นยุยงให้ฝ่ายขวาลุกขึ้นมาพิฆาตนิสิต นักศึกษา - หนังสือพิมพ์ถูกควบคุมอย่างเข้มงวดอีกภายหลังการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 รัฐบาลออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 42 และมีคณะกรรมการที่ปรึกษา พนักงานการพิมพ์ทำหน้าที่ตรวจข่าวและผลิตหนังสือพิมพ์อยู่แทบไม่เว้นวัน	- นิสิตนักศึกษาและประชาชนเคลื่อนไหวเรียกร้องรัฐธรรมนูญ เกิดการเดินขบวนครั้งใหญ่นำไปสู่การโค่นล้ม 3 ทรราช ถนอม, ประภาส และณรงค์ กิตติขจร - การเมืองไทยเข้าสู่ยุค “ประชาธิปไตยเบ่งบาน” การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2518 ทำให้ประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีเป็นพลเรือนจากการเลือกตั้งเป็นครั้งแรกในรอบ 27 ปี (ตั้งแต่ 2491) - ประชาชนกลุ่มต่างๆ ชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองมากเป็นประวัติการณ์ เพราะไม่เคยมีโอกาสใช้สิทธิของตนมาก่อนเลย - ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจในช่อง 10 ปี ที่ผ่านมา ซึ่งมุ่งเป็นการลงทุนและโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ทำให้อัตราการเติบโตของเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมาก แต่ขณะเดียวกันเป็นสาเหตุสำคัญก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาความยากจน อันเกิดจากการกระจายรายได้อย่างไม่เป็นธรรม ประกอบกับเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันขึ้นทั่วโลก และเงินเฟ้อภายในประเทศจึงกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของ รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง - ชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์ในสามประเทศในอินโดจีน และการประโคมข่าวทางสื่อมวลชนก่อให้เกิดความหวาดวิตกในหมู่ประชาชนและกลุ่มผู้สูญเสียอำนาจฉวยโอกาสสร้างภาพให้น่ากลัวเกินจริง

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
		- นิสิตนักศึกษาที่ประท้วงการกลับมาของจอมพลถนอม ถูกปราบปรามและสังหารในบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 คณะนายทหารและกลุ่มอำนาจฝ่ายขวาอำนาจการปกครองเรียกตนเองว่าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน - นิสิตนักศึกษาและปัญญาชนจำนวนหนึ่งเดินทางเข้าร่วมการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย องค์กรนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ ถูกยกเลิก
พ.ศ. 2520-2524 - คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยรามคำแหงเปิดหลักสูตรการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ (2520) - แผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยกฐานะเป็นคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน (2522) - คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรนิเทศศาสตร์พัฒนาการ (2521) เป็นหลักสูตรระดับปริญญาโท (2 ปี) - วิทยาลัยกรุงเทพฯ ยกฐานะหลักสูตรศิลปศาสตร์ด้านสื่อสารมวลชนเป็นคณะนิเทศศาสตร์ ประกอบด้วยสาขาการประชาสัมพันธ์ และวารสารศาสตร์ (2520) ต่อมาได้เปิดหลักสูตรสาขาการโฆษณาอื่นในปี 2523	- รัฐบาลคณะปฏิรูปฯ ยุบบริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด และจัดตั้งองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) ขึ้นดำเนินกิจการด้านสื่อมวลชนของรัฐ (ประกอบด้วยสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 และสถานีวิทยุ ททท.) ได้ใช้เป็นเครื่องมือโฆษณารัฐบาลและต่อต้านคอมมิวนิสต์ - รัฐบาลออกประกาศรายชื่อหนังสือ 100 เล่มที่ห้ามไว้มีในครอบครอง - สื่อมวลชนถูกใช้เป็นเครื่องมือในการโฆษณาสินค้าอย่างเต็มที่ กบว. ไม่สามารถกวดขันและควบคุมให้เป็นไปตามระเบียบ กบว. ได้ ธุรกิจโฆษณาได้ขยายตัวเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ มีมูลค่ากว่า 2 พันล้านบาทต่อปี - ภายหลังการหมดอำนาจของรัฐบาลคณะปฏิรูปฯ จำนวนนิตยสารรายสัปดาห์, รายปักษ์ และรายเดือนเพิ่มขึ้นอย่างมาก	- ประเทศไทยมีฐานะไม่ดีนักในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในยุครัฐบาลคณะปฏิรูปฯ และบรรยากาศทางการเมืองในประเทศก็เต็มไปด้วยความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน - คณะทหารทำการรัฐประหารยึดอำนาจจากคณะปฏิรูปฯ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรีและได้มีการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2522 - รัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจที่สืบเนื่องมาจากการเร่งอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น ปัญหาการลงทุนซบเซา ปัญหาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำของรายได้ ปัญหาประชากรและการว่างงาน แต่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจขึ้นในปี 2522 ทำให้นายกรัฐมนตรีลาออกกลางสภา - พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี และจัดตั้ง

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
	ข้อเรียกร้องของกลุ่มผู้สร้างภาพยนตร์ไทย - ภาพยนตร์ไทยต้องเผชิญหน้ากับโทรทัศน์และวีดีโอเทป ผู้ดูภาพยนตร์ไทยลดจำนวนน้อยลง - เทคโนโลยีใหม่ๆ ทางการสื่อสารทะลักเข้ามาอย่างรวดเร็ว เช่น เครื่องเล่นเทปคาสเซ็ท เครื่องเล่น วีดีโอเทป รวมทั้งโทรทัศน์ตามสายซึ่งมีการส่งอในต่างจังหวัด และตามอาคารใหญ่ๆ	
พ.ศ. 2525-2527 - คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เปิดหลักสูตรวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน (2525) เป็นหลักสูตรปริญญาโท (1 ปี) - คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เปิดภาควิชาศิลปนิเทศ (2525) - มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเตรียมการจัดตั้งคณะนิเทศศาสตร์ และจะเปิดรับนักศึกษารุ่นที่หนึ่งในปี 2527	- ธุรกิจการโฆษณาขยายตัวมากขึ้นอีก มีมูลค่ากว่า 3 พันล้านบาทต่อปี โดยเน้นการโฆษณาทางโทรทัศน์ วิทยุ และสื่อเฉพาะกลุ่ม ซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ - มีเทคโนโลยีทางการสื่อสารใหม่ๆ เข้ามามากขึ้น เช่น วีดีโอเกม การใช้คอมพิวเตอร์ในการสื่อสาร และเก็บข้อมูลในสำนักงานและธุรกิจขนาดใหญ่ และการใช้คอมพิวเตอร์ขนาดเล็ก - การดำเนินงานของสื่อมวลชน เป็นองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ มีกิจการสื่อมวลชนหลายประเภทอยู่ในเครือเดียวกัน เช่น หนังสือพิมพ์รายวันกับนิตยสาร สถานีโทรทัศน์กับหนังสือพิมพ์ และการดำเนินการทางธุรกิจมีลักษณะครบวงจรในตัวเอง - รัฐบาลใช้สื่อมวลชนของรัฐ (วิทยุโทรทัศน์) ป้อนข่าวสารแก่ประชาชนตลอดเวลา ทีวีพูลมีการถ่ายทอดข่าวและรายการของรัฐบาลอยู่เป็นประจำ และกองทัพบกได้นำเครื่องรับโทรทัศน์ไปแจกแก่ประชาชนในบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อให้สามารถรับข่าวสารจากรัฐบาลได้	- ประเทศไทยจัดงานเฉลิมฉลองกรุงรัตโกสินทร์ 200 ปี อย่างมโหฬารตลอด 2525 - เกิดวิกฤตการณ์รัฐธรรมนูญในตอนต้น 2526 นำไปสู่การยุบสภาและการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนเมษายน พลเอกเปรม ติสูลานนท์ได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งและจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น - ภาพพจน์ของผู้แทนราษฎรเสื่อมลง มีส่วพัวพันเรื่องบ่อนการพนันขนาดใหญ่ - รัฐบาลออกกฎหมายเก็บภาษีเพิ่มเติม ขณเดียวกันธุรกิจการเงินเกิดความปั่นป่วเนื่องจากความไม่ซื่อสัตย์สุจริตของธุรกิจการเงิน

ที่มา: อิชยา สุภาศรี, 2541: 12-21

สถานภาพปัจจุบันของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ ในปัจจุบันสามารถจำแนกสถานภาพได้เป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.<u>กลุ่มสถาบันที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์</u> สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกในประเทศไทย มีจำนวนทั้งสิ้น 77 แห่ง สามารถจำแนกเป็นกลุ่มต่างๆ ได้ ดังนี้

1) มหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวนทั้งสิ้น 14 แห่ง จำแนกเป็น

1.1 มหาวิทยาลัยที่จำกัดจำนวนรับ จำนวน 12 แห่ง ประกอบด้วย

1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5. มหาวิทยาลัยศิลปากร
6. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
7. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
8. มหาวิทยาลัยแม่โจ้
9. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
10. มหาวิทยาลัยบูรพา
11. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
12. มหาวิทยาลัยนเรศวร

1.2 มหาวิทยาลัยไม่จำกัดจำนวนรับ จำนวน 2 แห่ง ประกอบด้วย

1. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2) มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่

1. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
2. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

3) มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 39 แห่ง ได้แก่

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
2. มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
3. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
4. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
5. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
6. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
7. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
8. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
9. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครพนม
10. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
11. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
21. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
22. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
23. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
24. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
25. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
26. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
27. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
28. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
29. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
30. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
31. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

12. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
13. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
14. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
15. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
16. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
17. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
18. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
19. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
20. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
32. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
33. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
34. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
35. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
36. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
37. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
38. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
39. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

4) มหาวิทยาลัยเอกชน จำนวนทั้งสิ้น 22 แห่ง ได้แก่

1. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
2. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
3. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
4. มหาวิทยาลัยเกริก
5. มหาวิทยาลัยรังสิต
6. มหาวิทยาลัยเซ็นต์จอห์น
7. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร
8. มหาวิทยาลัยศรีปทุม
9. มหาวิทยาลัยสยาม
10. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
11. มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
12. มหาวิทยาลัยเว็ปสเตอร์
13. มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
14. มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด
15. มหาวิทยาลัยคริสเตียน
16. มหาวิทยาลัยพายัพ
17. มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
18. มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
19. มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
20. วิทยาลัยโปลีเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
21. วิทยาลัยโยนก
22. มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย

เมื่อพิจารณาจากจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์พบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์มากที่สุด ในขณะที่มหาวิทยาลัยเอกชนเป็นสถาบันที่มีขยายตัวด้านการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์อย่างต่อเนื่อง โดยจะเป็นการเปิดสอนในด้านการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานภาคธุรกิจ

ในจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ทั้งหมดมีสถาบันอุดมศึกษาที่สอนด้านนิเทศศาสตร์หลักสูตรภาษาอังกฤษ จำนวน 6 แห่ง โดยส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยเอกชนและเน้นการ

ศึกษาด้านการสื่อสารธุรกิจ การสื่อสารการตลาด ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยสยาม และมหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย โดยมีมหาวิทยาลัยของรัฐเปิดสอนในหลักสูตรภาษาอังกฤษ คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนในสาขาการบริหารการสื่อสาร

สำหรับการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในระดับบัณฑิตศึกษามีสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการสอนในระดับปริญญาโท จำนวน 14 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเกริก มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยรังสิต และมหาวิทยาลัยศรีปทุม โดยมหาวิทยาลัยที่จัดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาเอก จำนวน 5 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

เมื่อพิจารณาการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาโท พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาโทจำนวนมากที่สุดและเป็นการเปิดสอนในด้านการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์เป็นส่วนใหญ่ แต่การศึกษาในระดับปริญญาเอก แต่ละมหาวิทยาลัยจะจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์หรือสื่อสารมวลชนโดยไม่จำแนกสาขา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เปิดสอนในสาขาวิชาการสื่อสารระหว่างบุคคล และมหาวิทยาลัยรังสิต เปิดสอนนิเทศศาสตร์องค์รวมศึกษา ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จัดการเรียนการสอนในสาขาการบริหารการสื่อสาร

2. สาขาวิชาที่เปิดสอน

2.1 ประเภทของสาขาที่เปิดสอน

นับแต่แรกเริ่มการก่อตัวของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยจนถึง พ.ศ.2548 การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ สามารถจำแนกได้เป็น 21 สาขา ดังนี้

1. สาขาการโฆษณา เปิดสอนในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ที่สอนด้านนิเทศศาสตร์
2. สาขาการประชาสัมพันธ์ เปิดสอนในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งจะจัดการเรียนการสอนในแขนงวิชานี้
3. สาขาหนังสือพิมพ์ วารสารศาสตร์ วารสารสนเทศ เปิดสอนในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ ที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ รวมทั้งในมหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่
4. สาขาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ สถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในสาขานี้ส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยเอกชน ได้แก่ วิทยาลัยโยนก มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล มหาวิทยาลัย

เจ้าพระยา โดยมีมหาวิทยาลัยของรัฐเพียงแห่งเดียวที่ใช้ชื่อสาขาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

5. สาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เปิดสอนในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย(ใช้ชื่อสาขาสื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์(ใช้ชื่อสาขาสื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น มหาวิทยาลัยอีสเทิร์น มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยโปลีเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมหาวิทยาลัยราชภัฏบางแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นต้น

6. สาขาภาพยนตร์ วีดิทัศน์และภาพถ่าย เปิดสอนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

7. สาขาสื่อสารมวลชน เปิดสอนในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เกริก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่รามคำแหง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่นเรศวร

8. สาขาการบริหารสื่อสารมวลชน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

9. สาขาวาทวิทยา สื่อสารการแสดง ศิลปะการแสดงและกำกับการแสดง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

10. สาขานิเทศศิลป์ เปิดสอนในมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

11. สาขานิเทศศาสตร์ (ไม่มีการจำแนกเป็นสาขาย่อย) เปิดสอนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

12. สาขานิเทศศาสตร์ธุรกิจ สื่อสารการตลาด เปิดสอนในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร และในมหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์หลักสูตรภาษาอังกฤษ ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยสยาม และมหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จัดการเรียนการสอนหลักสูตรภาษาอังกฤษในสาขาการสื่อสารธุรกิจ คณะนิเทศศาสตร์ และในมหาวิทยาลัยเอกชนที่จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรปริญญาโทด้านนิเทศศาสตร์ รวมทั้งในหลักสูตรปริญญาโทของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

13. สาขาการจัดการการสารสนเทศ สาขาสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร เปิดสอนในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และมหาวิทยาลัยรังสิต

14. สาขาออกแบบสื่อสาร เปิดสอนในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยศิลปากร

15. สาขานิเทศศาสตร์บูรณาการ เปิดสอนในมหาวิทยาลัยแม่โจ้

16. สาขาการสื่อสารระหว่างบุคคล เปิดสอนในมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ระดับปริญญาเอก
17. สาขาการสื่อสารการเมือง เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ระดับปริญญาโท
18. สาขาการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ระดับปริญญาโท
19. สาขาเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน เปิดสอนในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ระดับปริญญาโท
20. สาขาการสื่อสารภาครัฐและเอกชน เปิดสอนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระดับปริญญาโท
21. สาขาการจัดการการสื่อสาร เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ระดับปริญญาเอก

จากการจำแนกเป็นสาขาวิชาต่างๆ พบว่าสาขาโฆษณาและสาขาการประชาสัมพันธ์เป็นสาขาวิชาที่ได้รับความนิยมมากที่สุด โดยเปิดสอนในมหาวิทยาลัยแทบทุกแห่งที่สอนด้านนิเทศศาสตร์โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยเอกชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏอันแสดงถึงการตอบสนองต่อการขยายตัวของธุรกิจแขนงดังกล่าว รองลงไปคือ สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งล้วนแต่ยังคงเป็นสาขาวิชาที่จำแนกตามประเภทของสื่อทั้งสิ้น อันแสดงให้เห็นว่านับจากแรกเริ่มดำเนินการจนถึงปัจจุบัน การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ของไทยยังคงให้ความสำคัญกับการศึกษาที่ตัวสื่อแต่ละแขนงโดยยังไม่ให้ความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้งานด้านนิเทศศาสตร์เข้ากับกระบวนการพัฒนาสังคมหรือวิชาการศาสตร์อื่นมากเท่าที่ควร

2.2 การเปิดสอนสาขาต่างๆ กับยุคสมัยของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในยุคที่ 1 (พ.ศ.2482 – 2490) และยุคที่ 2 (พ.ศ.2491 – 2513) จะเปิดสอนในแทบทุกสาขา เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่วนมหาวิทยาลัยที่เปิดดำเนินการในยุคที่ 3 (พ.ศ.2514 – 2527) และยุคที่ 4 (พ.ศ.2528 – 2538) แทบทุกมหาวิทยาลัยจะเปิดดำเนินการในสาขาวิชาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ ในขณะที่เปิดสอนด้านหนังสือพิมพ์และภาพยนตร์น้อยลงโดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยเอกชน และพบว่า มหาวิทยาลัยเอกชนให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนด้านสื่อสารการตลาดมากขึ้น อันสะท้อนถึงแนวโน้มการปรับตัวของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ที่เข้าสู่แวดวงธุรกิจมากขึ้น อันจากเนื่องผู้ประกอบการหรือผู้บริหารหน่วยงานภาคธุรกิจตระหนักถึงความสำคัญในการใช้การสื่อสารมวลชนโดยเฉพาะการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ในการพัฒนาองค์การจึงมีความต้องการบัณฑิตในสาขาวิชาดังกล่าวมากขึ้นด้วย ในยุคที่ 5 (พ.ศ.2539 – 2543) เกิดแนวทางการศึกษานิเทศศาสตร์แนวใหม่ คือ การศึกษาที่เน้นความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นการจัดหลักสูตรในลักษณะสหวิทยาการที่เน้นเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นฐานความรู้ ก่อนเข้าศึกษาเฉพาะในด้านนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกที่จัดการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าว และในช่วงยุคดังกล่าว มีมหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนในลักษณะเดียวกัน คือ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยนเรศวร และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งแสดงถึงการให้ความสำคัญต่อการนำความรู้ด้านนิเทศศาสตร์ประยุกต์กับเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสามารถปฏิบัติงานได้ในหลากหลายสาขาวิชามิใช่การปฏิบัติงานในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านงานสื่อสารมวลชนแขนงใดแขนงหนึ่งตามแนวคิดของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ดั้งเดิม

เมื่อการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ก้าวสู่ยุคที่ 6 (พ.ศ. 2543 –2548) ความเปลี่ยนแปลงในยุคนี้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทั้งการขยายตัวของการศึกษาตามประเภทของสื่อ การเกิดสาขาใหม่ๆ รองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้นของตลาดแรงงาน และการขยายตัวของการศึกษาไปในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ความเปลี่ยนแปลงในยุคนี้สะท้อนให้เห็นว่าตลาดแรงงานยังคงมีความต้องการบัณฑิตด้านนิเทศศาสตร์เข้าไปปฏิบัติงานรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศโดยมีความคาดหวังในคุณสมบัติของบัณฑิตมากขึ้นด้วย ส่งผลต่อการเปิดสอนสาขาใหม่ๆ และการขยายการศึกษาไปในระดับสูงกว่าปริญญาตรี

แม้ว่า ตลอดช่วงเวลา 6 ยุคของการพัฒนาการของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์จะมีความเปลี่ยนแปลงและการเติบโตเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หากแต่ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังคงเป็นการเปลี่ยนแปลงตามปัจจัยผลักดันจากภายนอก คือ ความต้องการของตลาดแรงงานและปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ หากแต่ยังมิใช่เป็นการเติบโตอันเนื่องจากการพัฒนาและสั่งสมองค์ความรู้ด้านนิเทศศาสตร์อย่างแท้จริง

2.3 สถานภาพของการศึกษาด้านวาทวิทยา

วาทวิทยา หมายถึง สาขาวิชาที่มุ่งศึกษาและวิจัยพฤติกรรมการพูดเพื่อการสื่อสารของมนุษย์ โดยครอบคลุมการพูดทุกระดับ เช่น หลักการพูด วาทศิลป์ วาทศาสตร์ การสื่อสารในองค์กร เป็นต้น วาทวิทยานับเป็นรากฐานความคิดของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์เมื่อเกิดมหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ในยุคแรกของโลก และถือเป็นศิลปะพื้นฐานของการศึกษาวิชาชีพชั้นสูงในยุคต่อมา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกที่จัดการเรียนการสอนด้านวามวิทยา โดยเปิดพร้อมกับการยกระดับเป็นคณะนิเทศศาสตร์ใน พ.ศ.2516 แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าสาขาวิชาวาทวิทยา แม้จะเป็นสาขาเก่าแก่และถือเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ หากแต่กลับมีสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนด้านนี้เพียง 2 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยบูรพา ทั้งนี้อาจเนื่องจากสาขาดังกล่าวเป็นสาขาสารัตถศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานแก่สาขาวิชาอื่น และถูกมองว่ามิใช่สาขาวิชาที่เป็นวิชาชีพโดยตรง สถาบันการศึกษาหลายแห่งจึงไม่จัดวาทวิทยาเป็นสาขาวิชาหนึ่งในคณะนิเทศศาสตร์ แต่ไปจัดเป็นรายวิชาย่อยในสาขาวิชาอื่นหรือเป็นรายวิชาในคณะอื่น จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การศึกษาด้านวาทวิทยาในประเทศไทยยังไม่มีการขยายตัวมากเท่าสาขาวิชาอื่น

3 สถานภาพในโครงสร้างของมหาวิทยาลัย

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย สามารถจำแนกลักษณะการบริหารหลักสูตรได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

3.1 การบริหารจัดการในลักษณะการเปิดคณะนิเทศศาสตร์ หรือสื่อสารมวลชน

สถาบันอุดมศึกษาที่ยกฐานะการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ขึ้นเป็นคณะนิเทศศาสตร์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน คณะวิทยาการสื่อสาร เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และมหาวิทยาลัยเอกชนแทบทุกแห่งที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์

3.2 การบริหารจัดการโดยสังกัดคณะอื่น ซึ่งจัดการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ไปสังกัดกับคณะต่างๆ จำแนกได้ ดังนี้

- สังกัดคณะมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยพายัพ
- สังกัดคณะบริหารธุรกิจ / วาทวิทยาการจัดการ เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร และมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่ง
- สังกัดคณะศิลปศาสตร์ / วิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ เช่น มหานคร และมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งรามคำแหง มหานคร และมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งนานาชาติแสตมฟอร์ด
- สังกัดคณะศิลปกรรมศาสตร์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สังกัดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ได้แก่ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- สังกัดคณะวิทยาการสารสนเทศ คณะเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สังกัดคณะธุรกิจการเกษตร ได้แก่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

จากลักษณะการบริหารจัดการหลักสูตรดังกล่าวพบว่าการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของการสังกัดคณะอื่น ซึ่งมีทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน ซึ่งแสดงว่า สถาบันอุดมศึกษาเหล่านั้นยังเห็นว่า ศาสตร์ทางด้านการสื่อสารมวลชนเป็นส่วนหนึ่งของวิชาการในแขนงอื่นๆ หรืออาจเนื่องด้วยความไม่พร้อมในการยกฐานะขึ้นเป็นคณะของสถาบันอุดมศึกษาแห่งนั้น เช่น การขาดแคลนคณาจารย์ ความไม่พร้อมด้านอุปกรณ์เทคโนโลยี และข้อจำกัดด้านงบประมาณ เป็นต้น

4 การจัดโครงสร้างหลักสูตรนิเทศศาสตร์

4.1 โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรี

เมื่อพิจารณาลักษณะของหมวดวิชาที่จัดการเรียนการสอน สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งต่างจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรที่กระทรวงศึกษากำหนด กล่าวคือ ประกอบด้วยหมวดความรู้พื้นฐานทั่วไป หมวดวิชาชีพหรือวิชานิเทศศาสตร์และหมวดความรู้วิชาเลือก

โดยภาพรวม ในด้านจำนวนหน่วยกิตของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของแต่ละสถาบันไม่แตกต่างกันมากนัก ดังตัวอย่างการเปรียบเทียบหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง ดังนี้

สถาบัน	หน่วยกิตรวม	หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	หมวดวิชาเฉพาะ			หมวดวิชาเลือกเสรี
			วิชาแกน	วิชาเอก / วิชาบังคับ	วิชาโท / วิชาเลือก / วิชาเสริม	
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	136 – 145	49	34	19	34	6
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	135	30	36	30	30	9
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	144	45	รวมเป็นหมวดวิชาเอก 30 หน่วยกิต		30	9
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์	150	40	27	51	22	10

เมื่อพิจารณาจำนวนหน่วยกิตของแต่ละสถาบันแล้วแม้ว่าจำนวนหน่วยกิตจะไม่แตกต่างกันมากนัก แต่สามารถใช้จำนวนหน่วยกิตในแต่ละหมวดวิชาในการพิจารณาได้ว่า สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งให้ความสำคัญต่อแต่ละหมวดวิชาต่างกันอันสะท้อนถึงปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังแนวคิดในการจัดโครงสร้างหลักสูตรดังกล่าว เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับการศึกษารายวิชาศึกษาทั่วไปมากกว่าหมวดอื่น แสดงถึงการให้ความสำคัญต่อการให้ความรู้พื้นฐานในรายวิชาต่างๆ สำหรับอำนวยประโยชน์ในการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ ในขณะที่มหาวิทยาลัยกรุงเทพให้ความสำคัญกับการศึกษาในหมวดวิชาชีพนิเทศศาสตร์มากกว่าหมวดอื่นซึ่งสะท้อนถึงการให้ความสำคัญต่อการศึกษาให้ชำนาญในสื่อประเภทต่างๆ ในขณะที่มหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งแม้จะให้ความสำคัญกับการศึกษาในรายวิชาเอกเฉพาะสาขา แต่ก็ได้กำหนดให้เลือกรายวิชาจากกลุ่มวิทยาการจัดการ 15 หน่วยกิตในหมวด

วิชาเลือกอันสนองตอบต่อจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ที่สังกัดอยู่ในคณะวิทยาการจัดการซึ่งให้ความสำคัญต่อความรู้ด้านการจัดระบบการบริหารเพื่อปฏิบัติงานด้านนิเทศศาสตร์

4.2 โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาโท

สถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาโท มีจำนวนทั้งสิ้น 14 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเกริก มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยรังสิต และมหาวิทยาลัยศรีปทุม ซึ่งมหาวิทยาลัยเอกชนมีลักษณะการจัดโครงสร้างหลักสูตรคล้ายกัน และเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาที่กำหนดให้มีจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต โดยสามารถพิจารณาเปรียบเทียบโครงสร้างหลักสูตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (ศึกษาเฉพาะโครงสร้างสูตรแผน ก ทำวิทยานิพนธ์) ได้ดังนี้

สถาบัน	หน่วยกิตรวม	วิชาแกน	วิชาเอก	วิชาเลือก	วิทยานิพนธ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	36	-	6 - 15	9 - 18	12
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	ไม่น้อยกว่า 40 หน่วยกิต	15	10	-	15
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	48	6	24	6	12
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	45	18	15	-	12
มหาวิทยาลัยรังสิต	56	-	28	12	16
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	45	24	9	-	12

เมื่อพิจารณาโครงสร้างหลักสูตรปริญญาโทของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งพบว่า สถาบันอุดมศึกษาที่มีจำนวนหน่วยกิตน้อยที่สุด คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาคือ 36 หน่วยกิต ซึ่งจำนวนรายวิชาเอกและวิชาเลือกมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสาขาวิชา เช่น สาขาวิชาการโฆษณา กำหนดหน่วยกิตในรายวิชาเอก 15 หน่วยกิต และหน่วยกิตในรายวิชาเลือก 9 หน่วยกิต ส่วนสาขาวิชาการสื่อสารมวลชนและสาขาวิชาวารสารสนเทศ กำหนดหน่วยกิตในรายวิชาเอก 6 หน่วยกิตและรายวิชาเลือก 18 หน่วยกิต เป็นต้น โดยมหาวิทยาลัยรังสิตมีจำนวนหน่วยกิตสูงที่สุด และมีจำนวนหน่วยกิตของวิทยานิพนธ์มากกว่ามหาวิทยาลัยอื่น

4.3โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาเอก

สถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาเอก มีจำนวนทั้งสิ้น 4 สถาบัน คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ และมหาวิทยาลัยรังสิต มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

สถาบัน	หน่วยกิตรวม	วิชาแกน	วิชาเอก	วิชาเลือก	วิทยานิพนธ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	72	-	12	12	48
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	69	18	9	3	39
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	72	-	15	21 (ในหมวด 9 นอกหมวด 12)	36
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	72	-	21	15	36
มหาวิทยาลัยรังสิต	64	เน้นการวิจัยโดยมีการทำวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพสูงและก่อให้เกิดความรู้ใหม่ไม่น้อยกว่า 64 หน่วยกิต			

โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาเอกในสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในระดับนี้ พบว่า มหาวิทยาลัยรังสิต มีจำนวนหน่วยกิตน้อยที่สุด โดยลักษณะการเรียนการสอนเน้นการศึกษาวิจัยเพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ในศาสตร์ด้านนิเทศศาสตร์ ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาแห่งอื่น จัดการเรียนการสอนโดยการบรรยายและทำวิทยานิพนธ์ โดยมหาวิทยาลัยกรุงเทพซึ่งเปิดดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยทำความร่วมมือทางวิชาการกับ มหาวิทยาลัยโอไฮโอ Ohio University สหรัฐอเมริกา จึงมีข้อกำหนดให้นักศึกษาต้องไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยโอไฮโอ ในปีการศึกษาที่ 2 เป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา

จากแนวคิดข้างต้น ทำให้เข้าใจสถานภาพการจัดการสอนทางนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่างๆและเปรียบเทียบโครงสร้างหลักสูตรของมหาวิทยาลัยชั้นนำต่างๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาการจัดการสอนทางนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

3.ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษานิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

พัฒนาการการศึกษานิเทศศาสตร์ในประเทศไทยไม่ได้มีเพียงปัจจัยเดียวมาเป็นตัวกำหนดหรือมีอิทธิพลอย่างชัดเจนแน่นอน แต่เป็นไปในลักษณะของการมีอิทธิพลมาก น้อยแตกต่างกันไปในแต่ละช่วง ซึ่งอาจสรุปปัจจัยทางสังคมที่มีบทบาทเป็น 5 ประการสำคัญ คือ

1. อิทธิพลจากชาติตะวันตก โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกา และยูเนสโก

2. นโยบายด้านการศึกษาของภาครัฐ ซึ่งปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งชาตินับแต่ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) เป็นต้นมา

3. การขยายตัวและความเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน

4. ข้อกำหนดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) และรายละเอียดที่ปรากฏอยู่ภายในแผน อันได้แก่ แผนการประชาสัมพันธ์แห่งชาติและแผนการสื่อสารแห่งชาติ

5. ความเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ

อิทธิพลจากชาติตะวันตก

นับจาก พ.ศ. 2482 อันเป็นช่วงการก่อตัวของสาขาดังกล่าว แรงผลักดันสำคัญคือ การสนับสนุนด้านการจัดบุคลากรและงบประมาณจาก UNESCO และการรับแนวคิดจากต่างประเทศ มิได้ก่อตัวและพัฒนาจากความต้องการของสาธารณชน หากแต่เป็นความต้องการของผู้นำประเทศในยุคแรกเริ่มเป็นสำคัญ

จากการรับแนวคิดมาจากตะวันตกดังกล่าวนี้เอง ส่งผลให้การจัดหลักสูตรรวมทั้งการถ่ายทอดแนวคิดคล้ายคลึงกับตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา เนื่องจากในระยะแรกอาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ นอกจากนั้น นักวิชาการผู้ร่วมร่างหลักสูตรนิเทศศาสตร์ก็มักเป็นชาวสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับการสนับสนุนด้านงบประมาณจาก UNESCO ที่ให้ต่อสถาบันที่สอนด้านการสื่อสารมวลชน เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เหตุผลสนับสนุนเหล่านี้แสดงถึงอิทธิพลจากแนวคิดของต่างชาติ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อกำเนิดของการศึกษานิเทศศาสตร์ไทยในระยะแรก

อิทธิพลในเชิงแนวคิดที่ได้รับจากชาติตะวันตกดังกล่าวจะมีบทบาทตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน เรียกได้ว่า มีอิทธิพลในทุกช่วงของพัฒนาการด้านนิเทศศาสตร์ โดยจะเป็นไปในรูปแบบการถ่ายทอดแนวคิดและความรู้จากอาจารย์ผู้สอนซึ่งสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ การบริหารหลักสูตรรวมทั้งแนวคิดที่ปรากฏในเอกสาร ตำราทางวิชาการซึ่งในปัจจุบันก็ยังคงแปลจากต่างประเทศเป็นหลัก

บทบาทของชาติตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่มีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน คือแนวคิดในการจัดการบริหารหลักสูตร พบว่า การดำเนินการสอนนิเทศศาสตร์ของไทย เป็นไปในแนวทางตามอย่างหลักสูตรเก่านิเทศศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา จวบจนถึง พ.ศ. 2540 ไทยก็ยังคงศึกษาในแนวทางเดิมไม่มีความเปลี่ยนแปลงหรือประยุกต์ให้สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาและความต้องการของไทย

นโยบายด้านการศึกษาของภาครัฐในการควบคุมคุณภาพ

เมื่อสาขาวิชานิเทศศาสตร์เริ่มมีการก่อตัวและวางรากฐานที่มั่นคงขึ้น โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2514-2527 อันเป็นระยะการยกสถานภาพขึ้นเป็นคณะ รวมทั้งการขยายสาขาในสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนนิเทศศาสตร์อยู่ก่อนแล้ว การชี้นำและกำหนดแนวทางจะได้อิทธิพลมาจากข้อกำหนดและบทบัญญัติจากภาครัฐเป็นสำคัญ

กฎเกณฑ์และการควบคุมคุณภาพมาตรฐานของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์เริ่มปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) โดยเป็นการสร้างกรอบการดำเนินการที่ชัดเจน แต่พบว่า ข้อกำหนดและการควบคุมดังกล่าวมีผลต่อการขยายตัวในเชิงปริมาณ คือ การเพิ่มจำนวนของสาขาและหลักสูตรนิเทศศาสตร์เป็นสำคัญ ในขณะที่การควบคุมด้านคุณภาพดำเนินไปในลักษณะการควบคุมและกำกับมาตรฐานให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่ทางทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดไว้ โดยเฉพาะช่วง พ.ศ.2530-2539 ซึ่งรัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาเพื่อพัฒนาและชี้นำสังคม โดยเฉพาะความสำคัญของสาขาสื่อสารมวลชนที่จะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการพัฒนาประเทศได้

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ การควบคุมด้านคุณภาพดังกล่าวยังมิอาจกระทำได้อย่างชัดเจน จะเป็นไปในลักษณะการวางแนวทางให้แต่ละมหาวิทยาลัยบริหารหลักสูตรตามข้อกำหนดเท่านั้น และหากมีปัญหาด้านการบริหารจัดการหรือข้อบกพร่อง ก็มักได้รับการผ่อนผันจากทางทบวงมหาวิทยาลัยเสียเป็นส่วนใหญ่

การขยายตัวของอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน

ในช่วงความเปลี่ยนแปลงและการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยระหว่าง พ.ศ.2527-2539 เป็นระยะที่เศรษฐกิจขยายตัวพร้อมธุรกิจการส่งออกที่เฟื่องฟูเป็นอย่างมาก เนื่องจากการขึ้นของค่าเงินเยนญี่ปุ่น ทำให้ราคาอสังหาริมทรัพย์สูงขึ้น ค่าแรงเพิ่ม เศรษฐกิจไทยเปลี่ยนสภาพเน้นไปที่ภาคอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อการส่งออกอย่างแท้จริง ส่วนสำคัญเป็นผลจากแรงผลักดันด้านการส่งออก การขยายตัวของการลงทุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะญี่ปุ่น ฮ่องกง ไต้หวันและสิงคโปร์

ในช่วงเวลาดังกล่าวโดยเฉพาะ พ.ศ.2527-2533 อัตราการเติบโตเฉลี่ยทางเศรษฐกิจสูงถึงร้อยละ 10 และแม้ว่าจะชะลอตัวลงบ้างเมื่อ พ.ศ. 2534-2537 คือลดลงเหลือร้อยละ 7.6 แต่ยังนับเป็นการขยายตัวที่สูงเป็นอันดับต้นๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ธุรกิจสื่อสารมวลชน ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุและโทรทัศน์ ธุรกิจโฆษณา และประชาสัมพันธ์ ต่างมีการขยายตัวมาก ส่งผลต่อความต้องการบุคลากรที่จะเข้ามาปฏิบัติงานในวงการดังกล่าวนอกจากนั้น ค่าตอบแทนที่สูงและแนวโน้มการเติบโตของตลาดแรงงานด้านสื่อสารมวลชนที่เพิ่มขึ้น ทำให้สถาบันที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในช่วง พ.ศ. 2528-2538 รับนักศึกษาเพิ่ม ดำเนินการขยายสาขาวิชาเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว รวมถึงพัฒนาเนื้อหารายวิชาให้ทันต่อความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ และสังคม

0192921

ข้อกำหนดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แม้ว่ารัฐบาลจะเห็นความสำคัญของการศึกษานิเทศศาสตร์ในลักษณะของการเป็นกลไกพัฒนาสังคม หากแต่การระบุถึงความสำคัญและการสนับสนุนที่เป็นรูปธรรมชัดเจนเพิ่งเกิดขึ้นได้ไม่นาน อาจกล่าวได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะเข้ามามีบทบาทเด่นในการพัฒนาการด้านนิเทศศาสตร์ ระหว่าง พ.ศ.2533-2538 ซึ่งเป็นระยะของการริเริ่มแผนการประชาสัมพันธ์แห่งชาติ และบรรจุนโยบายการสื่อสารแห่งชาติเข้าไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 – 2534) ทั้งที่จริงแล้ว การสอนด้านการประชาสัมพันธ์มีกำเนิดมาตั้งแต่ พ.ศ.2508 และขยายตัวมาเป็นเวลานาน นับเป็นสาขาแรกๆ ที่มีขึ้นในประเทศไทย อันแสดงว่าการขยายตัวของศาสตร์แขนงนี้รัฐบาลมิได้มีบทบาทชี้นำในการกำหนดแนวทาง หรือวางแผนล่วงหน้าก่อนการดำเนินการ แต่จะเป็นไปในลักษณะของการเข้าควบคุมภายหลังเปิดดำเนินการแล้ว และพยายามกำหนดแนวทางให้เป็นไปตามที่ต้องการในลักษณะของการถูกใช้เป็นเครื่องมือดำเนินการของภาครัฐ

ความเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ

มีบทบาทเด่นในช่วง พ.ศ.2539 เป็นต้นมา นับแต่เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะการขยายตัวจากสื่อสู่เทคโนโลยี ในช่วง พ.ศ.2539-2540 การก้าวสู่ความเป็นสังคมข่าวสาร (Information Society) และกระแสโลกาภิวัฒน์ (Globalization) ส่งผลต่อการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารทั้งที่เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารมวลชนที่ต้องการความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูงขึ้น นักนิเทศศาสตร์จึงต้องพัฒนาคุณสมบัติของตนให้สอดคล้องต่อความต้องการดังกล่าว

การพัฒนาเชิงวิชาชีพและวิชาการเพื่อตอบสนองต่อแนวทางดังกล่าว ดำเนินไปในลักษณะของการผลิตนักนิเทศศาสตร์มืออาชีพซึ่งมีความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีใหม่ มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์จึงได้ขยายสาขาเป็นการเน้นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและปรับรายวิชาด้านการฝึกฝนอบรม เน้นภาคปฏิบัติและความชำนาญเฉพาะด้านมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป การก่อตัวและเติบโตของสาขาวิชานิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ดำเนินมาภายใต้บริบททางสังคมที่เข้ามามีบทบาทต่างกัน นับแต่ พ.ศ. 2482 เป็นต้นมา เมื่อพิจารณาปัจจัยทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลจากต่างชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายการศึกษาของภาครัฐ แรงผลักดันของสมาคมผู้ประกอบการด้านสื่อ ความเติบโตของอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน และเทคโนโลยีการสื่อสารมวลชน ต่างเข้ามามีบทบาทในช่วงยุคต่างๆ แตกต่างกันออกไปดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยทั้ง 5 ปัจจัยร่วมกันผลักดันให้การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์มีพัฒนาการทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (หนึ่งฤทัย ขอผลกลาง, 2541 : 200-203)

ศูนย์สนเทศและหอสมุด
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการศึกษาสาขานิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

4. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาชีพนิเทศศาสตร์

การเรียนการสอนสาขาวิชานิเทศศาสตร์ของสถาบันต่างๆ เป็นการศึกษาศาสตร์ด้านการสื่อสาร การสื่อสารมวลชน หรือนิเทศศาสตร์ กล่าวถึงศาสตร์ดังกล่าวนี้ว่า การสื่อสารหรือนิเทศศาสตร์ได้รับการศึกษาค้นคว้าจากนักวิชาการสาขาต่างๆ เพราะมีความเกี่ยวข้องกับสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์ ความยากในการสรุปลักษณะสาขาวิชานี้อยู่ตรงที่ไม่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองแน่นอน หากแต่มีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร จึงมีลักษณะเป็นสาขาวิชาร่วม (Interdiscipline) ทฤษฎีและวิธีการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ก็อาศัยลักษณะร่วม (Interdisciplinary Approach) ทำให้วิชาการด้านนิเทศศาสตร์หรือการสื่อสารกว้างขวาง ครอบคลุมอาชีพต่างๆ หลายอาชีพ เช่น อาชีพโฆษณา อาชีพประชาสัมพันธ์ อาชีพสื่อมวลชน (วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์) อาชีพการแสดง อาชีพการพูด อาชีพการเผยแพร่ข่าวสาร เป็นต้น ยิ่งสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงซับซ้อนมากยิ่งขึ้นและประกอบด้วยคนจำนวนมาก การสื่อสารก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเพียงนั้น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและสังคมที่ทำให้เกิดความสับสน ความไม่เข้าใจและความไม่แน่นอนของสมาชิกในสังคม จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือ เพื่อลดปัญหาดังกล่าว

4.1 สาเหตุที่การศึกษาวิชาชีพนิเทศศาสตร์แพร่หลาย

เมื่อพิจารณาถึงความนิยมในการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ของนิสิต นักศึกษา ตลอดระยะเวลาของการเปิดสอนสาขานี้ในระดับปริญญาตรี ความนิยมในการเลือกคณะนิเทศศาสตร์มีสูงเป็นอันดับต้นๆ โดยเฉพาะนับจากช่วง พ.ศ.2530 เป็นต้นมา จากเดิมซึ่งแรกเริ่มสาขาวิชานี้ได้รับความสนใจน้อย ดังที่ บำรุงสุข สีหอำไพ อดีตคณบดีคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ระบุในเอกสารประกอบงานสัมมนาปัญหาการสอนสื่อสารมวลชนในประเทศไทย พ.ศ.2515 ณ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นประการหนึ่ง คือ ผู้เข้าศึกษาทางด้านนี้จำนวนเกินกว่าครึ่ง มิได้สนใจเลือกเรียนวิชาการสื่อสารมวลชน หากแต่จำใจต้องเรียน เพราะเลือกติดอันดับเข้ามา

เมื่อสภาพเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีพัฒนามากขึ้น ธุรกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว อุตสาหกรรมสื่อสารมวลชนเข้ามามีบทบาทสูงขึ้นในสังคม รวมทั้งจากการที่ภาครัฐเริ่มเล็งเห็นความสำคัญของการใช้สื่อมวลชนเป็นกลไกพัฒนาด้านต่างๆ ส่งผลต่อความต้องการบุคลากรที่ผ่านการศึกษาและอบรมเพื่อไปปฏิบัติงานในแวดวงสื่อสารมวลชนมากขึ้น ประกอบกับผลตอบแทนและรายได้จากการประกอบวิชาชีพแขนงนี้ซึ่งอยู่ในอัตราสูง ส่งผลต่อค่านิยมในการเลือกคณะนิเทศศาตร์สูง

ขึ้นจนอยู่ในอันดับแรกของการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีเลยทีเดียว ดังที่นิศากร สุทธิวงศ์ได้สำรวจความนิยมในการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ ใน พ.ศ.2531 ไว้ โดยแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2

แสดงอันดับการเลือกเข้าศึกษาสาขานิเทศศาสตร์ ปีการศึกษา 2531

สำนักทะเบียนและประมวลผล ทบวงมหาวิทยาลัย

สถาบัน	อันดับการเลือกของผู้สมัคร						
	รวม	1	2	3	4	5	6
รวมทั้งหมด	**476,482**	**89,409**	**88,419**	**85,862**	**79,832**	**71,151**	**61,809**
1. จุฬาฯ (นิเทศศาสตร์)	6,090	4,404	1,035	298	161	115	77
2. เกษตรฯ (มนุษยศาสตร์)	2,356	431	634	589	403	194	105
3. มธ. (วารสารศาสตร์	8,774	4,024	3,064	919	357	240	170
และสื่อสารมวลชน)	4,781	1,282	1,348	1,094	609	302	146
4. มช. (มนุษยศาสตร์)							

(นิศากร สุทธิวงศ์, 2533 : 50อ้างถึงใน หนึ่งฤทัย ขอผลกลาง, 2541: 211)

อนึ่ง เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว กลไกสำคัญที่ทำให้การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์เป็นที่นิยมสูงล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยทางสังคมภายนอกเป็นตัวผลักดัน ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวล สรุป และวิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ความนิยมในสาขาวิชานี้ได้เป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การขยายตัวของธุรกิจสื่อสารมวลชน ทั้งในด้านวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง ธุรกิจโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีอัตราการเติบโตสูง และให้ผลตอบแทนที่น่าพึงพอใจ ทำให้มีผู้สนใจเข้าศึกษามากขึ้น

2. ความสำคัญที่รัฐเริ่มมีให้ต่อการสื่อสารมวลชน เช่น การกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโดยใช้การสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ ซึ่งต้องการผู้มีความรู้ในศาสตร์แขนงนี้ เพื่อเข้าไปเป็นผู้วางแผนและปฏิบัติงานมากขึ้น

3. การขยายตัวและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ อันนำไปสู่ความซับซ้อนของกลไกการสื่อสารมวลชน ซึ่งต้องการผู้ผ่านการศึกษา และเข้าใจการปฏิบัติงานสื่อ มิใช่เพียงแต่รู้จากการฝึกฝนจากการทำงานจริง ทำให้ต้องการผู้สำเร็จการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ที่ได้ศึกษาและเข้า

ใจต่อวิทยาการเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับที่ดีพอจนไม่ต้องรับมาฝึกฝนอบรมใหม่ แต่สามารถปฏิบัติงานได้ทันที

เนื่องจากเงื่อนไขพัฒนาการของการศึกษานิเทศศาสตร์ที่ผันแปรไปตามบริบทภายนอกดังกล่าวนี้เอง เมื่อสังคม เศรษฐกิจเกิดความเปลี่ยนแปลง การผลิตบุคลากรในสาขานิเทศศาสตร์จึงได้รับผลกระทบไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังจะพบว่า ในช่วงนับแต่ พ.ศ.2538-2540 อุตสาหกรรมสื่อสิ่งพิมพ์ได้รับผลกระทบจากสภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำลง จนหนังสือพิมพ์หลายฉบับต้องปิดตัวเองลงในช่วงเวลาดังกล่าว ส่งผลต่อความนิยมเข้าศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ซึ่งลดลงตามไปด้วย

อย่างไรก็ตาม การเติบโตของสาขานิเทศศาสตร์ของไทย มิได้ถึงจุด "อิ่มตัว" ดังที่มีการกล่าวถึง เพราะในการศึกษาพัฒนาการเท่าที่ผ่านมา หลักสูตรนิเทศศาสตร์สามารถปรับตัวเข้ากับความต้องการของสังคมและกระแสความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยแวดล้อมภายนอกได้ โดยเฉพาะในเชิงธุรกิจ ดังเช่น การปรับทิศทางในการศึกษาสารสนเทศ ซึ่งได้รับความสนใจจากนักศึกษามากขึ้นโดยเฉพาะนับแต่ช่วง พ.ศ.2538 เป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อประเทศไทยเข้าสู่ความเป็นสังคมสารสนเทศ สาขาวิชานิเทศศาสตร์ที่เน้นวิทยาการเทคโนโลยีก็ยิ่งมีศักยภาพสูงขึ้น
(หนึ่งฤทัย ขอผลกลาง, 2541 : 211-213)

4.2 ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์

อรุณ งามดี (2516 : 16-18 อ้างถึงใน สุวารีย์ วงศ์วัฒนา, 2546 : 23) กล่าวถึง อุปสรรคในการจัดการศึกษาวิชาสื่อสารมวลชนในประเทศไทย สรุปได้ว่า

1. สถานที่คับแคบ เครื่องมืออุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติไม่ทันสมัย จำนวนนักศึกษามีมากกว่าเครื่องมือ จึงฝึกจริงจังอย่างทั่วถึง ทำได้น้อย ดังนั้น การเรียนการสอนจึงเน้นหนักไปทางภาคทฤษฎี ตำราส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ สถานที่ประกอบการสื่อสารมวลชนแม้จะมีมากพอที่จะให้นักศึกษาเข้าฝึกงานได้ แต่ไม่มีเวลาพอที่จะดูแลการฝึกงานของนักศึกษาได้เต็มที่ เพราะต้องทำธุรกิจหารายได้ด้วย ดังนั้น สถาบันการศึกษาจะต้องลงทุนเองเป็นส่วนใหญ่

2. อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนี้ยังมีน้อย แต่ละคนมีชั่วโมงสอนมาก ทำให้ไม่มีเวลาค้นคว้าวิจัย และเขียนตำรา

บำรุงสุข สีหอำไพ (2516 : 22-25 อ้างถึงใน สุวารีย์ วงศ์วัฒนา, 2546 : 23) กล่าวถึงปัญหาการเรียนการสอนวิชาการสื่อสารมวลชนซึ่งจะต้องแก้ไข สรุปได้ว่า

1. อาจารย์ของสถาบันที่เปิดสอนวิชาการสื่อสารมีจำนวนน้อย ขาดคุณวุฒิและประสบการณ์ ต้องอาศัยอาจารย์พิเศษ หรือผู้ชำนาญพิเศษช่วยบรรยาย อาจทำให้การเรียนการสอนไม่ต่อเนื่องกัน

2. นิสิตนักศึกษาไม่สนใจเรียน

3. อุปกรณ์ห้องปฏิบัติการที่นิสิตนักศึกษาจะต้องใช้ฝึกปฏิบัติให้เกิดทักษะ แต่ละสถาบันยังขาดอยู่มาก แม้จะมีใช้อยู่บ้างก็ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร และขาดมาตรฐาน ห้องสมุดมีตำราต่างประเทศมาก ทำให้เกิดอุปสรรคในการอ่าน ตำราภาษาไทยมีน้อยมาก และส่วนมากเป็นตำราที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศ

4. แหล่งฝึกงานอาชีพที่จะทำให้นิสิตนักศึกษาฝึกงานได้อย่างมีประสิทธิผลมีจำนวนน้อย

5. หลักสูตรของแต่ละสถาบัน ต่างจัดการศึกษาของตนเองไม่สัมพันธ์กับสถาบันอื่น เนื้อหาวิชาก็แตกต่างกันออกไป จึงทำให้คุณภาพของเนื้อหาลักลั่น ไม่อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน

จากปัญหาดังกล่าว บำรุงสุข สีหอำไพ ได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขไว้ดังนี้

1. ควรจะส่งเสริมให้อาจารย์ในสาขาวิชานี้มีโอกาสได้ศึกษา ค้นคว้าและวิจัยให้มากขึ้น

2. ควรจะมีการประชุมสัมมนาระหว่างอาจารย์ ผู้สอนสาขานี้เป็นประจำและมีเอกสารเผยแพร่ผลการประชุม

3. เพิ่มจำนวนอาจารย์ที่จบทางสาขานี้ทั้งปริมาณและคุณภาพ

4. ส่งเสริมให้อาจารย์ ได้มีโอกาสปฏิบัติงานทางด้านอาชีพ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์

5. อุปกรณ์การสอนและห้องสมุด จะต้องเป็นปัจจัยสำคัยที่จะทำให้นิสิตนักศึกษาได้รับการฝึกอบรมอย่างชำนาญก่อนไปประกอบอาชีพ มหาวิทยาลัยจะต้องเพิ่มงบประมาณให้แก่หน่วยงานที่มีการสอนด้านนี้อย่างเพียงพอ เช่นเดียวกับสาขาวิชาชีพอื่นๆ

6. มหาวิทยาลัยจะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานทั้งของรัฐบาล และเอกชนเพื่อเผยแพร่วิชาการด้านนี้ให้มากขึ้น

7. การฝึกงานจะต้องถือเป็นส่วนสำคัญก่อนที่นิสิตนักศึกษาจะออกไปประกอบอาชีพและจะต้องฝึกอย่างจริงจัง

8. หลักสูตร ควรจะปรับปรุงให้ทันสมัยและเหมาะสมกับเป็นหลักสูตรที่จะนำไปสู่การสอบปริญญาชั้นสูงขึ้นไป

9. การปรับปรุงหลักสูตรควรจะมุ่งไปตามความต้องการของสังคม เพราะว่าเท่าที่เป็นอยู่ในหลักสูตรของหลายสถาบัน ยังไม่เหมาะสมและควรจะได้แก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น นอกจากนั้นควรจะได้คำนึงด้วยว่าเท่าที่เป็นอยู่ การสอนไม่สู้จะสอดคล้องกับหลักสูตรคือ หลักสูตรกำหนดไว้อย่างหนึ่ง แต่เวลาสอนจริงกลับสอนไปอย่างหนึ่งและในบางครั้งการเชิญอาจารย์ผู้สอนในสถาบันต่างๆ นั้น ฝ่ายอาจารย์พิเศษผู้สอนไม่เคยรู้เลยว่าวิชานั้นมีวัตถุประสงค์อะไร สถาบันต้องการจะให้สอนอะไรบ้าง หรือแม้แต่ไม่เพียงแต่อาจารย์พิเศษเท่านั้น แม้อาจารย์ประจำก็เห็นว่ามีเหมือนกันบางท่านที่ไม่เคยคิดจะเปิดดูในหลักสูตรว่ามีรายละเอียดอะไรบ้าง และหลักสูตรนั้นกำหนดไว้เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างไร ฉะนั้นผลที่ได้ออกมาจึงไม่สอดคล้องตามที่กำหนดไว้

หนึ่งหทัย ขอผลกลาง (2541 : 213-217) ได้สรุปปัญหาที่เกิดขึ้นของการจัดการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ไว้ ดังนี้

1. ปัญหาด้านคุณภาพของนักนิเทศศาสตร์

จากอิทธิพลของอุตสาหกรรมสื่อที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง นับแต่ยุคที่ 2 ทั้งในด้านธุรกิจและเทคโนโลยี ส่งผลต่อการเพิ่มจำนวนของบุคลากรในแวดวงสื่อ การเติบโตในเชิงปริมาณจึงนำมาซึ่งคำถามว่าในขณะที่นักนิเทศศาสตร์มีมากขึ้นแล้ว คุณภาพจะมีมาก น้อยเพียงใด อันเป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงและวิพากษ์วิจารณ์กันมาเป็นเวลานาน มีการตั้งข้อสังเกตว่า สถาบันที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะถ่ายทอดความสามารถทางวิชาชีพให้บัณฑิตในสาขาวิชานี้ได้ ขณะเดียวกัน สถาบันสื่อสารมวลชนจำนวนไม่น้อยก็ไม่มีเวลาและไม่ต้องการลงทุนเพิ่มในการฝึกฝนอบรม แต่ต้องการผู้ที่จบการศึกษาและพร้อมจะทำงานได้ทันที ดังนั้น แต่ละสถาบันจึงมุ่งผลิตบัณฑิตเพื่อตอบสนอง รองรับตลาดแรงงานและความต้องการของผู้ประกอบการเป็นสำคัญ ปัญหาที่ปรากฏ คือ คุณภาพของบัณฑิตที่ผลิตผลงานที่ไม่ได้มาตรฐาน และตัวผู้ปฏิบัติงานขาดความรับผิดชอบต่อวิชาชีพทำให้คุณภาพการทำงานด้านสื่อสารมวลชนตกต่ำลง (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2536 : 69)

ในการผลิตบุคลากรเพื่อประกอบอาชีพ เมื่อพิจารณาปรัชญาการศึกษาสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จะมุ่งป้อนตลาดแรงงานระดับปฏิบัติการของอุตสาหกรรมสื่อมวลชน โดยมีข้อสนับสนุนจากการเปิดสาขาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่มากเป็นอันดับแรก และละเลยการสร้างองค์ความรู้ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับกระบวนการทางสังคม ซึ่งแท้ที่จริงแล้วน่าจะเป็นบทบาทสำคัญของการศึกษานิเทศศาสตร์ ทั้งนี้ อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพสังคม และเศรษฐกิจปัจจุบันบีบรัดให้คนรุ่นใหม่ต้องแสวงหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากกว่าที่จะทำงานด้วยอุดมคติ

นอกจากนั้น จากการสำรวจความคิดเห็นของบรรดาผู้ประกอบการ หรือผู้บริหารองค์กรสื่อสารมวลชน มักมองว่า นักนิเทศศาสตร์ปัจจุบันจำนวนไม่น้อยขาดความสามารถ ขาดความเชื่อมั่น ขาดความรู้เกี่ยวกับองค์กรที่ตนเองสังกัดอยู่อย่างจริงจัง มีจุดอ่อนด้านภาษาต่างประเทศ นอกจากนั้น ยังมีความอดทนในการทำงานต่ำ ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในงานสื่อสารมวลชน และกระทบต่อการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพนิเทศศาสตร์ไม่น้อย (สุเทพ เดชะชีพ, 2532 : 132) แต่อย่างไรก็ตามจากข้อวิจารณ์ดังกล่าวของผู้ประกอบการสื่อสารมวลชน แม้จะแสดงถึงความไม่พึงพอใจต่อคุณภาพของบัณฑิตสาขานี้ แต่ความไม่พอใจดังกล่าวก็ไม่ได้นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงหรือการปรับปรุงแก้ไขในเนื้อหาหลักสูตรแต่อย่างใด

2. ปัญหาด้านการบริหารจัดการหลักสูตร

เมื่อประมวลจากสถานภาพในโครงสร้างหลักสูตร และรายวิชาที่เปิดสอนในแต่ละกลุ่มสถาบันที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ทำให้สรุปได้ว่า สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นต่อปัจจัยต่างๆ ของหลักสูตรนิเทศศาสตร์อาจประมวลได้ดังนี้

2.1 เนื้อหาหลักสูตร

-หลักสูตรมุ่งสอนให้นักศึกษาเป็นผู้ปฏิบัติงาน คือ เป็นนักข่าว นักเขียน แต่ไม่สอนให้มีความรู้ ความเข้าใจต่อธุรกิจ การวางแผนและการบริหารงานด้านสื่อสารมวลชน โดยจะพบว่า แม้จะมีการสอนในวิชาธุรกิจเบื้องต้น หรือหลักการตลาด หากแต่ขาดการศึกษาในรายวิชาด้านเศรษฐศาสตร์หรือการศึกษาระบบข้อมูลข่าวสารที่ลึกซึ้ง

ในการปฏิบัติงานด้านสื่อสารมวลชน ความรู้ ความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม นับเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่าความรู้ด้านเทคนิคของการรายงานข่าว การเขียนข่าว การถ่ายภาพ หรือการตัดต่อภาพ (สายทิพย์ สุคติพันธ์, 2537 : 62) ซึ่งหากนักวิชาชีพยังคงอ่อนด้อยในการทำความเข้าใจ จับประเด็นเรื่องราวที่ตนเองกำลังสนใจติดตามแทนสาธารณชนอยู่ ก็ย่อมจะให้สิ่งที่สาธารณชนน่าจะได้รับรู้พลาดไปจากความเป็นจริงได้ง่าย

- หลักสูตรขาดการอบรมทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ซึ่งแม้ว่า แทบทุกสถาบันการศึกษาจะกำหนดให้นักศึกษาต้องเรียน แต่ก็เป็นเพียงการสอนในวิชาพื้นฐานเบื้องต้น ยกเว้นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ซึ่งเล็งเห็นความสำคัญของภาษาต่างประเทศที่มีต่องานสื่อสารมวลชนปัจจุบัน โดยบังคับให้นักศึกษาต้องเรียนถึง 15 หน่วยกิต

- เนื้อหาหลักสูตรยังขาดในส่วนที่เป็นศิลป์ (Art) แม้จะเน้นหนักในด้านการผลิตเนื้อหาของสาร (message) เช่น การเขียนข่าว เขียนบทโทรทัศน์ วิทยุ หากแต่ให้ความสำคัญต่อผลผลิต (production) น้อยเกินไป ดังจะพบว่า ทุกกลุ่มสถาบันการศึกษา ขาดรายวิชาเกี่ยวกับศิลปะการผลิตงานในสื่อประเภทต่างๆ

- รายวิชาที่เกี่ยวกับการวางแผนสื่อ (Media Planning) มีน้อย ทำให้การดำเนินงานสื่อสารมวลชนในระดับการบริหารมีอุปสรรค ดังที่ได้มีหลักฐานสนับสนุนจากงานวิจัยหลายเรื่อง อาทิเช่น ธีรารักษ์ โพธิ์สุวรรณ (2531) ได้ทำการวิจัยพบว่า เมื่อขาดบุคลากรด้านการวางแผนก็จะหาแผนที่ดีไม่ได้ ซึ่งเป็นผลกระทบกับงบประมาณ อัตรากำลังคน ทำให้การดำเนินงานหยุดชะงัก และขาดการพัฒนา (ธีรารักษ์ โพธิ์สุวรรณ, 2531 อ้างในรัตนากร ทองสำราญ, 2540 : 134)

ข้อสรุปดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนะ ศรีธนะโชคชัย (2533) ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนา ได้แก่ ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ กล่าวคือ ไม่มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานโดยตรง และขาดความรู้ในเรื่องการประชาสัมพันธ์ (รัตนะ ศรีธนะโชคชัย, 2533 อ้างใน รัตนากร ทองสำราญ, 2540 : 134)

- หลักสูตรขาดความทันสมัย ไม่ทันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี โดยเฉพาะในสาขาที่ต้องอาศัยความชำนาญและเทคนิคเฉพาะทาง เช่น วิทยุและโทรทัศน์ ภาพยนตร์

ในอีกแง่มุมหนึ่ง เสรี วงษ์มณฑา ได้ให้ความคิดเห็นต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ปัจจุบันสำหรับหลักสูตรสาขาการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน นับว่า เป็นหลักสูตรที่ทันสมัย และเน้นภาคปฏิบัติอย่างชัดเจน หากนักศึกษาตั้งใจเรียนเป็นอย่างดี น่าจะเป็นผู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติงานจริงได้ทันที อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันนักศึกษายังคงไม่สนใจความเป็นไปของบ้านเมืองเท่าที่ควร (สัมภาษณ์ เสรี วงษ์มณฑา, 31 สิงหาคม 2541)

2.2 ปัญหาด้านงบประมาณจากภาครัฐ

- การบริหารโครงการวิจัยที่มีเงินทุนอยู่อย่างจำกัด ทำให้การวิจัยเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนไม่ได้รับความสนใจนัก โดยเฉพาะงานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งแม้แต่ผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษาก็ยอมรับว่าเป็นจุดอ่อนด้อย ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการได้รับงบประมาณสนับสนุนที่จำกัด รวมถึงอาจารย์ผู้สอนขาดประสบการณ์ในด้านการทำวิจัยที่ดีพอ (ธนู กุลธน, 2534 : 38) อันนำไปสู่ความอ่อนแอของบรรยากาศทางวิชาการ การขาดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นทางวิชาการ

-รัฐบาลขาด "ทุนสนับสนุน" ให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ ทุนดังกล่าวไม่ใช่ปริมาณเงินแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นด้านความรู้ ความชำนาญที่จะต้องสอดคล้องและทันกับลักษณะสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

สำหรับในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้ว่า จะมีรายได้จากค่าธรรมเนียมการศึกษา หากแต่การขาดงบสนับสนุนจากภาครัฐก็เป็นข้อจำกัดประการหนึ่งของการขยายตัวของสาขาใหม่ๆ โดยเฉพาะสาขาที่ต้องอาศัยอุปกรณ์และเทคโนโลยีชั้นสูง เช่น สาขาวิทยุและโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์

อนุสรณ์ ศรีแก้ว หัวหน้าสาขาและผู้ก่อตั้งสาขาวิชาภาพยนตร์และวิดีทัศน์ในมหาวิทยาลัยรังสิต อันเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งเดียวที่เปิดสอนในแขนงวิชาดังกล่าว กล่าวถึงการจัดสอนภาพยนตร์ว่า ปัญหาและอุปสรรคที่พบในระยะแรก คือ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ยังขาดแคลน แม้ว่าช่วงแรกจะไม่มีปัญหามากนัก เนื่องจากนักศึกษาปี 1 ยังไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องมือมากนัก แต่เมื่อศึกษาชั้นสูงขึ้น ต้องมีการฝึกปฏิบัติงาน มหาวิทยาลัยจะต้องเตรียมเครื่องมืออุปกรณ์ซึ่งมีราคาแพง เช่น กล้องตัวละประมาณ 6-7 ล้านบาท หรือเครื่องตัดต่อภาพยนตร์ราคาล้านกว่าบาทขึ้นไป ซึ่งจะต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ

จากข้อจำกัดที่เกิดขึ้นดังกล่าว เป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงปัจจัยอันเป็นอุปสรรคประการหนึ่งในการขยายตัวของสาขานิเทศศาสตร์ โดยเฉพาะสาขาที่ต้องมีค่าใช้จ่ายสูง ปัญหาด้านงบประมาณก็นับเป็นประเด็นสำคัญที่มีผลต่อพัฒนาการด้านนิเทศศาสตร์นับแต่แรกเริ่มเลยทีเดียว

2.3 ปัญหาด้านบุคลากร

ปัญหาหลักที่เกิดขึ้นต่อองค์ประกอบของการศึกษานิเทศศาสตร์ในด้านอาจารย์ผู้สอน คือ ระบบค่าตอบแทนของอาจารย์ผู้สอนนิเทศศาสตร์ตามมาตรฐานวิชาการค่อนข้างน้อย ทำให้ขาดแรงจูงใจที่จะเข้าสู่สถาบันการศึกษาอันนำไปสู่ปัญหาอาจารย์ผู้สอนไม่พอเพียง เกิดภาวะ "สมองไหล" ออกไปสู่ตลาดธุรกิจเป็นส่วนใหญ่

นอกจากนั้น ปัญหาด้านคุณภาพของบัณฑิตก็เป็นประเด็นสำคัญต่อการศึกษานิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน เนื่องจาก ขาดอาจารย์ผู้สอนที่ชำนาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างแท้จริง ดังที่ ครรชิต มาลัยวงษ์ได้กล่าวถึงปัญหานี้ว่า ในประเทศไทยยังขาดผู้สนใจผลักดันเรื่องดังกล่าว เพราะคิดว่ามหาวิทยาลัยหลายสิบแห่งที่มีอยู่ทั่วประเทศจะดำเนินการสอนและฝึกอบรมได้อย่างเพียงพอ แต่ในความเป็นจริง สิ่งที่เกิดขึ้น คือ หลักสูตรที่เปิดสอนนั้นยังไม่เหมาะสม กล่าวคืออาจารย์ส่วนมากไม่ได้สำเร็จการศึกษาด้านนี้โดยตรง และขาดหน่วยงานที่จะส่งเสริมเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์ได้อย่างแท้จริง

จากประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น นักวิชาการ รวมถึงผู้มีบทบาทในการบริหารหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษาก็มิได้เพิกเฉยต่อข้อวิจารณ์ดังกล่าว โดยพยายามรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตร แต่อุปสรรคที่เกิดขึ้นคือ ขั้นตอนและกระบวนการที่ค่อนข้างยุ่งยากซับซ้อน รวมทั้งกฎเกณฑ์ การควบคุมจากภาครัฐก็เป็นปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรดำเนินไปได้ยาก

ช่วงปลายทศวรรษที่ 2530 เป็นต้นมา เริ่มมีสมาคมวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น โดยนับแต่ พ.ศ.2530 เป็นต้นมา มีความพยายามจัดสัมมนา ระดมความคิดเพื่อหาทางออกในการแก้ปัญหา แสวงหาแนวทางการพัฒนา ทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพนิเทศศาสตร์ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า หรือศึกษาเฉพาะประเด็นปัญหาที่เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ขณะนั้น โดยไม่ได้มุ่งพัฒนาความรู้เชิงวิชาการอย่างแท้จริง เช่น ยังขาดการสัมมนาเกี่ยวกับการวิจัยการประเมินคุณภาพของตำราทางวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ เพราะฉะนั้น หากต้องการความเปลี่ยนแปลงที่ต้องดำเนินการแก้ไขที่โครงสร้างและระบบทั้งหมด

ในปัจจุบัน สมาคมวิชาชีพด้านการสื่อสารมวลชนได้พยายามแสดงบทบาทเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาองค์ความรู้และยกระดับมาตรฐานความสามารถของนักนิเทศศาสตร์รุ่นใหม่มากขึ้น เช่น การจัดการประกวด แข่งขันเพื่อสร้างสรรค์ผลงานในสาขาวิชาต่างๆ อันเป็นการฝึกฝนฝีมือและกระตุ้นให้นักศึกษาได้มีเวทีสำหรับทดสอบความสามารถในการทำงาน จัดเสวนาระดมความคิด การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การให้ทุนอุดหนุนหรือการจัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น เช่น หลักสูตรวิชาชีพหนังสือพิมพ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งบุคคลผู้มีบทบาทในการผลักดัน คือ สมควร กวียะ อดีตอาจารย์ประจำคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การอบรมหลักสูตรดังกล่าว เป็นความร่วมมือของสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์และคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อให้ความรู้ และฝึกทักษะในการปฏิบัติงานแก่นักหนังสือพิมพ์ที่ต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

ตัวอย่างการให้การสนับสนุนพัฒนาทางวิชาการของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ที่น่าสนใจอีกตัวอย่างหนึ่ง คือ การให้การสนับสนุนด้านการทำวิทยานิพนธ์แก่นักศึกษาของบริษัทกันตนา ซึ่งให้ทุน "กันตนาวิทยานิพนธ์" ส่งเสริมงานวิจัยด้านการสื่อสารมวลชน โดยเริ่มให้แก่นิสิตปริญญาโทจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุนละ 10,000 บาท ก่อนจะขยายไปทุกสถาบันที่สอนด้านนิเทศศาสตร์

เป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ของ ประดิษฐ กัลย์จาฤก อดีตประธานบริษัทกันตนา ที่ต้องการให้การศึกษาและปลูกฝังจิตสำนึกในการสร้างสรรค์งานแก่นักวิชาชีพในวงการสื่อสารมวลชน โดยจัดสรรกองทุนส่งเสริมงานวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาโทและเอก ทั้งนี้ เพื่อพัฒนามาตรฐานการศึกษานิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ข้อเสนอแนะที่ควรได้รับการพิจารณาในที่นี้ คือ วงการวิชาชีพสื่อสารมวลชน หรือองค์กรเอกชน ควรหันมาให้ความสนใจสนับสนุนการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะการสนับสนุนงานวิจัยทั้งที่เป็นผลงานของอาจารย์และนักศึกษา ทั้งนี้เพื่อเป็นกลไกประการหนึ่งของการพัฒนาความรู้ในเชิงวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ของไทย

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาวิเคราะห์สภาพการณ์ขยายตัวของการเรียนการสอนสาขานิเทศศาสตร์และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นตามมา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง วิวัฒนาการของศาสตร์ในสาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้คือ

สินิทธ์ สิทธิรักษ์ (2533) ศึกษากำเนิดโทรทัศน์ไทย (พ.ศ.2493 –2500) การวิจัยนี้มุ่งศึกษาประวัติความเป็นมาของโทรทัศน์ไทย ประกอบไปด้วย กำเนิดโทรทัศน์ไทยและปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและประวัติศาสตร์ การถ่ายทอดเทคโนโลยีโทรทัศน์สู่ประเทศไทย การก่อตั้งบริษัทไทยโทรทัศน์จำกัด การแพร่ภาพออกอากาศ และความสัมพันธ์ของบริษัทกับผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ และการเมือง

หนึ่งหทัย ขอผลกลาง (2543) ศึกษาถึงพัฒนาการของการศึกษาและฝึกอบรมด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย การวิจัยนี้ มุ่งศึกษาพัฒนาการและสถานภาพปัจจุบันของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาตรีในประเทศไทย ตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง (พ.ศ.2482) จนถึง พ.ศ.2540 รวมทั้งศึกษาปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อพัฒนาการของการศึกษาในสาขานี้ ตลอดจนทิศทางและแนวโน้มของการศึกษาด้าน นิเทศศาสตร์ในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นเอกสารประกอบการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของหลักสูตรนิเทศศาสตร์แบ่งได้ 5 ยุคคือ ยุคการก่อตั้ง (พ.ศ.2482-2490) ที่อิทธิพลและแนวคิดของตะวันตกมีบทบาท ยุคที่ 2 เป็นการก่อตัวขึ้นใหม่หลังหยุดดำเนินการ (พ.ศ.2491-2513) โดยมีปัจจัยด้านอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชนแสดงบทบาทสำคัญ ยุคที่ 3 เป็นการขยายสถานภาพและขยายสาขาวิชาใหม่ๆ (พ.ศ.2514-2527) ปัจจัยที่มีบทบาทเด่นคือ นโยบายการศึกษาแห่งชาติ ยุคที่ 4 (พ.ศ.2528 –2538)เป็นการขยายตัวของมหาวิทยาลัยเอกชนและสถาบันราชภัฏ ปัจจัยที่มีบทบาทคือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และยุคที่ 5 (พ.ศ.2539-2540) จากสื่อสู่เทคโนโลยี พบว่า การขยายตัวของเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยผลักดันที่สำคัญ

กรกช อนันตสมบูรณ์ (2543) ศึกษาถึงหลักสูตรการศึกษาด้านการโฆษณาระดับปริญญาตรีกับความต้องการของตลาดแรงงานในประเทศไทย การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาโครงสร้าง

ของหลักสูตรด้านการโฆษณาของมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนการโฆษณาเป็นวิชาเอกในระดับปริญญาตรี 2)ศึกษาคุณสมบัติของแรงงานสาขาการโฆษณาตามความต้องการของตลาดแรงงาน 3)ศึกษาความสอดคล้องของคุณสมบัติของแรงงานสาขาการโฆษณาที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยกับหลักสูตรการโฆษณาและความต้องการของตลาดแรงงานสาขาโฆษณาและ4)เพื่อศึกษาความสอดคล้องกันระหว่างหลักสูตรในการผลิตบุคลากรสาขาการโฆษณากับความต้องการของตลาดแรงงานด้านโฆษณา โดยผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรการศึกษาทางด้านการโฆษณาในประเทศไทย สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ หลักสูตรที่มุ่งหวังผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้รอบรู้ สามารถทำงานที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาได้ทุกแขนงและสามารถไปศึกษาต่อได้ และหลักสูตรประเภทที่สอง มุ่งเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งทางการโฆษณาให้กับบัณฑิต ตามความต้องการของตลาดแรงงาน

DPU

บทที่ 3
ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "วิวัฒนาการของศาสตร์ในสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์" เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research หรือ Library Research) ประกอบการสัมภาษณ์ ด้วยวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย เปรียบเทียบการเรียนการสอนสาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย และศึกษาพัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

งานวิจัยนี้ดำเนินการศึกษาโดยพิจารณาทั้งในแนวกว้างคือ พัฒนาการหลักสูตรนิเทศศาสตร์ หลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยรัฐและเอกชนในประเทศไทย เพื่อให้เข้าใจบริบทที่เกี่ยวข้อง อีกทั้ง ศึกษาในแนวลึกเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และ วิเคราะห์ลักษณะสำคัญของหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในประเด็นต่างๆ ตามลำดับดังต่อไปนี้คือ

1 . พัฒนาการหลักสูตรนิเทศศาสตร์

1.1 การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

1.2 การเปรียบเทียบหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยรัฐและเอกชนในประเทศไทย

- หลักสูตรการเรียนการสอนวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยรัฐ
- หลักสูตรการเรียนการสอนวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยเอกชน

2. หลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

2.1 พัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

2.2 ลักษณะสำคัญของพัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

กรอบที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในหัวข้อดังกล่าว ผู้วิจัยได้วางกรอบการศึกษาไว้พิจารณาเป็น 3 กรอบแนวคิดคือ

1.พัฒนาการหลักสูตรนิเทศศาสตร์ โดยรวบรวมบันทึกเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษานิเทศศาสตร์ในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย เพื่อให้เข้าใจภาพรวมของหลักสูตรนิเทศศาสตร์

2.หลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทย โดยรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรของสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงในด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในปัจจุบัน ทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน รวม 6 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

3.พัฒนาการและลักษณะสำคัญของหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ โดยรวบรวมรายละเอียดหลักสูตร การศึกษาในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ โดยเน้นศึกษาหลักสูตรของ สาขาสื่อสารมวลชน (เดิม) จนมาเป็นหลักสูตร วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในปัจจุบัน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2532 – ปีการศึกษา 2549 รวมทั้งหมด 17 หลักสูตร เพื่อเข้าใจพัฒนาการดังกล่าวและลักษณะสำคัญของหลักสูตร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ประกอบด้วยการศึกษาประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยรัฐและเอกชนในประเทศไทย และพัฒนาการของหลักสูตรสาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ โดยมีข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้บริหารคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เพื่อให้เข้าถึงพัฒนาการหลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น

การวิจัยนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยคือ

1. ค้นคว้าข้อมูลเอกสารเพื่อวางเค้าโครงบทต่างๆ
2. ค้นหาหนังสือ และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย สำหรับการอธิบายแนวคิดของงานวิจัย
3. ค้นคว้าข้อมูล รูปภาพ หนังสือ บทความ และ งานวิจัยทั้งที่เป็นเอกสารสิ่งพิมพ์ และทางเว็บไซต์มาประกอบตามเค้าโครงของแต่ละบทที่วางไว้
4. ค้นหาหลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านนิเทศศาสตร์ และด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ในสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงทั้งของรัฐและเอกชน โดยมหาวิทยาลัยรัฐนั้นจะเลือก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชน จะเลือกมหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

5. การสัมภาษณ์นักวิชาการจำนวน 4 ท่านที่มีความเกี่ยวข้องกับก่อตั้งคณะนิเทศศาสตร์และการพัฒนาหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ได้แก่

1. ดร.เลิศลักษณ์ ส.บุรุษพัฒน์

เป็นคณบดีคณะนิเทศศาสตร์คนแรก ตั้งแต่ พ.ศ.2531-2534

ปัจจุบันเป็นกรรมการอำนวยการ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

2. รองศาสตราจารย์ ดร. สมควร กวียะ

เป็นคณบดีคณะนิเทศศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2534-2541

ปัจจุบันเป็นคณบดี คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

3. อาจารย์ ประดิษฐ์ รัตนวิจารณ์

เป็นคณบดีคณะนิเทศศาสตร์คนปัจจุบัน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 -ปัจจุบัน

4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พนารัตน์ ลิ้ม

เป็นหัวหน้าภาควิชานิเทศศาสตร์ธุรกิจ และ หัวหน้าภาควิชาการสื่อสารการตลาด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531-2548

ปัจจุบันเป็นรักษาการรองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิเทศศาสตร์

บทสัมภาษณ์ทั้งหมดนี้ได้บันทึกไว้ในรูปแบบซีดีรอมประกอบรายงานวิจัย

แหล่งข้อมูล เอกสารและประชากรที่ใช้

1.หนังสือ และบทความ ที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร พัฒนาการของการศึกษานิเทศศาสตร์ในปัจจุบัน วิวัฒนาการของวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ในต่างประเทศและในประเทศไทย

2.งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรนิเทศศาสตร์ และวิวัฒนาการของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

3.หลักสูตรการเรียนการสอน ที่เปิดสอนทางด้านสื่อสารมวลชนหรือวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ในมหาวิทยาลัยของรัฐ 3 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมทั้งมหาวิทยาลัยเอกชน 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย โดยศึกษาเฉพาะหลักสูตรที่เปิดสอนในปัจจุบัน อีกทั้งศึกษาหลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2532 – พ.ศ. 2549

4.นักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์ จำนวน 4 ท่านซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาคณะนิเทศศาสตร์และหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยนี้เน้นการวิจัยเอกสารเป็นหลัก มีการจดบันทึกจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และมีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบคำถามเพื่อเจาะลึกในประเด็นเกี่ยวกับพัฒนาการหลักสูตรการเรียนการสอนนิเทศศาสตร์และวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นการรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Documentary Data) เป็นหลัก การรวบรวมข้อมูลประเภทนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือหรือเอกสารต่างๆ ที่มีผู้เขียนไว้แล้ว (Secondary Sources) เช่นหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์และเอกสารอื่นๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงวิวัฒนาการของศาสตร์วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ โดยข้อมูลเอกสารจะมีขั้นตอนดังนี้คือ

1.สำรวจที่เก็บเอกสารและสิ่งพิมพ์ เป็นการสำรวจที่เก็บเอกสารและสิ่งพิมพ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องว่ามีอะไรบ้าง และอยู่ที่ไหน และจดบันทึกชื่อเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งที่เก็บเอกสารไว้

2.กำหนดแผนการรวบรวมและบันทึกข้อมูล เป็นการกำหนดว่าจะรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ใดก่อนหลัง โดยกำหนดตามความสำคัญของเนื้อหาและตามลำดับหัวข้อย่อยที่ตั้งไว้

3.อ่านและจดบันทึก เป็นการอ่านและจดบันทึกข้อมูลที่ต้องการจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ที่รวบรวมได้ โดยอ่านตามลำดับก่อนหลัง ตามแผนการที่กำหนดไว้

การวิจัยนี้จะใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร และวิเคราะห์ตีความ รวมทั้งการสัมภาษณ์ เป็นเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือนมิถุนายนจนถึง พฤศจิกายน พ.ศ. 2548

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยเนื้อหาในการวิเคราะห์จะประกอบด้วย

1.วิเคราะห์ภาพรวมการจัดการศึกษาหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยต่างๆ

2.วิเคราะห์หลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ โดยอธิบายในแง่ของพัฒนาการจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

3.วิเคราะห์ลักษณะสำคัญของพัฒนาการหลักสูตรในสาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของสังคมไทย

การนำเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัย จะใช้รูปแบบวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) โดยจำแนกการนำเสนอดังนี้

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 พัฒนาการหลักสูตรนิเทศศาสตร์

1.1 การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

1.2 การเปรียบเทียบหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยรัฐและเอกชนในประเทศไทย

- หลักสูตรการเรียนการสอนวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยรัฐ
- หลักสูตรการเรียนการสอนวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยเอกชน

ตอนที่ 2 หลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

2.1 พัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

2.2 ลักษณะสำคัญของพัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้สามารถอธิบายผลการวิจัยโดยแบ่งได้เป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 พัฒนาการหลักสูตรนิเทศศาสตร์

1. การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
2. การเปรียบเทียบหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยรัฐและเอกชนในประเทศไทย

ตอนที่ 2 หลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

1. พัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
2. ลักษณะสำคัญของพัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ตอนที่ 1: พัฒนาการหลักสูตรนิเทศศาสตร์

1. การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2482 นับถึงปี พ.ศ. 2540 เป็นเวลา 58 ปี ที่การศึกษาในสาขาดังกล่าวก่อตัวและวางรากฐาน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องตลอดมาภายใต้บริบททางสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละช่วงเวลา

ลักษณะการเปิดดำเนินการสอนด้านนิเทศศาสตร์สามารถจำแนกได้เป็น 6 ยุคคือ

1. ยุคที่ 1 พ.ศ.2482 – 2490 ยุคแห่งการก่อตัว ภายใต้การผลักดันของผู้นำประเทศและอิทธิพลในการวางรูปแบบหลักสูตรจากตะวันตก

2. ยุคที่ 2 พ.ศ.2491 – 2513 ยุคก่อตัวอีกครั้งหลังหยุดการดำเนินการ ภายใต้การขยายตัวของอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน

3. ยุคที่ 3 พ.ศ.2514 – 2527 ยุคขยายสถานภาพและขยายสาขาวิชาด้านนิเทศศาสตร์

4. ยุคที่ 4 พ.ศ.2528 – 2538 ยุคของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและสถาบันราชภัฏ

5. ยุคที่ 5 พ.ศ.2539 – 2540 ยุคจากสื่อสู่เทคโนโลยีสารสนเทศ

6. ยุคที่ 6 พ.ศ.2544 –2548 ยุคแห่งการขยายตัวทุกทิศทางภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ

ยุคที่ 1 พ.ศ. 2482 –2490

ยุคแห่งการก่อตัว ภายใต้การผลักดันของผู้นำและอิทธิพลการจัดรูปแบบหลักสูตรจากชาติตะวันตก

การศึกษานิเทศศาสตร์ในประเทศไทย เริ่มต้นขึ้นในรูปแบบของความเป็นสาขาวิชา โดยเปิดสอนสาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ที่คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2482 ด้วยความพยายามของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีของไทยสมัยนั้น ซึ่งให้ความสำคัฯญแก่สื่อมวลชนค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการใช้วิทยุกระจายเสียงและสื่อสิ่งพิมพ์เป็นเครื่องมือสร้างลัทธิชาตินิยมและวัฒนธรรมขึ้นใหม่ด้วยการใช้สื่อมวลชนสร้างศรัทธาต่อผู้นำและสร้างประชามติ

หากแต่ในทางปฏิบัติ หนังสือพิมพ์ซึ่งจัดทำโดยเอกชนไม่ดำเนินไปในแนวทางที่ จอมพล ป. ต้องการ กล่าวคือ นักหนังสือพิมพ์มีอิสระในการวิจารณ์รัฐและรายงานเหตุการณ์ตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งหลายครั้งนำไปสู่ความไม่พอใจของผู้นำ และเกิดความขัดแย้งกับรัฐ ดังนั้นการที่จอมพล ป. ผลักดันให้เกิดวิชาการหนังสือพิมพ์ นอกจากจะมุ่งเพื่อยกระดับมาตรฐานการรายงานข่าวและการจัดทำหนังสือพิมพ์แล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการกำหนดวุฒิของการศึกษาของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสิ่งพิมพ์ด้วย อันเป็นการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งเป็นกิจการของเอกชนทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์เริ่มแรกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้บัญญัติไว้ในการจัดการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์คือ เพื่อเตรียมคนเข้าสู่การประกอบอาชีพข้าราชการ และฝึกอาชีพหรือผลิตนักหนังสือพิมพ์และผลิตนักประชาสัมพันธ์เพื่อไปพัฒนาประเทศ อันแสดงถึงการให้ความสำคัญต่อการประกอบอาชีพมากกว่าการให้ความรู้ในเชิงวิชาการ ซึ่งคล้ายกับการจัดการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในระยะแรกของสหรัฐอเมริกา โดยพิจารณาได้จากรายวิชาด้านนิเทศศาสตร์ที่เปิดสอนในสาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2482 จะสอดคล้องต่อการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีจำนวน 7 วิชา จำแนกได้เป็น 2 กลุ่มได้แก่

1. <u>กลุ่มวิชาเฉพาะด้านนิเทศศาสตร์</u> รายวิชาเฉพาะด้านนิเทศศาสตร์ตามหลักสูตรนี้ประกอบด้วยวิชา วิธีปฏิบัติการหนังสือพิมพ์ ประวัติการหนังสือพิมพ์ และการแปลข่าวโทรเลขซึ่งเป็นวิชาฝึกปฏิบัติด้านเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน เพียงวิชาเดียวที่เปิดสอนในช่วง พ.ศ. 2482 อันแสดงถึง ความก้าวหน้าล่าสุดของวิทยาการในขณะนั้น และเมื่อมีการปรับปรุงหลักสูตร ใน พ.ศ. 2491 รายวิชาดังกล่าวก็ถูกยกเลิกไป

2. <u>กลุ่มวิชาพื้นฐาน</u> ได้แก่ เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย จิตวิทยาและเหตุการณ์ระหว่างประเทศ การเปิดสอนวิชาการหนังสือพิมพ์ในครั้งแรกจัดในระดับอนุปริญญา ซึ่งแสดงถึงความไม่มั่นใจในสถานภาพทางวิชาการของศาสตร์แขนงดังกล่าว โดยจัดให้สังกัดคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ รับนิสิตที่สำเร็จอักษรศาสตร์ปีที่ 2 เข้าเรียนต่ออีก 1 ปี มีการเรียนการสอนในสาขาวิชาหนังสือพิมพ์ก่อน แต่ต้องล้มเลิกไปภายในเวลาเพียง 1 ปี เพราะไม่เป็นที่นิยม

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมีประชาชนอีกจำนวนไม่น้อยที่ต้องการศึกษาด้านวิชาการหนังสือพิมพ์แต่ไม่มีโอกาส เพราะต้องทำงานในเวลากลางวัน พ.ศ. 2483 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้เปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการหนังสือพิมพ์ภาคค่ำขึ้นอีกครั้ง เป็นหลักสูตรอนุปริญญาเพื่อรองรับต่อผู้ประกอบอาชีพนักหนังสือพิมพ์ที่ต้องการวุฒิการศึกษาเพิ่มเติม การจัดการสอนดำเนินไปได้เพียง 3 ปีคือระหว่าง พ.ศ. 2483 – 2486 ก็ต้องล้มเลิกไปเนื่องจากสงคราม มาเปิดใหม่อีกครั้ง พ.ศ.2487 แต่จัดการสอนไปได้เพียงครึ่งปีก็ต้องล้มเลิกไปอีก ด้วยปัญหาภาวะสงครามมหาเอเชียบูรพา และความไม่พร้อมทั้งในด้านอาจารย์ผู้สอน งบประมาณ อุปกรณ์เทคโนโลยีต่างๆ รวมทั้งการขาดผู้มีความรู้ ความชำนาญเพียงพอที่จะวางรากฐานทางวิชาการของศาสตร์แขนงนี้ในประเทศไทย จนต้องเชิญอาจารย์ชาวต่างชาติมาเป็นผู้วางแผนหลักสูตรและถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักศึกษา

ยุคที่ 2 พ.ศ. 2491 –2513

ยุคก่อตัวอีกครั้งหลังหยุดดำเนินการ ภายใต้การขยายตัวของอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน

ระยะต่อมา หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สงบลง สถานภาพของการศึกษานิเทศศาสตร์ได้รับการพิจารณาถึงความสำคัญอีกครั้ง และเริ่มมีความมั่นคงจากเดิมที่เป็นเพียงสาขาวิชาย่อยโดยได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นแผนกอิสระ ในยุคดังกล่าวสื่อมวลชนแต่ละประเภทเริ่มมีบทบาทอันเนื่องจากการขยายตัวของสื่อประเภทเดิมคือ สื่อสิ่งพิมพ์ และการถือกำเนิดของสื่อใหม่ๆ คือสื่อกระจายเสียง ส่งผลต่อให้การศึกษานิเทศศาสตร์ขยายตัวในสาขาต่างๆ มากขึ้น อันสามารถอธิบายพัฒนาการของสาขาตามประเภทของสื่อได้ดังนี้

1.1 สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์

พ.ศ. 2491 การสอนนิเทศศาสตร์ได้ถือกำเนิดขึ้นอีกครั้ง หลังหยุดดำเนินการไปใน พ.ศ. 2490 เมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดการศึกษาสาขาหนังสือพิมพ์ภาคค่ำ หลักสูตรประกาศนียบัตร โดยยังคงสังกัดคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์เช่นเดิม แต่ได้มีการปรับปรุงและแก้ไขข้อกำหนดบางประการ โดยกำหนดให้ผู้เข้าเรียนต้องทำงานด้านหนังสือพิมพ์หรือสำเร็จการศึกษามัธยมปีที่ 6 อันเป็นการขยายโอกาสไปสู่ผู้ที่ผ่านการศึกษามาในระบบ ลดระยะเวลาการศึกษาจากเดิม 3 ปี เหลือเพียง 2 ปี แต่เพิ่มรายวิชามากขึ้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นประการหนึ่งของการศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์ คือในช่วง พ.ศ. 2496 มีการร้องเรียนว่า อาจารย์ไม่ค่อยไปสอน นักศึกษาขาดศรัทธา นักศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์ผู้หนึ่งคือ ยอด ธรรม บุญบันดาล ได้ทำหนังสือร้องเรียนไปยังจอมพล ป. พิบูลสงคราม เสนอให้ปรับปรุงการเรียนการสนอวิชาการหนังสือพิมพ์ใหม่ รวมถึงเสนอแนะว่าควรโอนย้ายการศึกษาด้านสิ่งพิมพ์ไปสอนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประกอบกับในช่วงเวลานั้น กรมประชาสัมพันธ์ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพหนังสือพิมพ์ โดยเสนอแนะให้เปิดการสอนวิชาการหนังสือพิมพ์ขึ้นอีกแห่งที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนื่องจากมีโรงพิมพ์พร้อมอยู่แล้ว อีกทั้งมีความพร้อมที่จะเปิดดำเนินการได้

จากเหตุผลสนับสนุนดังกล่าว จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้มีคำสั่งให้โอนการศึกษาวิชาหนังสือพิมพ์ไปสอนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีสถานภาพเป็นแผนกวิชาวารสารศาสตร์สังกัดคณะรัฐศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 โดยเป็นการศึกษาในระดับปริญญาตรี นับเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของไทยที่มีการสอนระดับปริญญาในสาขาวิชาการหนังสือพิมพ์

ต่อมาใน พ.ศ. 2509 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดตั้งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์หลักสูตรวิชาการหนังสือพิมพ์ภาคค่ำ หลักสูตร 3 ปี สำเร็จแล้วได้รับปริญญาวารสารศาสตรบัณฑิต โดยรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลายซึ่งทำงานในแวดวงหนังสือพิมพ์ เพื่อส่งเสริมวิทยฐานะนักหนังสือพิมพ์ และให้การบริการแก่สื่อมวลชนในด้านการพัฒนาวิชาชีพหนังสือพิมพ์ โดยโอนการศึกษาแผนกวิชาวารสารศาสตร์ สังกัดคณะรัฐศาสตร์ มาสังกัดคณะสังคมศาสตร์ด้วย ซึ่งในหลักสูตรนี้แบ่งเป็น 2 แผนก คือ แผนกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และ แผนกวารสารศาสตร์

สาเหตุที่มีการเปิดสอนวิชาการหนังสือพิมพ์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยุคนั้น เนื่องจากกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รองนายกรัฐมนตรี และดำรงตำแหน่งอธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในสมัยนั้นเล็งเห็นว่า วิชาการสื่อสารมวลชนยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ยังไม่มีการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี เท่าที่ได้จัดการสอนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะเป็นการศึกษาในระดับประกาศนียบัตร เท่านั้น และผู้ทำงานในวงการหนังสือพิมพ์เป็นผู้ที่ไม่ได้ศึกษามาโดยตรง ทำให้ได้รับการวิจารณ์จากผู้อ่านและนักวิชาการว่า เสนอข่าวไม่มีคุณภาพ ใช้ภาษาไม่เหมาะสมในการเขียน แนวทางแก้ปัญหาคือ การเปิดแผนกวารสารศาสตร์ขึ้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มีโรงพิมพ์พร้อมอยู่แล้ว

ในปี พ.ศ.2512 ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นอีกประการหนึ่งของวิชาการหนังสือพิมพ์ คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ระงับการรับสมัครนักศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์ภาคค่ำหลักสูตร 3 ปี ปรับปรุงมาเป็นการเปิดสอนในระดับปริญญาตรีภาคค่ำ โดยใช้ระยะเวลาเรียน 6 ปี สำเร็จแล้วได้ รับปริญญาวารสารศาสตรบัณฑิต โดยยังคงกำหนดคุณสมบัติผู้เข้าศึกษาเป็นผู้ประกอบวิชาชีพนักหนังสือพิมพ์เช่นเดิม

ลักษณะการจัดการศึกษาภาคค่ำดังกล่าว รวมถึงการขยายการศึกษาให้นักศึกษามีโอกาสเรียนถึง 6 ปี แสดงถึงวัตถุประสงค์สำคัญที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ที่มีงานประจำอยู่แล้ว ซึ่งจะได้มีเวลาเต็มที่ในการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะสำหรับพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน

พ.ศ.2513 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยกวิทยฐานะแผนกวารสารศาสตร์ เป็นแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน นับเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของไทยที่จัดการสอนนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาตรี 4 ปี พร้อมกับยกเลิกการศึกษาภาคค่ำ เปลี่ยนเป็นการศึกษาเต็มเวลา ในขณะที่จุฬาลงกรณ์ยังคงสอนในระดับประกาศนียบัตรเช่นในยุคแรก

1.2 สาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์

พ.ศ.2507 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เปิดสอนสาขาสื่อสารมวลชน สังกัดคณะมนุษยศาสตร์ โดย ม.ล.ตุ้ย ชุมสาย นักนิเทศศาสตร์ซึ่งมีความชำนาญด้านวิทยุและโทรทัศน์ มีบทบาทผลักดัน และดำรงตำแหน่งคณบดีคนแรก ธรรมเกียรติ กันอริ (2541: 130) ได้กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของม.ล. ตุ้ย ชุมสาย ไว้ใน "โลกของสื่อ"ว่า

> ...ช่วงนั้น พันเอกพระอร่ามรณชิต (อ๊อด จุลานนท์) ผู้บุกเบิกกิจการวิทยุกระจายเสียงไทยเล็งเห็นว่า กิจการวิทยุกระจายเสียงมีทิศทางที่จะเติบโตได้จึงเริ่มฝึกฝนนักเรียนช่างวิทยุกระจายเสียงโดยคัดเลือกจากนักเรียนไปรษณีย์ 10 คน ซึ่ง ม.ล.ตุ้ย ชุมสายเป็นหนึ่งในนักเรียนกลุ่มดังกล่าว และต่อมาได้ลาออกเพื่อศึกษาต่อถึงระดับปริญญาเอก จนได้รับตำแหน่งทางวิชาการเป็นศาสตราจารย์...

คณบดีคนต่อมาของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาสาขานี้คือ สุรัตน์ นุ่มนนท์ ได้จัดลักษณะการเรียนการสอนซึ่งเน้นด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัสน์ เรียกได้ว่า มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นสถาบันการศึกษาแห่งแรกที่เปิดสอนในสาขาวิทยุกระจายเสียงด้วยวัตถุประสงค์คือ สร้างและผลิตนักวิชาชีพไปปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมุ่งฝึกให้บุคลากรเข้าสู่วิชาชีพวิทยุกระจายเสียง โดยเฉพาะรายการวิทยุเพื่อการศึกษา ซึ่งในขณะนั้นมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาในระบบ FM. อยู่แล้ว อันเป็นการสะดวกสำหรับนักศึกษาที่จะได้รับการฝึกฝนประสบการณ์ด้านการผลิตรายการวิทยุไปด้วย

นอกจากนั้น ปัจจัยอีกประการที่เอื้อต่อการศึกษาด้านวิทยุกระจายเสียงในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คือ ข้อจำกัดในด้านการอ่านออกเขียนได้ของประชาชนในส่วนภูมิภาค ทำให้ความตื่นตัวที่จะรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์มีไม่มากนัก ในขณะที่วิทยุกระจายเสียงได้เปรียบกว่า เนื่องจากมีราคาไม่แพง เคลื่อนย้ายสะดวก เป็นสื่อที่สามารถส่งข่าวสารเข้าถึงประชาชนได้ง่ายและรวดเร็วกว่า

ในช่วงนี้ การเปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ยังคงตอบสนองต่อการขยายตัวของสื่อมวลชน ซึ่งต้องการผู้มีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี โดยเฉพาะในสื่อประเภทใหม่ๆที่เกิดขึ้นนอกเหนือไปจากสื่อหนังสือพิมพ์ เช่นวิทยุกระจายเสียง ซึ่งถือกำเนิดขึ้นมาในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2473 และวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งถือกำเนิดในปี พ.ศ. 2495 และรัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของวิทยุมากขึ้นนับแต่ปี พ.ศ. 2492 โดยยกเลิกการจดทะเบียนวิทยุ อนุญาตให้หน่วยงานราชการต่างๆ ตั้งสถานีวิทยุได้เพิ่มเติมจากที่กรมประชาสัมพันธ์และกรมไปรษณีย์โทรเลขเคยเป็นเพียง 2 หน่วยงาน ที่สามารถจัดตั้งสถานีวิทยุได้ จากนั้นเป็นต้นมา กิจการวิทยุกระจายเสียงก็ได้รับความนิยมแพร่หลายอย่างรวดเร็ว กล่าวได้ว่า นับแต่ยุคแรก ที่เกิดสื่อแขนงดังกล่าว ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ต้องใช้เวลาถึงกว่า 20 ปีกว่าความนิยมในสื่อกระจายเสียงจะแพร่หลาย

พ.ศ. 2508 แผนกวารสารศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อันเป็นการเตรียมสำหรับฝึกปฏิบัติงานแก่นักศึกษาในสาขาดังกล่าว

พ.ศ. 2511 สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ยกวิทยฐานะจากการเป็นสาขาวิชาขึ้นเป็นภาควิชาการสื่อสารมวลชน สังกัดคณะมนุษยศาสตร์ โดยเนื้อหาหลักสูตรรวมทั้งจำนวนหน่วยกิตยังคงเท่าเดิมแต่มีอิสระในการดำเนินการขึ้น ซึ่งเหตุผลประกอบการยกวิทยฐานะดังกล่าวคือ วิชาการทางวิทยุและโทรทัศน์เป็นความต้องการของตลาดอาชีพด้านนี้อยู่มาก นอกจากนี้ความจำเป็นในการพัฒนาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อส่งเสริมการศึกษา และพัฒนาประเทศเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตท้องที่ภาคเหนือของไทย ดังนั้น จึงได้ยกสถานภาพขึ้นจากการเป็นเพียงสาขาวิชาเป็นภาควิชาเพื่อความเป็นอิสระและคล่องตัวในการบริหารงานมากขึ้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะเปิดสาขานิเทศศาสตร์ขึ้นเป็นแห่งแรก หากแต่การสอนด้านสื่อกระจายเสียง ยังสังกัดอยู่ในสาขาสื่อสารมวลชน และเปิดหลังจากการสอนด้านสื่อกระจายเสียงของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จวบจนถึง พ.ศ. 2540 แม้จะมีการปรับปรุงหลักสูตรแล้ว หากยังคงใช้ชื่อภาควิชาสื่อสารมวลชนเช่นเดิม โดยครอบคลุมการศึกษาด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

1.3 สาขาวิชาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกที่สอนสาขาการประชาสัมพันธ์ โดยเริ่มต้นใน พ.ศ. 2508 เป็นการสอนหลักสูตรวิชาสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งต่อมาได้ยกฐานะเป็นแผนกวิชา จากนั้น เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2509 จึงได้ยกสถานภาพการศึกษาหลักสูตรสื่อสารมวลชนเป็นแผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 แผนกวิชาย่อยคือ

1. แผนกวิชาการหนังสือพิมพ์
2. แผนกวิชาศิลปการสื่อความหมาย โดยรวมวิชาการกระจายเสียง วิชาการโทรทัศน์ วิชาการภาพยนตร์ เข้าไปด้วย
3. แผนกวิชาการประชาสัมพันธ์

พ.ศ. 2512 วิทยาลัยกรุงเทพฯ (ชื่อในขณะนั้น) นับเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งแรกที่เปิดสอนนิเทศศาสตร์ โดยจัดหลักสูตรด้านการประชาสัมพันธ์ สังกัดคณะบริหารธุรกิจ เนื่องด้วยผู้ก่อตั้งวิทยาลัย คือ นายสุรัตน์ โอสถานุเคราะห์ เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการผลิตนักประชาสัมพันธ์สำหรับธุรกิจเอกชน โดยผู้มีบทบาทในการร่างหลักสูตรสื่อสารมวลชน เมื่อเริ่มเปิดดำเนินการสอนประกอบด้วยอาจารย์ประจำผู้สอนวิชาด้านการสื่อสารในวิทยาลัยกรุงเทพฯ ขณะนั้น ได้แก่ ประชัน วัลลิโก, ลักษณา สตะเวทิน, สุรีย์ บูรณะธนิต และสรินทิพย์ ขันธ์สุวรรณ ผู้ศึกษาในสาขานี้สำเร็จแล้วได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (สื่อสารมวลชน)

อาจกล่าวได้ว่าการหลักสูตรในระยะแรกยังมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการอัน ได้แก่ สถานที่คับแคบ อุปกรณ์การฝึกปฏิบัติไม่ทันสมัย นอกจากนี้ หลักสูตรแต่ละสถาบันต่างจัดการศึกษาของตนไม่สัมพันธ์สถาบันอื่น เนื้อหาแตกต่างกันไป ทำให้ไม่อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน

จากปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงดังกล่าว ส่งผลต่อการพัฒนาการที่เกิดขึ้นในระหว่าง 2 ยุคดังกล่าว คือยุคแรกก่อตั้งแล้วปิดตัวไป และการกลับมาเปิดดำเนินการสอนอีกครั้ง เป็นคำอธิบายอย่างชัดเจนถึงสาเหตุที่ทำให้การก่อตัวของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์เป็นไปค่อนข้างช้า กล่าวคือใช้เวลาถึง 39 ปี กว่าที่จะมีการยกวิทยฐานะจากภาควิชาขึ้นเป็นแผนกอิสระในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยุคที่ 3 พ.ศ. 2514 – 2527

ยุคขยายสถานภาพ และขยายสาขาวิชาด้านนิเทศศาสตร์

ลักษณะพัฒนาการที่เกิดขึ้นในยุคนี้สามารถแบ่งได้ เป็น 4 ลักษณะคือ

1.การยกสถานภาพ

พ.ศ. 2517 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ยกฐานะจากแผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์เป็นคณะนิเทศศาสตร์

พ.ศ. 2520 วิทยาลัยกรุงเทพ ยกฐานะแผนกอิสระสื่อสารมวลชน เป็นคณะสื่อสารมวลชน โดยประชัน วัลลิโก เป็นคณบดีคนแรก และเปิดดำเนินการสอนเพิ่มในสาขาวิชาการโฆษณา และ ใน พ.ศ. 2523 ได้เปลี่ยนชื่อคณะสื่อสารมวลชน เป็นคณะนิเทศศาสตร์

ต่อมา ใน พ.ศ. 2522 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ยกฐานะแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนเป็นคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

2. การเปิดดำเนินการในสถาบันอุดมศึกษาใหม่

สถาบันอุดมศึกษาแห่งใหม่ที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ยุคนี้ มี 4 สถาบัน คือวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ตามลำดับดังนี้

พ.ศ.2514 วิทยาลัยกรุงเทพ เปิดสอนสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน สังกัดคณะบริหารธุรกิจ พร้อมกับมหาวิทยาลัยรามคำแหงเริ่มเปิดวิชาสื่อสารมวลชนเป็นวิชาโท สังกัดภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ ประกอบด้วยรายวิชาด้านสื่อสารมวลชนและวาทการ

พ.ศ. 2524 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เปิดภาควิชาศิลปนิเทศ สังกัดคณะมนุษยศาสตร์ แบ่งการสอนออกเป็น 2 สาขาวิชา คือ สาขาดนตรี และสาขาสื่อสารมวลชน

พ.ศ. 2527 สถาบันราชภัฏ (หรือวิทยาลัยครูในขณะนั้น) เริ่มวางรากฐานการเปิดดำเนินการในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ เพื่อตอบสนองต่อแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน

ในปีเดียวกันนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้เปิดสอนในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยมีสาขาการประชาสัมพันธ์ สาขาการสื่อสารมวลชน และสาขาหนังสือพิมพ์ การเปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาตรี 4 ปี รับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และปริญญาตรีต่อเนื่อง 3 ปี ผู้สำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญา หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ทั้ง 2 หลักสูตรนี้สำเร็จแล้วได้รับปริญญานิเทศศาสตรบัณฑิต

3. การขยาย เปิดสาขาเพิ่ม

ลักษณะการเปิดสอนเพิ่มเติมสาขาต่างๆ ในช่วงยุคนี้ ดำเนินไปตามลำดับในมหาวิทยาลัยต่างๆ ดังต่อไปนี้คือ

พ.ศ. 2515 สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิดดำเนินการเพิ่มเติมในอีก 3 แขนงวิชา คือ ภาพยนตร์ วารสารศาสตร์ และการโฆษณา

พ.ศ. 2516 แผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดตั้งภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง เป็นการสอนสาขาวาทวิทยาในรูปแบบของวิชาเอกระดับปริญญาตรีเป็นครั้งแรก

พ.ศ. 2517 วิทยาลัยกรุงเทพ ได้วางแผนเปิดดำเนินการสอนสาขาวารสารศาสตร์ โดยรับอิทธิพลมาจากการร่างหลักสูตรจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2519 วิทยาลัยกรุงเทพเปิดสอนสาขาวารสารศาสตร์ พร้อมกับที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดให้นิสิตสาขาอื่น หรือคณะอื่น ได้เลือกศึกษาวิชาวาทวิทยาเป็นวิชาโท

พ.ศ. 2520 มหาวิทยาลัยรามคำแหง เปิดสอนหลักสูตรโฆษณาและประชาสัมพันธ์ สังกัดคณะบริหาร โดยเน้นเนื้อหาด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม

4. การขยายระดับการสอน

ในยุคนี้สถาบันอุดมศึกษาดั้งเดิมที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ ได้ขยายระดับการสอนเพื่อรองรับต่อความต้องการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป โดยมี 2 สถาบันที่เปิดดำเนินการสอนระดับปริญญาโท ได้แก่คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนหลักสูตรปริญญาโทสาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการใน พ.ศ. 2521 จากนั้น พ.ศ. 2525 คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เริ่มเปิดสอนในระดับปริญญาโทภาคค่ำ

ยุคที่ 4 พ.ศ. 2528 –2538

ยุคของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและสถาบันราชภัฏ

การศึกษานิเทศศาสตร์ในยุคนี้ ดำเนินไปในทิศทางที่สำคัญ 4 ด้านคือ

1. การเปิดดำเนินการในสถาบันราชภัฏ

พ.ศ. 2528 สถาบันราชภัฏได้เริ่มสอนนิเทศศาสตร์ระดับอนุปริญญา โดยวิทยาลัยครูนครปฐมจัดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ โปรแกรมวารสารศาสตร์และการประชาสัมพันธ์ในระดับ

อนุปริญญา นับเป็นสถาบันการศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการแห่งแรกที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ โดยเน้นการฝึกปฏิบัติการใช้สื่อเพื่อออกไปเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อวิทยุโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์

พ.ศ. 2531 การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ขยายตัวออกไปในวิทยาลัยครูหลายแห่ง ได้แก่ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา วิทยาลัยครูสวนดุสิต วิทยาลัยครูจันทรเกษม วิทยาลัยครูนครสวรรค์และวิทยาลัยครูเชียงใหม่ โดยเปิดสอนในโปรแกรมนิเทศศาสตร์ หลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี สังกัดคณะวิทยาการจัดการ นับเป็นครั้งแรกที่มีการจัดการสอนด้านนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

2. การขยายตัวของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยเอกชน

การขยายตัวในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นผลสืบเนื่องมาจากแนวนโยบายการศึกษาในแผนพัฒนาการอุดมศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ซึ่งรัฐกำหนดว่า จะไม่มีการขยายตัวในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเพิ่มเติม แต่เนื่องจากความต้องการบัณฑิตในสาขานิเทศศาสตร์ยังมีอยู่มาก สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงเปิดดำเนินการมากขึ้นเพื่อรองรับต่อความต้องการดังกล่าวท ซึ่งรัฐได้ผ่อนคลายความเข้มงวดในด้านกฎระเบียบ และยกเว้นการเก็บค่าธรรมเนียมต่างๆ อันแสดงถึงการสนับสนุนให้ภาคเอกชนที่มีความพร้อมเข้ามาลงทุนด้านจัดการศึกษาและเปิดสอนในระดับมหาวิทยาลัยด้วย

พ.ศ. 2530 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์ทุกสาขาที่เปิดสอน อันได้แก่ วารสารศาสตร์ และประชาสัมพันธ์ พร้อมกับขออนุมัติเปิดสอนในสาขาวิชาการแสดง ทั้งนี้ เหตุผลในการปรับปรุงหลักสูตร สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการเปิดสอนสาขาสื่อสารมวลชน คือ เพื่อผลิตนักศึกษาออกไปปฏิบัติงานกับองค์กรธุรกิจ ซึ่งนับวันจะทวีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น หลักสูตรที่เสนอปรับปรุงมีวิชาทางด้านธุรกิจเพิ่มมากขึ้น อันเป็นการตอบสนองต่อภาคธุรกิจเอกชนมากขึ้นจากเดิม โดยในการจัดหลักสูตรจะได้รับอิทธิพลจากหลักสูตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2531 มหาวิทยาลัยรังสิตเปิดสอนคณะนิเทศศาสตร์ สาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สาขาหนังสือพิมพ์ และเปิดสอนในสาขาใหม่คือ การจัดการสารสนเทศ ซึ่งแสดงถึงแนวคิดที่เริ่มให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยีอันทันสมัยมากขึ้น ส่วนวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ก็ได้เปิดสอนใน 2 สาขา คือ สาขาสื่อสารมวลชนและสื่อสารการแสดง และสาขาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์

มหาวิทยาลัยเอกชนอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งเปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในปี พ.ศ. 2531 คือวิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ (ABAC) เปิดสอนสาขาบริหารการโฆษณา โดยสังกัดคณะบริหารธุรกิจ เป็นการสอนนิเทศศาสตร์ต่างไปจากสาขาวิชาเดิมที่เน้นการใช้สื่อ โดยปรับเพิ่มการศึกษาที่เน้นการบริหารงานด้านสื่อสารมวลชนเข้าไปด้วย

ในปี พ.ศ. 2531 นี้ นับได้ว่า เป็นปีที่มีการเพิ่มจำนวนคณะนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเอกชนสูงที่สุด คือมีการเพิ่มถึง 5 แห่งเป็นเวลา 1 ปี นอกจาก 3 สถาบันข้างต้นแล้ว ยังมีอีก 2 แห่งที่เปิด

สอนด้านนิเทศศาสตร์ คือ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เปิดสาขานิเทศศาสตร์ธุรกิจและสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน และคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม โดยเปิดสาขาวิชาการโฆษณาและสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์

พ.ศ.2533 มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในปีนี้ ยังคงเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนได้แก่ มหาวิทยาลัยสยาม เปิดสอนภาควิชาการประชาสัมพันธ์ สังกัดคณะศิลปศาสตร์ ต่อมาจึงได้ แยกตัวเป็นคณะนิเทศศาสตร์ ประกอบด้วย 3 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ และสาขาวิชาการโฆษณา

มหาวิทยาลัยเอกชนอีกแห่งที่เปิดสอนในปีดังกล่าว คือ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เปิดสอนในสาขาวิชาวารสารศาสตร์ สาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สาขาการประชาสัมพันธ์ และสาขาการโฆษณา

พ.ศ. 2534 วิทยาลัยเซนต์จอห์น เปิดสอนคณะนิเทศศาสตร์ 3 สาขา คือ สาขาการโฆษณา สาขาการประชาสัมพันธ์ และสาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

พ.ศ. 2535 สถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก) เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สังกัดคณะนิเทศศาสตร์และศิลปศาสตร์

พ.ศ. 2538 มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยเปิดดำเนินการสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ภาคค่ำ เพื่อรองรับต่อผู้มีงานทำอยู่แล้ว

ในช่วงของการขยายตัวในยุคที่ 3 นี้ เป็นที่สังเกตได้ว่า มหาวิทยาลัยเอกชนที่เพิ่งเปิดดำเนินการแทบทุกแห่งจะเปิดสอนคณะนิเทศศาสตร์ อันแสดงถึงการตอบสนองต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชนและการขยายตัวของภาคธุรกิจ รวมทั้งขยายแนวทางการศึกษาด้านนี้ใหม่ ซึ่งไม่ใช่เพียงการขยายตัวตามสื่อ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าในยุคที่ 3 นี้ การศึกษาในมหาวิทยาลัยเอกชน เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญประการหนึ่งของประวัติศาสตร์การศึกษานิเทศศาสตร์ของไทยในยุคการขยายตัว

3. การขยายการศึกษานิเทศศาสตร์ออกไปในส่วนภูมิภาค

นับแต่ พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา การเพิ่มจำนวนของมหาวิทยาลัยที่สอนสาขานิเทศศาสตร์เน้นไปส่วนภูมิภาคมากขึ้น ด้วยวัตถุประสงค์สำคัญคือ ขยายโอกาสการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ให้ออกสู่ภูมิภาคมากยิ่งขึ้น มุ่งตอบสนองการผลิตกำลังคนที่จะไปพัฒนาท้องถิ่น รองรับต่อแรงงานภาคท้องถิ่น เช่นการเปิดสอนในสถาบันราชภัฏตามจังหวัดต่างๆ

ลักษณะการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ที่ขยายตัวสู่ภูมิภาคอย่างชัดเจน ปรากฏในปี พ.ศ.2531 ซึ่งสถาบันราชภัฏมีการเปิดดำเนินการพร้อมกันถึง 5 แห่ง โดยอยู่ในส่วนกลาง 3 แห่งคือ วิทยาลัยครูสวนดุสิต วิทยาลัยครูสวนสุนันทา วิทยาลัยครูจันทร์เกษม และเป็นสถาบันในส่วนภูมิภาค 2 แห่งคือ วิทยาลัยครูนครสวรรค์ และวิทยาลัยครูเชียงใหม่ จากนั้น พ.ศ. 2532 มีการเปิดสอนภาควิชาวารสารศาสตร์และการประชาสัมพันธ์ในวิทยาลัยครูนครราชสีมา สหวิทยาลัยอีสานใต้ เพื่อสนองต่อความต้องการของบุคลากรในท้องถิ่น รวมถึงวิทยาลัยครูนครปฐมได้เปิดสอนโปรแกรมวารสารศาสตร์และ

การประชาสัมพันธ์ หลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี นอกจากนั้น มหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ ได้เปิดสอนสาขาวิชานิเทศศาสตร์ สังกัดคณะสังคมศาสตร์และวิทยาลัยโยนก จังหวัดลำปาง เปิดสอนคณะนิเทศศาสตร์ สาขาวิชาการโฆษณาและประชาสัมพันธ์และสาขาหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ทั้งภาคปกติและภาคค่ำ

ในช่วงนี้ การเปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในส่วนภูมิภาคได้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดย พ.ศ.2534 วิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล จังหวัดนครราชสีมา เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สาขาสื่อสารมวลชน พ.ศ.2537 วิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น เปิดสอนคณะนิเทศศาสตร์ สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2538 วิทยาลัยโยนก จังหวัดลำปางเปิดดำเนินการกลุ่มวิชาโทวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สำหรับนักศึกษาสาขาอื่นที่สนใจจะศึกษาในด้านสื่อสารมวลชน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการเปิดสอนนิเทศศาสตร์ระยะนี้ (พ.ศ.2538) มีมหาวิทยาลัยของรัฐเพียง 2 แห่งที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์เพิ่ม คือมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี ซึ่งเปิดสอนคณะนิเทศศาสตร์ สาขาการประชาสัมพันธ์ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการนักศึกษาในภูมิภาคตะวันออกและมหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก เปิดสอนสาขาประชาสัมพันธ์ สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งได้ระบุวัตถุประสงค์ในการสอนนิเทศศาสตร์ไว้ว่า เพื่อเปิดโอกาสในการศึกษาต่อแก่ประชากรวัยศึกษาโดยเฉพาะภาคเหนือตอนล่าง

4. การเปิดสาขาวิชาใหม่

นอกจากจะมีการเปิดดำเนินการสอนในมหาวิทยาลัยทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคดังที่ได้กล่าวมาแล้ว มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์อยู่ก่อนแล้วได้เปิดดำเนินการขยายสาขาเพิ่มเติมอีกจำนวนไม่น้อย โดยมีทิศทาง 2 ลักษณะคือ การเปิดสอนเพิ่มในสาขาภาพยนตร์ ซึ่งช่วงดังกล่าวอุตสาหกรรมภาพยนตร์มีการขยายตัวมาก อีกทางหนึ่งคือการเปิดเพิ่มในสาขาการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ โดยมหาวิทยาลัยเดิมที่สอนนิเทศศาสตร์แล้วและเปิดสอนเพิ่มในสาขาใหม่ ได้แก่

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนเพิ่มในสาขาภาพยนตร์
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิดเพิ่มในสาขาการประชาสัมพันธ์
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดเพิ่มในสาขาการโฆษณาและประชาสัมพันธ์
- มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เพิ่มสาขาการสื่อสารการแสดง และสื่อสารมวลชน
- มหาวิทยาลัยรังสิต เปิดดำเนินการเพิ่มในสาขาการประชาสัมพันธ์ สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ และสาขาวิชาการภาพยนตร์และวิดีทัศน์
- มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เปิดสอนเพิ่มในสาขาวิชาการโฆษณา

ยุคที่ 5 พ.ศ.2539-2540

จากสื่อสู่เทคโนโลยีสารสนเทศ

นับแต่เปิดดำเนินการใน พ.ศ.2482-2538 การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์เน้นไปที่การศึกษาสื่อมวลชนแขนงต่างๆ แม้ว่าจะเริ่มให้ความสำคัญต่อภาคธุรกิจและการตลาดมากขึ้น แต่ก็ยังคงอยู่ในขอบเขตการศึกษาตัวสื่อเป็นประเด็นสำคัญ ดังจะเห็นได้ว่า ยังคงมีการเปิดสอนสาขาวิทยุและโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และภาพยนตร์อย่างต่อเนื่อง

จนกระทั่งเมื่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยเข้าสู่ช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 ซึ่งมุ่งพัฒนาขีดความสามารถของบุคคล ขยายและยกระดับความรู้ให้ทันต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม ในแผนดังกล่าว เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อมวลชนเป็นกลไกสำคัญในการขยายบริการการศึกษาและแหล่งความรู้ให้แก่ประชาชนส่งผลต่อสถาบันอุดมศึกษาที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ที่ต้องผลิตกำลังคนให้รองรับต่อทิศทางดังกล่าว แนวทางการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดขึ้นในยุคนี้ คือ การหันเหทิศทางการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ให้เข้าสู่ความเป็นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนนิเทศศาสตร์ที่เน้นความสำคัญของเทคโนโลยีมากขึ้น ได้แก่ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้ความสำคัญต่อเทคนิควิทยาการใหม่ๆ โดยไม่ได้แยกศึกษาตามประเภทของสื่อเช่นเดียวกับในยุคก่อน หากแต่จัดการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์เข้าไปรวมกับการศึกษาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อมุ่งผลิตนักเทคโนโลยีที่มีความรู้และประสบการณ์ในลักษณะที่เป็นผู้รู้จริงและปฏิบัติได้จริง เนื้อหารายวิชาส่วนใหญ่เน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีในการปฏิบัติงานด้านนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยเอกชนที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์เพิ่มเติมในยุคนี้อีก 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย จัดการสอนคณะนิเทศศาสตร์ สาขาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ และสาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งได้บรรจุรายวิชาด้านเทคโนโลยีเข้าไปในหลักสูตรด้วย เช่น การใช้ระบบคอมพิวเตอร์เพื่อการสื่อสาร เป็นต้น และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานครได้เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในสาขานิเทศศาสตร์ธุรกิจ สังกัดคณะบริหารธุรกิจ ซึ่งในหลักสูตรก็ยังให้ความสำคัญต่อการศึกษาด้านเทคโนโลยีเช่นกันโดยได้จัดให้มีการศึกษาในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น วิชาคอมพิวเตอร์ วิทยาการสารสนเทศเบื้องต้น เทคโนโลยีการสื่อสารและการใช้ระบบสารสนเทศ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามสถาบันการศึกษาที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ก็ยังมิได้ละเลยต่อการศึกษาที่เน้นความสำคัญของสื่อไปโดยสิ้นเชิง เช่น วิทยาลัยทองสุข สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดใหม่ใน พ.ศ.2539 ได้

เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์สาขาการประชาสัมพันธ์และโฆษณาซึ่งยังคงแสดงลักษณะของการตอบสนองการขยายตัวของธุรกิจสื่อสารมวลชนเช่นเดิม

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคนี้อีกประการหนึ่ง คือ การขยายระดับการศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐโดยใน พ.ศ.2539 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาเอก นับเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกที่เปิดทำการสอนในระดับดุษฎีบัณฑิต และใน พ.ศ.2541 มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เปิดรับนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขานิเทศศาสตร์ สังกัดภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร

อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในยุคนี้มีไม่มากนัก โดยเฉพาะเมื่อประเทศไทยเผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่เมื่อ พ.ศ. 2540 ส่งผลต่อภาวะชะงักงันของภาคธุรกิจรวมทั้งอุตสาหกรรมสื่อ ทำให้การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์มีความเปลี่ยนแแปลงและขยายตัวเพียงเล็กน้อย

ยุคที่ 6 พ.ศ.2544-2548

ยุคแห่งการขยายตัวทุกทิศทางภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจ

นับจาก พ.ศ.2544 เป็นต้นมา ภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจ ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมกลับฟื้นตัวเข้าสู่สภาวะปกติ การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย มีการขยายตัวและเกิดความเปลี่ยนแปลงของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์อย่างกว้างและเป็นไปในทุกทิศทาง ทั้งด้านการขยายสาขาในสถาบันอุดมศึกษาที่สอนด้านนิเทศศาสตร์อยู่แล้ว การเปิดดำเนินการเพิ่มในมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งได้ยกวิทยฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ การขยายระดับการสอนไปในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกทั้งในมหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยเอกชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏ และการเปิดสาขาวิชาใหม่ๆ ทั้งนี้ด้วยปัจจัยผลักดันหลายประการ เช่น การปฏิรูปการศึกษา ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการขยายตัวของสื่อมวลชนที่ก้าวสู่ความเป็นสื่อสมัยใหม่ การขยายตัวของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมที่ต้องการบัณฑิตที่มีความรู้ความชำนาญด้านการสื่อสารด้วยภาษาสากล การยกวิทยฐานะของสถาบันราชภัฏ ปัจจัยเหล่านี้ ล้วนส่งผลต่อการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในยุคนี้ ซึ่งสามารถจำแนกความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคนี้ได้เป็น 4 ทิศทาง ดังนี้

1. การขยาย เปิดสาขาวิชาเพิ่ม

การเปิดสอนสาขาวิชาใหม่ๆ ในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนในช่วงนี้เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ประกอบการเป็นสำคัญ โดยเฉพาะความต้องการนักนิเทศศาสตร์ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อรองรับต่อการขยายตัวของธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมในยุคโลกไร้พรมแดน ซึ่งมีนักศึกษาให้ความสนใจต่อการเข้าศึกษาในหลักสูตรภาษาอังกฤษเป็นจำนวนมาก ส่งผลต่อการขยายตัวของการเรียนการสอนหลักสูตรภาษาอังกฤษด้านนิเทศาสตร์ สถาบันอุดม

ศึกษาที่เปิดสอนสาขาวิชาที่เปิดใหม่ คือ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย จัดการเรียนการสอนด้านการบริหารสื่อสารมวลชน หลักสูตรภาษาอังกฤษ สังกัดคณะนิเทศศาสตร์ ส่วนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดการเรียนการสอนในคณะนิเทศศาสตร์ หลักสูตรภาษาอังกฤษ ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยสยาม และมหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ จัดการเรียนการสอนในสาขาการสื่อสารการตลาด คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จัดการเรียนการสอนหลักสูตรภาษาอังกฤษในสาขาการสื่อสารธุรกิจ คณะนิเทศศาสตร์

2. การขยายระดับการสอน

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในยุคนี้ได้ขยายระดับการสอนไปถึงระดับปริญญาโทและปริญญาเอก โดยมีการจัดการศึกษาทั้งในมหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยเอกชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยมหาวิทยาลัยของรัฐที่จัดการสอนระดับบัณฑิตศึกษา ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาเอก สาขานิเทศศาสตร์ ส่วนระดับปริญญาโท จัดการศึกษาเป็น 6 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาการโฆษณา สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ สาขาวิชาวารสารสนเทศ สาขาวามวิทยา สาขาวิชาสื่อสารมวลชน และสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดสอนระดับปริญญาเอกและปริญญาโท โดยในระดับปริญญาเอก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดการเรียนการสอนในสาขาสื่อสารมวลชน จำแนกเป็น 3 กลุ่มวิชา คือ กลุ่มวิชาวิจัยสื่อสารมวลชน กลุ่มวิชานโยบายและการวางแผนการสื่อสาร กลุ่มวิชาสื่อสารพัฒนาการ ส่วนระดับปริญญาโทภาคพิเศษ เปิดสอน 2 สาขา คือ สาขาการบริหารสื่อสารมวลชน และสาขาการสื่อสารภาครัฐและเอกชน และสาขานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เปิดสอนในสาขาวิชานิเทศศาสตร์ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง เปิดสอนในสาขาวิชาสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน

ส่วนการขยายระดับการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า มีมหาวิทยาลัยเอกชนจำนวนมากที่จัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาโท ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เปิดดำเนินการสอนหลักสูตรปริญญาโท นิเทศศาสตร์ สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ การโฆษณา และการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยมหาวิทยาลัยกรุงเทพได้เปิดดำเนินการสอนในระดับปริญญาเอกด้านการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วย มหาวิทยาลัยเกริก เปิดดำเนินการสอนในหลักสูตรการบริหารการสื่อสารวิชาเอกการบริหารธุรกิจสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสื่อสารการตลาด มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตรการตลาด มหาวิทยาลัยสยาม เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ 3 กลุ่มวิชา คือ กลุ่มวิชาเอกการบริหารการสื่อสาร กลุ่มวิชาเอกการประชาสัมพันธ์ และกลุ่มวิชาเอกการโฆษณา ส่วนมหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์โดยไม่จำแนกสาขาวิชา ได้แก่ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และมหาวิทยาลัยศรีปทุม

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนอีกแห่งหนึ่งที่การจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาโท คือ มหาวิทยาลัยรังสิต มีการจัดศึกษาที่มีลักษณะแตกต่างออกไปจากมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งอื่น คือ จัด

การเรียนการสอนในรูปแบบของการบูรณาการองค์ความรู้ โดยพัฒนาหลักสูตรขึ้นใหม่และการปรับเปลี่ยนเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอนเป็นการศึกษาแบบนิเทศศาสตร์องค์รวมศึกษา (Holistic Communication Studies) ครอบคลุมขอบเขตที่สำคัญ 3 ด้าน คือ นิเทศศาสตร์ทฤษฎีนิเทศศาสตร์วิพากษ์ และนิเทศศาสตร์ปฏิบัติ ซึ่งต่อมามหาวิทยาลัยรังสิตได้เปิดสอนระดับปริญญาเอก โดยได้กำหนดแนวทางการเรียนการสอนเช่นเดียวกับระดับปริญญาโท

ในการขยายระดับการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สถาบันการศึกษาหลายแห่งได้ทำความร่วมมือตกลงกับภาคธุรกิจเพื่อพัฒนาการเรียนาการสอน และขยายตลาดแรงงานเพื่อรองรับต่อการขยายตัวดังกล่าว เช่น มหาวิทยาลัยรังสิต ได้ทำความร่วมมือทางวิชาการกับบริษัท เนชั่นมัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด(มหาชน) เพื่อผลิตบุคลากรด้านนิเทศศาสตร์-วารสารศาสตร์ โดยทั้งสองหน่วยงานร่วมกันจัดการเรียนการสอน ปรับปรุง และพัฒนาหลักศุตร ตลอดจนสร้างสรรค์หลักสูตรใหม่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและวุฒิบัตร คณะนิเทศศาสตร์ บริษัท เนชั่นมัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด(มหาชน) เป็นแหล่งสำคัญในการจัดสหกิจศึกษาสำหรับคณะนิเทศศาสตร์ อาทิ การฝึกงานบริหารเทศกาลภาพยนตร์โลก การฝึกภาคปฏิบัติสำหรับหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษของนักศึกษานิเทศศาสตร์นานาชาติ และร่วมจัดกิจกรรมเพื่อการศึกษา และกิจกรรมส่งเสริมสังคม-วัฒนธรรม เพื่ออำนวยประโยชน์ต่อสาธารณะ ความร่วมมือดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในยุคนี้ เป็นไปในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยและเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างภาควิชาชีพ คือ หน่วยงานภาคธุรกิจกับภาควิชาการ คือ สถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์

3. การเปิดดำเนินการในสถาบันอุดมศึกษาแห่งใหม่

ในยุคนี้มีมหาวิทยาลัยเอกชนที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์เพิ่มเติม จำนวน 4 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเว็ปสเตอร์ เปิดสอนในสาขา Media Communication สังกัดคณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิตวิทยาศาตร์และเทคโนโลยี จัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ในสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ สังกัดคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา เปิดสอนในสาขาวิชาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ สังกัดคณะนิเทศศาสตร์ และวิทยาลัยโปลีเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเปิดสอนในสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา สาขาวิชาการกระจายเสียงและแพร่ภาพ และสาขาวิชาการสื่อสารเพื่อการบริหาร สังกัดคณะนิเทศศาสตร์ ซึ่งพบว่าการเปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปิดสอนใหม่นี้เป็นการเปิดสอนในสาขาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ยังคงเป็นการขยายตัวเพื่อตอบสนองต่อภาคธุรกิจเป็นสำคัญ

ในขณะที่การสอนด้านนิเทศศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนให้ความสำคัญต่อการขยายตัวรองรับภาคธุรกิจ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐจะให้ความสำคัญต่อการประยุกต์การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์เพื่อตอบสนองต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสำคัญ โดยสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในยุคนี้ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งนำศักยภาพด้านศิลปะของมหาวิทยาลัยมาประยุกต์เชื่อมโยงความรู้ความสามารถด้านธุรกิจและ

คอมพิวเตอร์ โดยพัฒนาโครงการจัดตั้งคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอน ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี เริ่มดำเนินการสอนในปีการศึกษา 2546 ใน 2 สาขาวิชา คือ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศธุรกิจ และสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการออกแบบ และกำหนดแผนเปิดการเรียนการสอนในสาขาวิชาวิทยุโทรทัศน์ สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียง สาขาวิชาภาพยนตร์และวิดีทัศน์ และสาขาวิชาภาพนิ่ง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในสาขาออกแบบสื่อสาร และสาขาการแสดงและกำกับการแสดง สังกัดคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ สังกัดคณะวิทยาการสื่อสาร ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สาถบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในสาขาวิชาภาพยนตร์และวิดีโอ และสาขาวิชาการถ่ายภาพ สังกัดภาควิชานิเทศศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

ใน พ.ศ. 2546 มหาวิทยาลัยนเรศวรได้เปิดสอนหลักสูตรสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร (นศ.บ.) และหลักสูตรการสื่อสารมวลชน (นศ.บ.) สังกัดคณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ โดยสาขาการสื่อสารมวลชนจำแนกเป็นสาขาวิชาประชาสัมพันธ์และสาขาวิชาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ หลักสูตรนิเทศศาสตร์บูรณาการ สังกัดคณะธุรกิจการเกษตร ในพ.ศ. 2548 ซึ่งนับเป็นมหาวิทยาลัยเดียวที่จัดการสอนระดับปริญญาโทก่อนการเปิดสอนระดับปริญญาตรี ส่วนมหาวิทยาลัยที่อยู่ในระหว่างการเตรียมการเพื่อเตรียมการเพื่อเปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ คือ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดลโดยร่วมมือกับบริษัท กันตนา กรุ๊ป จำกัด จัดการสอนในหลักสูตร Entertainment Media จำแนกเป็น 3 สาขาวิชา คือ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ และแอนิเมชัน โดยมีกำหนดเปิดสอนในปีการศึกษา 2548 และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อยู่ในระหว่างการเตรียมความพร้อมเปิดสอนคณะนิเทศศาสตร์ในพ.ศ. 2549

4. การขยายระดับการศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ในยุคนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏมีการขยายการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ทั้งในด้านการเปิดสาขาเพิ่ม การเปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งใหม่ และการขยายระดับการศึกษาไปในระดับปริญญาโท โดยในจำนวนมหาวิทยาลัยราชภัฏ 41 แห่ง มีมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ถึง 39 แห่ง เป็นการจัดการเรียนการสอนในโปรแกรมนิเทศศาสตร์ สังกัดคณะวิทยาการจัดการ โดยในมหาวิทยาลัยที่มีความพร้อม เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ จะจัดการเรียนการสอนในแขนงวิชาต่างๆ ตามประเภทช่องสื่อเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนที่จัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งที่ยังไม่พร้อมด้านบุคลากร งบประมาณและอุปกรณ์เทคโนโลยีมักเปิดสอนในแขนงวิชาประชาสัมพันธ์และวารสารศาสตร์ ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีกิจกรรมฝึกทักษะหรือการฝึกปฏิบัติของนักศึกษามากนัก

แม้ว่าการเปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกำหนดปรัชญาและจุดมุ่งหมายในการเปิดสอนคล้ายๆ กันคือ เพื่อให้นักศึกษามีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานด้านนิเทศศาสตร์เป็น

อย่างดี มีเจตคติที่ดีต่องานด้านนิเทศศาสตร์ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาสังคมและท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี มีจริยธรรม ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบต่อสังคมและวิชาชีพนิเทศศาสตร์ มีความสามารถในการจัดระบบงานบริหาร และสร้างสรรค์งานด้านนิเทศศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะพบว่า จุดประสงค์ประการหนึ่ง คือ การพัฒนาท้องถิ่น แต่กลับพบว่า ในรายวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่ง ยังปรากฏรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับนิเทศศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเพียงไม่กี่รายวิชา เช่น การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และสื่อพื้นบ้านเพื่อการประชาสัมพันธ์ นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาโครงสร้างหลักสูตรแล้ว ยังพบว่า ไม่มีความแตกต่างจากหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์แห่งอื่นด้วย

อย่างไรก็ตามภายหลังการยกวิทยฐานะของสถาบันราชภัฏขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้มีความพยายามพัฒนาหลักสูตรการสอนด้านนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่ง โดยใน พ.ศ. 2548 ยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏให้มีความเอกลักษณ์และตอบสนองต่อการพัฒนาสังคมได้อย่างแท้จริง

นอกจากการเพิ่มจำนวนของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาตรีแล้วยังมีการขยายการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ไปในระดับบัณฑิตศึกษาด้วย โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งแรกที่จัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการเมือง และสาขาการสื่อสารเพื่อการรณรงค์การจัดการสื่อสารการตลาด และยังได้จัดการเรียนการสอนระดับปริญญาเอก สาขาการจัดการการสื่อสารด้วย (หนึ่งฤทัย ขอผลกลาง และคณะ ,2548 : 1-14)

2. การเปรียบเทียบหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยรัฐและเอกชนในประเทศไทย

คำว่า “หลักสูตร” ในการศึกษาระดับอุดมศึกษาเรียกได้ว่า เป็นหัวใจสำคัญในการวางแนวทางและจัดการบริหารเพื่อให้เกิดประโยชน์และตรงกับความต้องการของผู้ศึกษา นิยามของ “หลักสูตร” อาจกล่าวได้โดยสรุปว่า หมายถึงรายวิชาจำนวนหนึ่งที่เสนอความรู้ หลักการ ค่านิยม และทักษะซึ่งเป็นผลอันพึงประสงค์ของการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

2.1 โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรีในประเทศไทย โครงสร้างหลักสูตรประกอบไปด้วย 3 ส่วนคือ

1. ความรู้ด้านวิชาพื้นฐานทั่วไป เป็นเนื้อหาความรู้ที่ให้คนได้เรียนรู้เพื่อให้มีทัศนะแนวคิดที่กว้างขวาง มีความรับผิดชอบ เสริมสร้างคุณธรรม และมีความรอบรู้ในแขนงวิชาต่างๆ จนสามารถนำไปประยุกต์เข้ากับความรู้ทางด้านวิชาชีพได้

2. ความรู้ด้านวิชาชีพเป็นเนื้อหาความรู้ที่จัดให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้และปฏิบัติวิชาชีพสาขาใดสาขาหนึ่ง ให้มีความรู้เชี่ยวชาญในสาขาดังกล่าวเพื่อนำไปประกอบอาชีพได้

3. ความรู้วิชาเลือก เป็นเนื้อหาความรู้ที่จัดให้คนได้เรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการ ความถนัด ความสนใจเฉพาะด้านของนักศึกษา อันเป็นส่วนที่จะเสริมการประกอบวิชาชีพและการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาในเนื้อหาหลักสูตรสาขานิเทศศาสตร์โดยภาพรวมของสถาบันอุดมศึกษาไทยจะพบว่าจำนวนหน่วยกิตและการจัดการบริหารหลักสูตรไม่แตกต่างไปจากแนวทางดังกล่าว อีกทั้งยังไม่แตกต่างจากสาขาวิชาอื่นๆ กล่าวคือ ประกอบด้วย 3 หมวดวิชาหลัก โดยใช้วัตถุประสงค์ในการปลูกฝังความรู้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ได้แก่

1. **หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป (General Education)** มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว คือมีโลกทัศน์กว้าง และเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิชาชีพในปีที่ 3 และปีที่ 4 เป็นสาขาทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษาไทย อังกฤษ และคณิตศาสตร์ – วิทยาศาสตร์ โดยมีหน่วยกิตประมาณ 30-60 หน่วยกิต

2. **หมวดวิชาชีพหรือวิชานิเทศศาสตร์** เป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ในแขนงวิชาของตน เพื่อเพิ่มความแข็งแกร่งในความรู้ทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยแบ่งเป็น 3 หมวดย่อยคือ

- วิชาแกน	15-60 หน่วยกิต
- วิชาเอก	18-54 หน่วยกิต
- วิชาโท/วิชาเลือก	15-34 หน่วยกิต

3. **หมวดวิชาเลือกอื่นๆที่ไม่ใช่สาขานิเทศศาสตร์** วัตถุประสงค์เพื่อเสริมความรู้ประกอบในสาขาวิชาเอก ซึ่งจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น มีทั้งที่เป็นวิชาเลือกภายในคณะและวิชาเลือกจากภายนอกคณะ จำนวนตั้งแต่ 3-18 หน่วยกิต

2.2 ลักษณะเฉพาะของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สำหรับสาขานิเทศศาสตร์มีขอบเขตในการศึกษาที่กว้างขวาง และครอบคลุมทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ ซึ่งเรื่องราวของการสื่อสารมวลชนเข้าไปมีบทบาทในทุกเรื่อง ดังนั้นนักนิเทศศาสตร์ที่ผ่านการศึกษาตามหลักสูตรนิเทศศาสตร์ จึงถูกคาดหวังที่จะต้องมีความรู้ทั้งด้านกว้างและลึกในหลากหลายสาขาวิชามากเพียงพอที่จะนำมาประยุกต์ใช้เป็สาระของการสื่อสารได้

จากคุณสมบัติดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า ในฐานะของความเป็นศาสตร์ หลักสูตรนิเทศศาสตร์จึงมีคุณสมบัติเป็นศาสตร์ในลักษณะของสหวิชาการหรือสนามวิชา (Field of Study) มากกว่าจะเป็น

ศาสตร์แท้ๆ ดังนั้นหลักสูตรนิเทศศาสตร์ที่ดีควรมีความยืดหยุ่น สามารถบริหารให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่จะผลิตบัณฑิตตามความต้องการของสังคมได้ แต่มิใช่เพียงสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน หรือความต้องการของสังคมซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปได้โดยง่าย

เมื่อพิจารณารายละเอียดหลักสูตรของแต่ละมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันนักในด้านจำนวนหน่วยกิต และลักษณะการจัดหมวดวิชาแต่ละประเด็นที่ต่างกัน คือการให้น้ำหนักของการศึกษาในแต่ละหมวดวิชา โดยเฉพาะหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปและหมวดวิชาชีพเฉพาะด้านนิเทศศาสตร์ เช่นมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จัดการศึกษาในหมวดวิชาชีพนิเทศศาสตร์สูงกว่า 67% ของรายวิชาทั้งหมด ในขณะที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงจะให้ความสำคัญการศึกษาหมวดวิชาเฉพาะด้านนิเทศศาสตร์เพียง 28% และเน้นวิชาเลือกนอกสาขามากกว่า ส่วนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จะให้ความสำคัญกับวิชาพื้นฐานมากกว่าหมวดวิชาอื่นๆ ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะพิจารณาศึกษาถึงการจัดหมวดวิชาที่มีความแตกต่างกันนี้ด้วยว่า การจัดความสำคัญที่แตกต่างกันดังกล่าวนำไปสู่ลักษณะหรือคุณสมบัติที่แตกต่างกันของนักศึกษาหรือไม่อย่างไร

ในปัจจุบันแม้ว่าหลักสูตรนิเทศศาสตร์จะได้รับการปรับปรุงให้มีความเหมาะสมและพัฒนาไปสู่สภาพที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังคงได้รับการวิจารณ์อยู่เสมอ โดยเฉพาะจากนักวิชาการด้านการศึกษาว่า แม้จะมีปณิธานและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน หากแต่ยังขาดการปฏิบัติที่มุ่งตรงไปสู่วัตถุประสงค์ การนำเทคโนโลยีการศึกษาและจิตวิทยาการศึกษาข้ามาใช้ยังไม่พอเพียง รวมทั้งหลักสูตรและเนื้อหาวิชายังไม่ตรงกับปัญหาที่บัณฑิตต้องประสบในชีวิตจริง ความรู้ที่ได้รับมาไม่สามารถใช้งานได้เต็มที่ หลักสูตรไม่น้อยลอกเลียนมาจากต่างประเทศ โดยขาดการปรับให้เหมาะสมกับระบบในสังคมไทย

สำหรับหลักสูตรการเรียนการสอนของสาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ หรือสาขาการสื่อสารมวลชนในมหาวิทยาลัยต่างๆนั้น สามารถแบ่งอธิบายได้เป็น 2 ส่วนคือ

<u>ส่วนที่ 1</u> หลักสูตรการเรียนการสอนวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยรัฐ

<u>ส่วนที่ 2</u> หลักสูตรการเรียนการสอนวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยเอกชน

ส่วนที่ 1 หลักสูตรการเรียนการสอนวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยรัฐ

ในการศึกษาหลักสูตรด้านการสื่อสารมวลชนหรือวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ในที่นี้ ได้ศึกษาหลักสูตรดังกล่าวในมหาวิทยาลัยรัฐทั้งหมด 3 สถาบันคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ดังนี้คือ

1. <u>จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</u> ได้เปิดการเรียนการสอนในด้านนิเทศศาสตร์ ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ภาควิชาได้แก่ การหนังสือพิมพ์ การสื่อสารมวลชน การประชาสัมพันธ์ วาทวิทยาและสื่อสารการแสดง การภาพยนตร์และภาพนิ่ง โดยนิสิต คณะนิเทศศาสตร์ชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 จะศึกษาร่วมกันในวิชาพื้นฐานและเริ่มแยกศึกษาตามภาควิชาตั้งแต่ชั้นปีที่ 3 เป็นต้นไป

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงสร้างหลักสูตร

หน่วยกิตรวม	สาขาวิชา	หมวดวิชาศึกษาทั่วไป				หมวดวิชาเฉพาะ			หมวดวิชาเลือกเสรี
142	วารสารสนเทศ	18	12	19	34	19	16	18	6
145	การกระจายเสียง	18	12	16	34	25	16	18	6
136	การประชาสัมพันธ์	18	12	19	34	17	12	18	6
137	การโฆษณา	18	12	19	34	18	12	18	6
141	วาทวิทยา	18	12	19	34	16	18	18	6
141	สื่อสารการแสดง	18	12	19	34	17	17	18	6
144	การภาพยนตร์และภาพนิ่ง	18	12	19	34	25	12	18	6

ภาควิชาการสื่อสารมวลชน ในระดับปริญญาตรี ก่อกำเนิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2517 ภายหลังที่แผนกอิสระสื่อสารมวลชนและประชาสัมพันธ์ ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2508 สำหรับปริญญาโทภาคปกติเปิดสอนในปีการศึกษา 2529 และปริญญาโทภาคนอกเวลาราชการ (เสาร์-อาทิตย์) เปิดสอนในปีการศึกษา 2533 ภาควิชาการสื่อสารมวลชนได้ปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าวในปีการศึกษา 2535

การเรียนการสอนในภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญาตรี สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้คือ

1.จำนวนหน่วยกิต จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 145 หน่วยกิต

2.โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย

2.1 หมวดวิชาศึกษาทั่วไป มีทั้งหมด 46 หน่วยกิต แบ่งได้ดังนี้คือ

- รายวิชาบังคับตามข้อกำหนดของมหาวิทยาลัย 18 หน่วยกิต

ก. กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ 3 หน่วยกิต

ข. กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ 3 หน่วยกิต

ค. กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ 3 หน่วยกิต

ง. กลุ่มวิชาสหศาสตร์ 3 หน่วยกิต

จ. กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ 6 หน่วยกิต

- รายวิชาบังคับคณะ 12 หน่วยกิต
- รายวิชาเลือกคณะ 16 หน่วยกิต

2.2 หมวดวิชาเฉพาะ มีทั้งหมด 93 หน่วยกิต แบ่งได้ดังนี้คือ

- วิชาชีพพื้นฐาน 34 หน่วยกิต
- วิชาชีพเฉพาะสาขา ทั้งหมด 59 หน่วยกิต ได้แก่ กลุ่มวิชาบังคับสาขา (25 หน่วยกิต) กลุ่มวิชาเลือกสาขา (16 หน่วยกิต) กลุ่มวิชาเสริม (18 หน่วยกิต)

2.3 หมวดวิชาเลือกเสรี 6 หน่วยกิต

3.ลักษณะการเรียนการสอน สามารถแบ่งได้ดังนี้คือ

ระบบการศึกษา ใช้ระบบการศึกษาแบบทวิภาค ปีการศึกษาหนึ่งๆ แบ่งออกเป็น 2 ภาคการศึกษา (semester) คือ ภาคการศึกษาต้นและภาคการศึกษาปลาย และอาจมีภาคฤดูร้อน (summer session) ต่อจากภาคการศึกษาปลายอีก 1 ภาคก็ได้ ภาคการศึกษาหนึ่งๆ มีระยะเวลาการศึกษาไม่น้อยกว่า 15 สัปดาห์ ส่วนภาคฤดูร้อนมีระยะเวลาการศึกษาประมาณ 6 สัปดาห์ ทั้งนี้ต้องมีชั่วโมงเรียนของแต่ละรายวิชาเท่ากับชั่วโมงเรียนในภาคการศึกษา

- **ระยะเวลาการศึกษา** ระยะเวลาการศึกษาตลอดหลักสูตรคือ 4 ปี (8 ภาคการศึกษา) และระยะเวลาที่ให้ศึกษาได้อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 7 ภาคการศึกษา และไม่เกิน 16 ภาคการศึกษา
- **การลงทะเบียนเรียน** ในแต่ละภาคการศึกษา นิสิตลงทะเบียนเรียนได้ไม่เกิน 22 หน่วยกิต และไม่ต่ำกว่า 9 หน่วยกิต ภาคฤดูร้อน ให้นิสิตลงทะเบียนเรียนได้ไม่เกิน 7 หน่วยกิต
- **การวัดผลและการสำเร็จการศึกษา** เกณฑ์การวัดผล นิสิตต้องสอบได้เกรด A,B+, B, C+, C, D+,D จึงถือว่าสอบผ่าน ถ้าสอบได้เกรด F ถือว่าสอบไม่ผ่าน ถ้าเป็นวิชาบังคับตามหลักสูตร นิสิตจะต้องลงทะเบียนเรียนใหม่ ถ้าเป็นวิชาเลือก นิสิตสามารถลงทะเบียนวิชาอื่นแทนวิชาที่สอบไม่ผ่านได้

4.การฝึกปฏิบัติในหลักสูตร (หลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, http://www.commarts.chula.ac.th//degree/bachelor1.php)

นอกจากจะเปิดสอนสาขาสื่อสารมวลชนในระดับปริญญาตรีแล้ว คณะนิเทศศาสตร์ยังมีการเปิดสอนสาขาวิชาการสื่อสารมวลชนในระดับปริญญาโท ภาคปกติ และภาคนอกเวลาราชการ โดยเน้นที่ความชำนาญเฉพาะแขนงเพิ่มมากขึ้น หลักสูตรที่ใช้ในขณะนี้มุ่งไปยัง

ผู้ศึกษาหลายกลุ่มอาทิเช่น กลุ่มผู้ปฏิบัติงานทางสาขาอาชีพสื่อมวลชนอยู่แล้ว และผู้ที่มีประสบการณ์ในสาขาอาชีพอื่นๆ รวมทั้งผู้ที่ยังไม่ได้เข้าตลาดแรงงานสื่อมวลชนเลย มุ่งสอนให้นิสิตเกิดการเรียนรู้ในเชิงวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำไปใช้เป็นกรอบอ้างอิงในการศึกษาค้นคว้าการวิจัยและการวิเคราะห์ ปรากฏการณ์ด้านการสื่อสารมวลชนที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการหาแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงโครงสร้างและระบบองค์กรสื่อสารมวลชน ผลผลิตหรือเนื้อหาของสื่อมวลชน ผู้รับสารมวลชน ตลอดจนบริบททางสังคมที่มีส่วนเกี่ยวพันให้ได้คุณภาพและมาตรฐานที่ดีขึ้น

นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชนเป็นหลักสูตรการศึกษาระดับสูงกว่าระดับปริญญาตรีของคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เริ่มเปิดทำการสอนภาคปกติในปีการศึกษา 2529 และได้เริ่มเปิดการสอนในภาคนอกเวลาราชการ (เสาร์-อาทิตย์) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 โดยเน้นทฤษฎีและการวิจัยทางด้านการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชนได้ปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าวในปีการศึกษา 2535 โดยเน้นที่ความชำนาญเฉพาะแขนงเพิ่มมากขึ้น หลักสูตรที่ใช้ในขณะนี้มุ่งไปยังผู้ศึกษาหลายกลุ่มอาทิเช่น กลุ่มผู้ปฏิบัติงานทางสาขาอาชีพสื่อมวลชนอยู่แล้ว และผู้ที่มีประสบการณ์ในสาขาอาชีพอื่นๆ รวมทั้งผู้ที่ยังไม่ได้เข้าตลาดแรงงานสื่อมวลชนเลย

ลักษณะของหลักสูตรมหาบัณฑิตของสื่อสารมวลชน จึงมีกลุ่มวิชาทั้งหมด 5 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มวิชาทฤษฎี กลุ่มวิชาระเบียบวิธีวิจัย กลุ่มวิชาการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ กลุ่มวิชาการสื่อสารมวลชนระหว่างประเทศ กลุ่มวิชาการตลาดและการจัดการสื่อสารมวลชน

2. <u>มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์</u> แผนกวารสารศาสตร์ เป็นสถาบันการศึกษาแห่งแรกในประเทศไทยที่เปิดสอนวิชาการสาขาวารสารศาสตร์ในระดับปริญญาตรี ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2497

สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงได้ตราข้อบังคับให้แบ่งแยกแผนกวิชาภายในคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ออกเป็น 2 แผนก คือแผนกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และแผนกวารสารศาสตร์ ให้เปิดการศึกษาวิชาทั้งสองแผนกดังกล่าวตั้งแต่ปีการศึกษา พ.ศ. 2497 โดยกำหนดเรียกชื่อปริญญาและอักษรย่อไว้ดังต่อไปนี้ ผู้ที่สอบไล่ได้ครบทุกลักษณะวิชาตามหลักสูตรชั้นปริญญาตรี ในแผนกวิชาวารสารศาสตร์ จะได้รับปริญญา

ผู้ได้ปริญญาตรี เรียกว่า “วารสารศาสตร์บัณฑิต” ใช้อักษรย่อว่า “ว.บ.”
ผู้ได้ปริญญาโท เรียกว่า “วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต” ใช้อักษรย่อว่า “ว.ม.”
ผู้ได้ปริญญาเอก เรียกว่า “วารสารศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต” ใช้อักษรย่อว่า “ว.ด.”
สีประจำสาขาวิชาวารสารศาสตร์ “สีเม็ดมะปราง”

ในปีการศึกษา 2509 สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้อนุมัติให้คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ เปิดการศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์ภาคค่ำขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมวิทยฐานะของนักหนังสือพิมพ์อาชีพให้สูงขึ้น รวมทั้งพัฒนาการสื่อสารมวลชนทางด้านหนังสือพิมพ์ และขยายบริการการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยให้มีหลักสูตรการศึกษา 3 ปี ผู้ที่สอบไล่ได้ครบทุกลักษณะวิชาตามหลักสูตรนี้จะได้รับประกาศนียบัตรวิชาการหนังสือพิมพ์

ในปีการศึกษา 2512 มีการปรับปรุงการศึกษาภาคค่ำของแผนกวารสารศาสตร์ใหม่ โดยระงับการรับสมัครเข้าศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์ภาคค่ำ และเปิดสอนระดับปริญญาตรีแทนในปีการศึกษาเดียวกันนั้น โดยใช้เวลาในการศึกษา 6 ปี ผู้ที่สอบไล่ได้ครบทุกลักษณะวิชาตามหลักสูตรจะได้รับปริญญาวารสารศาสตร์บัณฑิต มีศักดิ์และสิทธิ์เหมือนวารสารศาสตร์บัณฑิตหลักสูตรการศึกษา 4 ปี ทุกประการ

การศึกษาในด้านวารสารศาสตร์ได้เจริญก้าวหน้ามาเป็นลำดับ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2513 แผนกวารสารศาสตร์จึงได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน จัดตั้งแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2513 ในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2513

เนื่องจากการศึกษาในสาขาวิชาสื่อสารมวลชนได้เจริญก้าวหน้าและขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงได้ขอยกฐานะแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนขึ้นเป็น “คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน” ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา

ในปัจจุบันคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนแบ่งการศึกษาออกเป็น 6 สาขาวิชา ดังนี้

1. สาขาวิชาหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ Newspaper and Print Media
2. สาขาวิชาวิทยุและโทรทัศน์ Radio and Television Broadcasting
3. สาขาวิชาภาพยนตร์และภาพถ่าย Cinematography
4. สาขาวิชาโฆษณา Advertising
5. สาขาวิชาประชาสัมพันธ์ Public Relations
6. สาขาวิชาบริหารการสื่อสาร Communication Management

คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมีอุปกรณ์และห้องปฏิบัติการครบสมบูรณ์ เช่น สถานีวิทยุ A.M. สเตอริโอ ความถี่ 981 กิโลเฮิตร์ กำลังส่ง 10 กิโลวัตต์ ส่งกระจายเสียงเป็นประจำทุกวันจันทร์ ถึง ศุกร์ เวลา 15.00-21.00 น. เว้นวันเสาร์และอาทิตย์ นอกจากนี้ยังมีห้องตัดต่อ ห้องบันทึกเทป ห้องออกอากาศ และห้องปฏิบัติการโทรทัศน์ ห้องถ่ายภาพยนตร์และห้องปฏิบัติการถ่ายภาพ ห้องปฏิบัติการภาพพิมพ์ รวมทั้งห้องปฏิบัติการหนังสือพิมพ์ โดยออกหนังสือพิมพ์ “มหาวิทยาลัย” ออกเผยแพร่เป็นรายสัปดาห์และจัดทำนิตยสาร “ยูงทอง” ออกเป็นรายภาค

การศึกษา ทำให้นักศึกษาได้ใช้ความรู้และฝึกฝนให้เกิดประสบการณ์ในการประกอบวิชาชีพอย่างสมบูรณ์

การเรียนการสอนในคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้คือหลักสูตรวารสารศาสตรบัณฑิตแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มวิชาที่นักศึกษาสามารถเลือกศึกษาได้ตามความถนัดและความสนใจคือ

1. **กลุ่มวิชาหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์** เน้นความรู้ทางด้านการรายงานข่าว การเขียนบทบรรณาธิการ บทความ สารคดี เทคโนโลยีการพิมพ์ การออกแบบจัดหน้าสิ่งพิมพ์ การบรรณาธิกรณ์ ตลอดจนการบริหารหนังสือพิมพ์และนิตยสาร

2. **กลุ่มวิชาวิทยุและโทรทัศน์** เน้นความรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติทางด้านวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์นับตั้งแต่การเขียนบท การละครและดนตรี การผลิตรายการวิทยุ การผลิตรายการโทรทัศน์ และการประกาศทางวิทยุและโทรทัศน์ ตลอดจนการบริหารงานวิทยุและโทรทัศน์

3. **กลุ่มวิชาโฆษณา** เน้นความรู้เกี่ยวกับหลักการโฆษณา การวางแผนสื่อโฆษณา การสร้างงานโฆษณา การเขียนแบบสร้างสรรค์ การออกแบบโฆษณา การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้รับสาร การจัดการ การผลิตงานโฆษณา การวิจัยการโฆษณาและการบริหารงานโฆษณา

4. **กลุ่มวิชาประชาสัมพันธ์** เน้นความรู้ทางด้านการประชาสัมพันธ์ นับตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงาน การเขียน การเลือกใช้สื่อต่างๆ เพื่อการประชาสัมพันธ์ของรัฐและธุรกิจ การบริหารงานการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการวิจัยเพื่อการประชาสัมพันธ์ ลักษณะการเรียนการสอนจะเน้นการทำงานเป็นทีมและการใช้กรณีศึกษาเป็นหลัก

5. **กลุ่มวิชาภาพยนตร์** เน้นให้นักศึกษารู้จักภาพยนตร์ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลอย่างหนึ่ง เรื่อยไปจนถึงการใช้สื่อเพื่อความบันเทิง รู้จักวิธีถ่ายทอดเรื่องราวความคิดและจินตนาการออกมาเป็นภาพยนตร์ และการใช้ภาพยนตร์เพื่อสื่อความหมาย

6. **กลุ่มวิชาบริหารการสื่อสาร** เน้นให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารการจัดการด้านการสื่อสาร ให้ศึกษาถึงเทคนิคและวิธีการวิเคราะห์ระบบ นโยบาย และการวางแผนการจัดการด้านการใช้สื่อ การประเมินผลการสื่อสารและการวางแผนการใช้สื่อเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่นเพื่อการพัฒนาองค์กร การประชาสัมพันธ์ และการพัฒนาประเทศเป็นต้น

(หลักสูตรการศึกษาคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,http://jc.tu.ac.th/curriculum/ba/index-curr.html)

การเรียนการสอนในกลุ่มวิชาวิทยุและโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้คือ

1.จำนวนหน่วยกิต จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 144 หน่วยกิต

2.โครงสร้างหลักสูตร ระดับปริญญาตรี ประกอบด้วย

2.1หมวดวิชาความรู้พื้นฐานทั่วไป

หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป 30 หน่วยกิต นักศึกษาจะต้องศึกษารายวิชาในหลักสูตรพื้นฐานทั่วไป จำนวน 30 หน่วยกิต ตามหลักสูตรที่มหาวิทยาลัยกำหนด

2.2หมวดวิชาชีพหรือวิชานิเทศศาสตร์

วิชาเฉพาะด้าน 90 หน่วยกิต แบ่งเป็น

-วิชาบังคับในคณะ จำนวน 42 หน่วยกิต ทั้งนี้ก่อนที่นักศึกาาจะศึกษารายวิชาบังคับและบังคับเลือกในกลุ่มวิชาต่างๆ นั้น นักศึกษาจะต้องผ่านรายวิชาบังคับในคณะอย่างน้อย 12 หน่วยกิต ในภาคสุดท้ายนักศึกษาสามารถเลือกฝึกงานภายนอก หรือ เลือกศึกษาเฉพาะเรื่อง โดยอยู่ในความควบคุมและประเมินผลของสาขาวิชานั้นๆ ร่วมกับสถาบันอื่น หรือหน่วยงานภายนอก ทั้งนี้นักศึกษาต้องมีรายวิชาอื่นๆ ตกค้างอยู่ไม่เกิน 15 หน่วยกิต

-วิชาบังคับนอกคณะ จำนวน 18 หน่วยกิตในกรณีที่นักศึกษาเลือกวิชาโทนอกคณะที่มีวิชาบังคับวิชาโทในคณะนั้นตรงกับวิชาบังคับนอกคณะที่กำหนดไว้ 18 หน่วยกิตข้างต้น ให้นักศึกษาเรียนวิชาเลือกอื่น ในหมวดนี้หรือวิชาอื่นๆ ในคณะหรือในหลักสูตรวิชาโทของคณะนั้นเป็นการทดแทน สำหรับนักศึกษาที่เรียนวิชาบังคับนอกคณะเกินกว่าที่กำหนด 18 หน่วยกิตสามารถนำวิชาที่เรียนเกินไปคิดหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกเสรีได้

-วิชาบังคับในกลุ่มวิชาต่างๆ จำนวน 30 หน่วยกิต

คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน แบ่งกลุ่มวิชาออกเป็น 6 กลุ่มวิชาคือ

- กลุ่มวิชาบริหารการสื่อสาร
- กลุ่มวิชาหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์
- กลุ่มวิชาวิทยุและโทรทัศน์
- กลุ่มวิชาประชาสัมพันธ์
- กลุ่มวิชาโฆษณา
- กลุ่มวิชาภาพยนตร์

นักศึกษาจะต้องเลือกศึกษากลุ่มวิชาใดกลุ่มวิชาหนึ่งเป็นจำนวน 10 รายวิชา 30 หน่วยกิต ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มวิชาบริหารการสื่อสาร มีวิชาบังคับ 4 วิชา 12 หน่วยกิต และวิชาบังคับเลือก 6 วิชา 18 หน่วยกิต
2. กลุ่มวิชาหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ มีวิชาบังคับ 7 วิชา 21 หน่วยกิต และวิชาบังคับเลือก 3 วิชา 9 หน่วยกิต
3. กลุ่มวิชาวิทยุและโทรทัศน์ มีวิชาบังคับ 5 วิชา 15 หน่วยกิต และ วิชาบังคับเลือก 5 วิชา 15 หน่วยกิต
4. กลุ่มวิชาประชาสัมพันธ์ มีวิชาบังคับ 7 วิชา 20 หน่วยกิต และวิชาบังคับเลือก 3 วิชา 9 หน่วยกิต

5. กลุ่มวิชาโฆษณา มีวิชาบังคับ 6 วิชา 18 หน่วยกิตและวิชาบังคับเลือก 4 วิชา 12 หน่วยกิต
6. กลุ่มวิชาภาพยนตร์ มีวิชาบังคับ 4 วิชา 12 หน่วยกิต และวิชาบังคับเลือก 6 วิชา 18 หน่วยกิต

2.3 หมวดวิชาเลือกเสรี

วิชาเลือกเสรีหรือวิชาโท 24 หน่วยกิต วิชาเลือกเสรีจะต้องไม่ใช่วิชาในหลักสูตรพื้นฐานทั่วไป

ลักษณะเด่นของกลุ่มวิชาวิทยุและโทรทัศน์จะเน้นความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติทางด้านวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ นับตั้งแต่การเขียนบท การละครและดนตรี การผลิตรายการวิทยุ การผลิตรายการโทรทัศน์ และการประกาศทางวิทยุและโทรทัศน์ ตลอดจนการบริหารงานวิทยุและโทรทัศน์

การฝึกปฏิบัติ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมีอุปกรณ์และห้องปฏิบัติการ เช่น สถานีวิทยุ A.M. สเตอริโอ ความถี่ 981 กิโลเฮิร์ตซ์ กำลังส่ง 10 กิโลวัตต์ ส่งกระจายเสียงเป็นประจำทุกวันจันทร์ ถึงศุกร์ เวลา 15.00 – 21.00 น. เว้นวันเสาร์และอาทิตย์ นอกจากนี้ยังมีห้องตัดต่อ ห้องบันทึกเทป ห้องออกอากาศ และห้องปฏิบัติการโทรทัศน์ ห้องถ่ายภาพยนตรีและห้องปฏิบัติการถ่ายภาพ ห้องปฏิบัติการภาพพิมพ์ รวมทั้งห้องปฏิบัติการหนังสือพิมพ์

(หลักสูตรการศึกษาคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, http://jc.tu.ac.th/curricrlum/ba/index-curr.html)

นอกจากนี้คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนยังได้เปิดสอนหลักสูตรปริญญาโท(สื่อสารมวลชน) โดยเปิดสอน 3 กลุ่มวิชาคือ กลุ่มวิชาวิจัยสื่อสารมวลชน กลุ่มวิชานโยบายและการวางแผนการสื่อสาร และกลุ่มวิชาสื่อสารพัฒนาการ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2525 และเปิดปริญญาโทโครงการพิเศษ หลักสูตรการบริหารสื่อสารมวลชน (MCA) ปีการศึกษา 2541 รวมทั้งหลักสูตรการจัดการการสื่อสารภาครัฐและเอกชน (MCM) ปีการศึกษา 2542 รวม 2 หลักสูตร และเปิดการศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน ปีการศึกษา 2542

(ประวัติคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, http://jc.tu.ac.th/about/aboutus.htm)

3. <u>มหาวิทยาลัยเชียงใหม่</u>

โครงการจัดตั้งคณะการสื่อสารมวลชน ได้จัดการศึกษาสาขาวิชาเอกการสื่อสารมวลชนมานับตั้งแต่การก่อตั้งมหาวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ.2507 โดยมุ่งเน้นให้บัณฑิตการสื่อสารมวลชนฝึกใฝ่ในการฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้รู้จริง คิดเป็นและปฏิบัติงานวิชาชีพทางด้านวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ การประชาสัมพันธ์ การโฆษณาและวิชาชีพอื่นที่เกี่ยวข้อง

ภาควิชาการสื่อสารมวลชนได้รับความเห็นชอบจากทบวงมหาวิทยาลัยให้ดำเนินการจัดตั้งเป็นคณะการสื่อสารมวลชน ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างดำเนินการหลังจากเป็นคณะการสื่อสารมวลชนแล้วจะเปิดสอนสาขาวิชาเพิ่มเติมคือ สาขาวิชาภาพยนตร์ สาขาวิชาสื่อสารพัฒนาการ และสาขาวิชาการสื่อสารการแสดง

การเรียนการสอนของภาควิชาการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้คือ

1.จำนวนหน่วยกิต ไม่น้อยกว่า 150 หน่วยกิต

2.โครงสร้างหลักสูตร หลักสูตรปริญญาตรีของสาขาวิชาการสื่อสารมวลชนประกอบด้วยหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเลือกเสรี ดังนี้

2.1 หมวดวิชาความรู้พื้นฐานทั่วไป

นักศึกษาจะได้เรียนร่วมกับนักศึกษาสาขาวิชาอื่นๆ ในมหาวิทยาลัย โดยจะเรียนกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาภาษา และการสื่อสาร กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์

2.2 หมวดวิชาชีพหรือวิชานิเทศศาสตร์ (หมวดวิชาเฉพาะ)

ในหมวดนี้นักศึกษาจะได้เรียนกลุ่มพื้นฐานวิชาชีพ กลุ่มวิชาเอกการสื่อสารมวลชน และกลุ่มวิชาโท

ในกลุ่มพื้นฐานวิชาชีพ (Core Courses) นักศึกษาจะได้เรียนวิชา เช่น การรายงานข่าว ข่าวและสารคดีต่างประเทศ ภาษาอังกฤษ ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย สังคมธุรกิจ หลักการจัดการ หลักการตลาด สังคมวิทยาการพัฒนาฯลฯ สำหรับกลุ่มวิชาเอกการสื่อสารมวลชน กำหนดให้นักศึกษาการสื่อสารมวลชนทุกคนต้องเรียนวิชาเอกแกนร่วมกัน (Communication:Core Program) ทั้งนี้เป็นไปตามระบบการจัดการศึกษาการสหวิทยาการของมหาวิทยาลัยและเพื่อเป็นการขยายความสัมพันธ์ทางวิชาการให้นักศึกษามีความรู้ความสามารถในการประกอบวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากกลุ่มวิชาเอกแกนแล้ว นักศึกษาต้องเลือกเรียนวิชาเอกบังคับเลือกเพื่อส่งเสริมความถนัด ความสนใจ และสนองความต้องการของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐและเอกชน โดยนักศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 สามารถเลือกเรียนวิชาเอกบังคับเลือกในโปรแกรมการศึกษาอย่างใดอย่างหนึ่งได้แก่

1. วิทยุกระจายเสียง (Radio Broadcasting)
2. วิทยุโทรทัศน์ (Television)
3. หนังสือพิมพ์ (Journalism)

4. การประชาสัมพันธ์และการโฆษณา (Public Relations and Advertising)

นอกจากนั้นนักศึกษาสามารถเลือกเรียนวิชาเอกเลือก ตามความสนใจในกระบวนวิชาการสื่อสารมวลชนอื่นๆ ในแขนงวิชาวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ การโฆษณาและภาพยนตร์

2.3 หมวดวิชาเลือกเสรี

นักศึกษาสามารถเลือกเรียนกระบวนวิชาในสาขาวิชาอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากวิชาเอกและวิชาโท โดยมีความมุ่งหมายเพื่อขยายความสัมพันธ์ทางวิชาการ ส่งเสริมความถนัด ความสนใจและมนุษยสัมพันธ์ของแต่ละบุคคลให้กว้างขวางออกไปได้มากยิ่งขึ้น เช่นวิชามนุษยสัมพันธ์ คอมพิวเตอร์ ศาสนา ปรัชญา จิตวิทยาสังคม จิตวิทยาอุตสาหกรรม พลศึกษา เป็นต้น

ส่วนกลุ่มวิชาโท นักศึกษาสามารถเลือกเรียนวิชาโทจากสาขาวิชาอื่นๆ ของมหาวิทยาลัย นอกเหนือไปจากวิชาเอก เพื่อเสริมความสัมพันธ์ให้กับวิชาเอก และส่งเสริมความถนัดของแต่ละบุคคล กลุ่มวิชาโท ได้แก่ จิตวิทยา บริหารธุรกิจ การตลาด เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ การท่องเที่ยว ภาษาต่างประเทศ การออกแบบ กราฟฟิก เป็นต้น (ภาควิชาการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, http//www.human.cmu.ac.th)

3.การฝึกปฏิบัติในหลักสูตร

โครงการจัดตั้งภาควิชาการสื่อสารมวลชน มีห้องปฏิบัติการพร้อมอุปกรณ์ เพื่อให้นักศึกษาได้ใช้ฝึกปฏิบัติอย่างนักวิชาชีพการสื่อสารมวลชนดังนี้

1. สถานีวิทยุเสียงสื่อสารมวลชน (Voice of Mass Communication) ระบบ FM Stereo Multiplex ความถี่ 100 เมกกะเฮิร์ตซ์
2. ห้องปฏิบัติการวิทยุกระจายเสียง
3. ห้องปฏิบัติการวิทยุโทรทัศน์
4. ห้องปฏิบัติการถ่ายภาพและภาพยนตร์
5. ห้องปฏิบัติการหนังสือพิมพ์ “อ่างแก้ว”
6. ห้องปฏิบัติการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา

ส่วนที่ 2 หลักสูตรการเรียนการสอนวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยเอกชน ในการศึกษานี้ ได้เลือกศึกษาหลักสูตรปัจจุบันจากมหาวิทยาลัย 2 แห่งคือ มหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ และมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

1. <u>มหาวิทยาลัยกรุงเทพ</u>

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งแรก ที่ได้เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์บัณฑิตขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2514 โดยใช้ชื่อขณะนั้นว่า “แผนกสื่อสารมวลชน” และได้รับรองมาตรฐานการศึกษา จากสำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2517 ในปีแรกที่เปิดดำเนินการสอนมีทั้งนักศึกษาที่มาสมัครสอบคัดเลือกเข้าศึกษาตามหลักสูตรในชั้นปีที่

1 และเป็นนักศึกษาจากต่างคณะ ซึ่งศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยกรุงเทพอยู่แล้ว และมีความประสงค์ขอโอนมาศึกษาในชั้นปีที่ 2 ของคณะนิเทศศาสตร์

ในช่วงระยะแรกของการเปิดดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2514 ได้รับอนุมัติให้เปิดดำเนินการสอนใน 2 ภาควิชา คือ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ และ ภาควิชาวารสารศาสตร์ แต่ในขณะนั้นคณะได้ดำเนินการเปิดสอนเฉพาะภาควิชาการประชาสัมพันธ์เพียงสาขาเดียว มีบัณฑิตที่จบการศึกษารุ่นแรก เมื่อปีการศึกษา 2516 รวม 16 คน เป็นชาย 6 คน หญิง 10 คน ปี พ.ศ. 2519 ได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์บัณฑิต โดยการปรับปรุงเนื้อหาของวิชาต่างๆ ให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ปี พ.ศ. 2520 มหาวิทยาลัยได้เปลี่ยนชื่อเรียกจาก "แผนกสื่อสารมวลชน" เป็น "คณะสื่อสารมวลชน" ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 ได้เปิดให้นักศึกษาสามารถเลือกเรียนภาควิชาวารสารศาสตร์ มีนักศึกษาให้ความสนใจเลือกเรียนเป็นรุ่นแรกจำนวน 31 คน เป็นชาย 16 คน หญิง 15 คน โดยที่มหาวิทยาลัยกรุงเทพมีนโยบายให้คณะต่างๆ ได้ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรในทุกๆ 5 ปี ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ในปี พ.ศ. 2522 จึงได้ดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตร พร้อมกับพิจารณาการขยายสาขาเพิ่มขึ้นอีก 1 ภาควิชาคือ ภาควิชาการโฆษณา

คำว่า คณะสื่อสารมวลชน หรือ School of Mass Communication ที่ใช้ควบคู่กับการจัดทำหลักสูตร ซึ่งถ้าพิจารณาความหมายที่แท้จริงแล้ว คำๆ นี้มีความหมายครอบคลุมถึงกระบวนการในการสื่อสารไปยังมวลชน โดยอาศัยสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร สื่อมวลชนเหล่านี้ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง , วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ , นิตยสาร และภาพยนตร์ ซึ่งในคำจำกัดความนั้นจำกัดอยู่เฉพาะประเภทของการสื่อสารมวลชนเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วคณะสื่อสารมวลชนยังได้ดำเนินการเปิดสอนในสาขาวิชาการสื่อสารรูปแบบอื่นที่นอกไปจากนั้น อาทิ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ ภาควิชาวารสารศาสตร์ ภาควิชาการโฆษณา และอาจจะมีภาควิชาอื่นๆ อีกในอนาคต จึงได้นำคำว่า "นิเทศศาสตร์" มาพิจารณาว่า น่าจะเป็นคำที่มีความหมายครอบคลุม ในสาขาอาชีพการสื่อสารได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งคำว่า "นิเทศศาสตร์" ก็เป็นที่รู้จักแพร่หลายกันดีอยู่แล้ว

ปี พ.ศ. 2523 ทบวงมหาวิทยาลัย ได้อนุญาตให้เปลี่ยนชื่อจาก "คณะสื่อสารมวลชน" เป็น "คณะนิเทศศาสตร์" ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า "School of Communication Arts" และอนุญาตให้เปิดดำเนินการสอน ในภาควิชาการโฆษณาเพิ่มขึ้นอีก 1 สาขา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ หลักสูตรได้เน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสรับประสบการณ์จากภาคปฏิบัติมากขึ้น

โครงการล่าสุดในปี พ.ศ. 2544 คณะนิเทศศาสตร์ ได้ทำการปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาตรี ให้มีความทันสมัย ทันเหตุการณ์มากยิ่งขึ้น โดยได้แบ่งเป็น 5 ภาควิชา 9 สาขาวิชาเอก ดังนี้

1. ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

2. ภาควิชาวารสารศาสตร์ แบ่งเป็น วิชาเอกเลือกวารสารศาสตร์สิ่งพิมพ์ และ วิชาเอกเลือกวารสารศาสตร์อิเล็กทรอนิกส์

3. ภาควิชาการโฆษณา แบ่งเป็น วิชาเอกเลือกการสร้างสรรค์ และ วิชาเอกเลือกการจัดการ

4. ภาควิชาศิลปะการแสดง แบ่งเป็น วิชาเอกเลือกการแสดงและการกำกับการแสดง และวิชาเอกเลือกการเขียนบท

5.ภาควิชาวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2533 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะผลิตบัณฑิต ให้มีความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ทักษะความชำนาญเพื่อเตรียมพร้อมที่จะก้าวออกไปตอบสนอง ความต้องการต่อตลาดแรงงานในสาขาวิชาชีพด้านวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และภาพยนตร์ ซึ่งทางภาควิชาได้แบ่งวิชาเอกออกเป็น 2 สาขา คือ

5.1 วิชาเอกเลือกวิทยุกระจายเสียง/วิทยุโทรทัศน์ จะมุ่งเน้นเกี่ยวกับกระบวนการผลิตรายการในรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับสูง รวมถึงการเขียนบท การกำกับรายการ การตัดต่อ ลำดับภาพ เทคนิคการจัดแสง สี เสียง การจัดฉาก และเทคนิคการผลิตอื่นๆ

5.2 วิชาเอกเลือกภาพยนตร์ จะมุ่งเน้นเกี่ยวกับการกำเนิดภาพยนตร์ลักษณะต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเน้นในแง่มุมของการศึกษา การสร้างงานในเชิงของการนำเสนอความคิด การใช้ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกทางสุนทรียภาพ การสะท้อนลักษณะของวัฒนธรรมและสังคม การผลิตภาพยนตร์ขั้นพื้นฐาน (ภาควิชาวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2003, http://com-art.bu.ac.th/history.htm)

การเรียนการสอนในภาควิชาวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้คือ

1. จำนวนหน่วยกิต จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 135 หน่วยกิต
2. โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย

2.1 หมวดวิชาศึกษาทั่วไป มีทั้งหมด	33 หน่วยกิต
2.2 หมวดวิชาเฉพาะมีทั้งหมด	96 หน่วยกิต
กลุ่มวิชาบังคับนอกสาขา	15 หน่วยกิต
กลุ่มวิชาบังคับในสาขา	21 หน่วยกิต
กลุ่มวิชาเอก-บังคับ	30 หน่วยกิต
กลุ่มวิชาเอก-เลือก	15 หน่วยกิต
กลุ่มวิชาโท	15 หน่วยกิต

(นักศึกษาสามารถเลือกเรียนได้จาก กลุ่มวิชาที่ภาควิชาอื่นของคณะกำหนดให้เป็นวิชาโท, ภาควิชามีวิชาเอกเลือกสองสาขา นักศึกษาที่เรียนเอกเลือกสาขาหนึ่ง สามารถเลือกเรียนอีกสาขาหนึ่งเป็นวิชาโทได้ทั้งนี้ต้องได้รับอนุมัติจากคณบดี และกลุ่มวิชาของคณะอื่นที่คณะนิเทศศาสตร์อนุมัติให้เป็นวิชาโท)

2.3 หมวดวิชาเลือกเสรี 9 หน่วยกิต

(วิชาเลือกเสรีในคณะได้แก่รายวิชาที่ได้รับอนุมัติให้เป็นวิชาเลือกได้)

(http://com-art.bu.ac.th/br/br_curriculum2.html)

2. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ก่อตั้งครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2483ที่สำนักงานหอการค้าไทย ตึกพาณิชย์ภัณฑ์ ถนนศรีอยุธยา สนามเสือป่า ในชื่อ วิทยาลัยการค้า เปิดรับผู้สำเร็จการศึกษาชั้น ม.6 และมีหลักสูตรการศึกษา 6 เดือนและ 2 ปี มีนักศึกษาประมาณ 300 คน หลักสูตรของวิทยาลัยในสมัยนั้น นับว่าทันสมัยอย่างยิ่งเพราะดำเนินตามหลักสูตรของหอการค้าแห่งกรุงลอนดอน อย่างไรก็ตามวิทยาลัยเปิดสอนได้เพียง 1 ปี ก็ต้องปิดตัวลง เนื่องจากเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพาและรัฐต้องการใช้สถานี่เป็นที่ตั้งสำนักงานประสานงานระหว่างไทยกับญี่ปุ่น วิทยาลัยการค้าปิดไปร่วม 22 ปี กรรมการหอการค้าไทยทุกสมัยได้พยายามเป็นลำดับที่จะรื้อฟื้นวิทยาลัยขึ้นใหม่ จนกระทั่งปี พ.ศ.2506 คณะกรรมการหอการค้าไทยก็ประสบผลสำเร็จในการเปิดวิทยาลัยอีกครั้งในชื่อ “วิทยาลัยการค้า” เช่นเดิมแต่ได้ย้ายอาคารที่ตั้งมาอยู่ที่ที่ทำการของหอการค้าไทย เลขที่ 150 ถนนราชบพิธ เปิดรับผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีหลักสูตรการศึกษา 3 ปี ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรการค้าชั้นสูง การเปิดสอนของวิทยาลัยการค้าครั้งนี้ อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น วิทยาลัยการพาณิชย์ ในปี พ.ศ. 2508 และเปลี่ยนกลับเป็นวิทยาลัยการค้า อีกครั้งในปี พ.ศ. 2516 ก่อนจะยกฐานะเป็น มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยในปี พ.ศ.2527 จนถึงปัจจุบัน (http://th.wikipedia.org/wiki/

คณะนิเทศศาสตร์ได้รับอนุมัติหลักสูตรระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 โดยเปิดสอนในสาขาวิชาต่างๆ ทั้งภาคปกติและภาคค่ำตามลำดับคือ

ปีการศึกษา 2533 เปิดสอนสาขาวิชาวารสารศาสตร์ สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ และสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ ภาคปกติ

ปีการศึกษา 2538 เปิดสอน สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ภาคค่ำ

ปีการศึกษา 2539 เปิดสอน สาขาวิชาการโฆษณา ภาคปกติ

ปีการศึกษา 2541 เปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาโท สาขาวิชานิเทศศาสตร์การตลาด

ปีการศึกษา 2547 เปิดสอน หลักสูตรระดับปริญญาตรี สาขาวิชาวารสารศาสตร์ ภาคค่ำ

หลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในวิชาชีพนิเทศศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านทักษะการสื่อสาร การบริหาร การจัดการ ที่

สอดคล้องกับธุรกิจและเศรษฐกิจ รวมทั้งเน้นให้ผู้เรียนมีความรอบรู้ในวิทยาการแขนงต่างๆ ที่เอื้อต่อการประกอบวิชาชีพ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดจนปลูกฝังจริยธรรม จรรยาบรรณ และความรับผิดชอบต่อวิชาชีพและสังคม

ระบบการศึกษา

เป็นระบบทวิภาค 1 ปีการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ภาคการศึกษาปกติ คือ ภาคต้นและภาคปลาย และอาจมีภาคฤดูร้อนต่อจากภาคปลายอีกหนึ่งภาคก็ได้ ภาคการศึกษาปกติมีระยะเวลาศึกษาไม่น้อยกว่า 16 สัปดาห์ ภาคฤดูร้อนมีระยะเวลาศึกษาไม่น้อยกว่า 8 สัปดาห์ และจัดให้มีชั่วโมงการศึกษาในแต่ละวิชารวมกันทั้งหมดเท่ากับการศึกษาในภาคปกติ

ระยะเวลาการศึกษา

ภาคปกติ นักศึกษาจะต้องศึกษามีกำหนดระยะเวลาไม่น้อยกว่า 8 ภาคการศึกษาปกติ (4 ปี) และอย่างมากไม่เกิน 16 ภาคการศึกษา และต้องเรียนครบตามหลักสูตร

ภาคค่ำ นักศึกษาจะต้องศึกษามีกำหนดระยะเวลาไม่น้อยกว่า 8 ภาคการศึกษาปกติ และ 4 ภาคการศึกษาฤดูร้อน และต้องเรียนครบตามหลักสูตร

คณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เปิดทำการสอนทั้งหมด 4 สาขาคือ สาขาวารสารศาสตร์ สาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สาขาการประชาสัมพันธ์ และสาขาการโฆษณา

สาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์จะมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความเข้าใจในสื่อมวลชน โดยเฉพาะวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ตลอดจนมีทักษะ ความชำนาญในการปฏิบัติงานด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ โดยสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ (htttp://www.utcc.ac.th/faculties/commarts/about/content1.html)

การเรียนการสอนในภาควิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไท สามารถสรุปได้ดังนี้คือ

1. จำนวนหน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตร 138 หน่วยกิต
2. โครงสร้างหลักสูตร

-<u>หมวดวิชาความรู้พื้นฐานทั่วไป</u>

หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป จำนวน 30 หน่วยกิต ประกอบด้วย

กลุ่มวิชาภาษา	15 หน่วยกิต
กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	6 หน่วยกิต
กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	3 หน่วยกิต
กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	3 หน่วยกิต
กลุ่มวิชาพัฒนาคุณภาพชีวิต	3 หน่วยกิต

- หมวดวิชาชีพหรือวิชานิเทศศาสตร์ (วิชาแกน,วิชาเอก,วิชาโท/วิชาเลือก)

หมวดวิชาเฉพาะ จำนวน 102 หน่วยกิต แบ่งเป็น

- วิชาพื้นฐานวิชาชีพ จำนวน 51 หน่วยกิต
- วิชาเอก จำนวน 36 หน่วยกิต
- วิชาโท จำนวน 15 หน่วยกิต

หมวดวิชาเลือกเสรี จำนวนไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต

ตอนที่ 2 : หลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

1.พัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

"การก่อตั้งคณะนิเทศศาสตร์นั้นแปลกกว่าคณะอื่นๆ เพราะเราเปิดสอนปริญญาโทก่อน เนื่องจากมีความพร้อมมากกว่าโดยช่วงนั้นโฆษณาบูมมาก แล้วจึงมาเปิดสอนปริญญาตรีในปี 2532 ทุกคณะหาอาจารย์ยาก...มหาวิทยาลัยเอกชนแย่งตัวกัน เราก็เชิญอาจารย์พิเศษผู้ทรงคุณวุฒิจากจุฬาฯ ธรรมศาสตร์มาช่วยสอน ซึ่งปัจจุบันแม้อาจารย์ประจำเราจะเพิ่มมากขึ้น แต่ท่านเหล่านั้นก็ยังกรุณามาช่วยสอนให้เราอยู่โดยเฉพาะอาจารย์ประจวบ อินอ๊อด ท่านช่วยเราบุกเบิกและมาสอนให้จนสิ้นอายุขัยท่าน ส่วนห้องปฏิบัติการของเราทันสมัยมาก ไม่ว่าจะในยุคนั้นหรือยุคนี้ก็มีมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่างๆ มาขอเยี่ยมชมอยู่เสมอ...ปัจจุบันเราเน้นมากเรื่องคุณภาพนักศึกษาซึ่งสิ่งที่ขาดไม่ได้และเป็นหัวใจของการพัฒนาคณะคือ คุณภาพของอาจารย์ เน้นให้เป็นครูที่ดีเก่งและมีความสามารถในการถ่ายทอด"

(ดร.เลิศลักษณ์ ส.บุรุษพัฒน์ , หนังสือที่ระลึกงานฉลองครบรอบ 36 ปี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2547 : 117)

คณะนิเทศศาสตร์เริ่มจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2532 การก่อตั้งคณะนิเทศศาสตร์นั้น แตกต่างจากคณะอื่นๆ ซึ่งจะเปิดสอนระดับปริญญาตรีก่อนแล้วจึงเปิดระดับสูงขึ้นไป ทั้งนี้เพราะมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ได้เปิดรับนักศึกษาระดับปริญญาโทรุ่นแรกในปี พ.ศ.2531 แล้วจึงเปิดระดับปริญญาตรีอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2532

ตึกแรกของคณะคือตึก 1 ชั้น 2 (ติดกับห้องทำงาน ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์และดร.เลิศลักษณ์ ส.บุรุษพัฒน์) ต่อมาจึงย้ายมาที่ตึก 3 และตึก 8 ในปัจจุบัน ดังนั้นในกลุ่มอาจารย์ผู้บุกเบิกในยุคแรกๆ จึงเรียกกันเล่นๆ ว่า "กลุ่มร่อนเร่" ขณะนั้นเปิด 2 สาขาวิชาคือ สาขาสื่อสารมวลชน และสาขาวิชานิเทศธุรกิจ โดยมี 3 วิชาเอก คือ โฆษณา ประชาสัมพันธ์ และสื่อสารการตลาด ในการก่อตั้งและดำเนินการคณะนิเทศศาสตร์นั้น สามารถแบ่งเป็น 4 ยุคคือ

ยุคแรก 2529-2535 ถือเป็นช่วงบุกเบิก ซึ่งเศรษฐกิจในช่วงนั้นดีมาก นิเทศศาสตร์กำลังเป็นที่นิยม แต่มีปัญหาเรื่องการขาดแคลนอาจารย์ซึ่งเกิดกับทุกมหาวิทยาลัยในขณะนั้น

ยุคที่สอง 2536 – 2540 เป็นยุคฟองสบู่ อีกทั้งผ่านช่วงล้มลุกคลุกคลานมาแล้ว เป็นช่วงที่ปลุกปั้นคุณภาพ จึงให้ความสำคัญกับมาตรฐานการเรียนการสอน การปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมและรองรับกับความต้องการ ณ ขณะนั้น และในอนาคต โดยเฉพาะห้องปฏิบัติการมีทั้งห้องปฏิบัติการวิทยุและโทรทัศน์ ห้องปฏิบัติการหนังสือพิมพ์ ตลอดจนห้องปฏิบัติการล้างอัดรูป ซึ่งได้มาตรฐานจนได้รับคำชมเชยจากกรรมการของทบวงมหาวิทยาลัยว่าห้องปฏิบัติการของคณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์นั้นดีมาก

ยุคที่สาม คือ พ.ศ.2541 – 2547 เป็นช่วงของการพัฒนาและขยายตัว เน้นการเรียนการสอนในเชิงปฏิบัติการมากขึ้น มีการปรับปรุงและเพิ่มห้องปฏิบัติการที่ทันสมัยและใหญ่กว่าเดิม เพื่อรองรับปริมาณนักศึกษาที่เพิ่มขึ้น และเปิดให้สถานศึกษาต่างๆ เข้าเยี่ยมชม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม นอกจากนั้นยังเน้นการพัฒนาบุคลากรทั้งอาจารย์และเจ้าหน้าที่ โดยส่งไปอบรมและศึกษาต่อทั้งในและต่างประเทศ

ยุคปัจจุบัน คือ พ.ศ. 2548-2549 เป็นยุคของการพัฒนาสาขาใหม่ๆ มีการสอนด้านศิลปการแสดงซึ่งต่อมาแยกเป็นภาควิชาการแสดงประยุกต์ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านภาพยนตร์ เพื่อช่วยกันพัฒนาภาควิชาภาพยนตร์ และมีคณาจารย์ที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศมาร่วมสอนเป็นจำนวนมาก

ปัจจุบันคณะนิเทศศาสตร์เปิดการเรียนการสอนทั้งภาคปกติและภาคค่ำใน 5 สาขาวิชาคือ

1. สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ มุ่งสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเกี่ยวกับสื่อสารมวลชน ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และสื่อสารการแสดง มีการฝึกการจัดรายการ การเป็นพิธีกรในรายการทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ การวิเคราะห์วิจัยสื่อสารมวลชน การวางแผนและประเมินผลสื่อสารมวลชน การกำกับการแสดง การตัดต่อ การเขียนบท การเขียนข่าว การสื่อข่าว การจัดฉาก จัดแสงและเสียง รวมทั้งศิลปะการแสดง โดยมีการฝึกในห้องปฏิบัติการทางสื่อสารมวลชน ด้วยระบบคอมพิวเตอร์
2. สาขาวิชาการโฆษณา มุ่งสอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านโฆษณาสมัยใหม่ โดยเน้นกระบวนการการผลิตงานโฆษณาที่สมบูรณ์แบบเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ผู้บริโภค วิเคราะห์ตลาด การวางแผนรณรงค์โฆษณา การคิดงานสร้างสรรค์โฆษณา การวางแผนสื่อการผลิต การประเมินผลการโฆษณาสินค้า บริการองค์กรและสถาบัน มีการฝึกใช้คอมพิวเตอร์กราฟฟิก ฝึกการนำเสนองานโฆษณาด้วยคอมพิวเตอร์และสื่อที่ทันสมัย ฝึกการปฏิบัติการโฆษณาทางวิทยุโทรทัศน์ และ ฝึกปฏิบัติงานจริงในองค์กรโฆษณา

3. สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ มุ่งสอนให้นักศึกษามีความรู้ ความคิดสร้างสรรค์และมีทัศนคติที่ดีต่องานประชาสัมพันธ์ยุคใหม่ นักศึกษาได้รับความรู้ทั้งหลักทฤษฎีและปฏิบัติ โดยเน้นการประชาสัมพันธ์เชิงบูรณาการ ฝึกให้มีความสามารถในการหาข้อมูล วางแผนสื่อสาร การประเมินผล ศึกษาหลักจริยธรรม หลักการจูงใจ การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การผลิต และการใช้สื่อทุกรูปแบบ การนำเสนอ ด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมต่างๆ อย่างครบถ้วน มีการสอนและฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีของนักประชาสัมพันธ์มืออาชีพให้พร้อมที่จะก้าวสู่วิชาชีพนักประชาสัมพันธ์
4. สาขาวิชาการสื่อสารการตลาด มุ่งสอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และทักษะในการวิเคราะห์ การวางแผน และการบริหาร การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ ทั้งนี้เพื่อถ่ายทอดแนวความคิดเกี่ยวกับสินค้าและบริการ โดยใช้เครื่องมือต่างๆ ในรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย ทั้งการโฆษณา การส่งเสริมการขาย การขายโดยพนักงาน ประชาสัมพันธ์ การตลาดทางตรงอย่างผสมกลมกลืน และมีประสิทธิภาพ
5. สาขาวิชาวารสารศาสตร์ มุ่งสอนวิชาการวารสารศาสตร์และสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เน้นให้นักศึกษามีความรู้ความชำนาญในการรายงานข่าว เขียนข่าว บทความสารคดี การถ่ายภาพ การบรรณาธิการ การออกแบบจัดหน้าหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ตลอดจนการเรียนรู้กฎหมายและฝึกฝนจริยธรรมสำหรับนักวารสารศาสตร์

นักศึกษาได้ฝึกการออกแบบและผลิตงานหนังสือพิมพ์ “บัณฑิตย์โพสต์” ซึ่งจะมีบริษัทบีซีเอ็มเป็นสถานที่ให้นักศึกษาทำงานจริงมีเทคโนโลยีการพิมพ์ที่ทันสมัย

การพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ สามารถแบ่งได้เป็น 4 ช่วงคือ

1.<u>หลักสูตรในช่วงปี พ.ศ. 2532 – พ.ศ. 2535</u> หลักสูตรนิเทศศาสตร์ ดำเนินการเปิดสอนสาขาวิชาคือ*สาขาวิชานิเทศศาสตร์ธุรกิจ* มีแขนงวิชา 3 แขนงวิชา ได้แก่ แขนงวิชาการประชาสัมพันธ์ แขนงวิชาการโฆษณา แขนงวิชาการสื่อสารการตลาด และ *สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน* มีแขนงวิชา 1 แขนงวิชา คือ แขนงวิชาการสื่อสารมวลชน การจัดการเรียนการสอนมีทั้งภาคปกติและภาคค่ำ

จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 140 หน่วยกิต

โครงสร้างหลักสูตร ประกอบไปด้วย

1. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป	32 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	6 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	8 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	6 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาภาษา	12 หน่วยกิต

2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน **105 หน่วยกิต**

- กลุ่มวิชาแกน 60 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาอาชีพ 30 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาอาชีพเลือก 15 หน่วยกิต

3. หมวดวิชาเลือกเสรี **3 หน่วยกิต**

ผู้ที่เรียนคณะนิเทศศาสตร์จะเรียนเหมือนกันหมดทุกหมวดวิชา ยกเว้นหมวดวิชาแกนจะแตกต่างกันตามสาขาของแต่ละคน

จากการศึกษาหลักสูตร พบว่า กลุ่มวิชาชีพนั้นจะมีความสำคัญในการกำหนดการเรียนการสอนในสาขาสื่อสารมวลชน กลุ่มวิชาชีพดังกล่าวจะมีรายวิชาดังต่อไปนี้ คือ

รายวิชา	หน่วยกิต
ทฤษฎีการสื่อสารมวลชนและการประยุกต์	3
การข่าวและบรรณาธิกรณ์	3
หลักการบริหารงานสื่อสารมวลชน	3
การวางแผนงานสื่อสารมวลชน	3
การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง	3
การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์	3
การผลิตรายการโทรทัศน์	3
การวิจัยสื่อมวลชน	3
การสัมมนาการสื่อสารมวลชน	3
การฝึกงานภายนอก	3

หลักสูตรวิชาโท นักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์สามารถเลือกเรียนวิชาโท ในคณะอื่นๆ ได้ โดยจะต้องเลือกเรียนรายวิชาโทที่คณะนั้นๆ กำหนดรายวิชาและหน่วยกิตสะสมอย่างต่ำไว้

นอกจากนี้ คณะนิเทศศาสตร์ได้จัดวิชาทางด้านนิเทศศาสตร์จำนวน 21 หน่วยกิตสำหรับนักศึกษาจากคณะอื่นๆให้เข้ามาเรียนเพื่อเป็นหลักสูตรวิชาโท (Minor Program)

2.<u>หลักสูตรในช่วงปี พ.ศ. 2536 – พ.ศ. 2540</u> หลักสูตรนิเทศศาสตร์ ยังคงดำเนินการเปิดสอนเช่นเดิมคือ*สาขาวิชานิเทศศาสตร์ธุรกิจ* มีแขนงวิชา 3 แขนงวิชา ได้แก่ แขนงวิชาการประชาสัมพันธ์ แขนงวิชาการโฆษณา แขนงวิชาการสื่อสารการตลาด และ *สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน* มีแขนงวิชา 1 แขนงวิชา คือ แขนงวิชาการสื่อสารมวลชน การจัดการเรียนการสอนมีทั้งภาคปกติและภาคค่ำ

จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 140 หน่วยกิต

โครงสร้างหลักสูตร ประกอบไปด้วย

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป **32 หน่วยกิต**

- กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ 6 หน่วยกิต

- กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	8 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	6 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาภาษาศาสตร์	12 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	**105 หน่วยกิต**
- กลุ่มวิชาแกน	60 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาเอกบังคับ	30 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาเอกเลือกหรือวิชาโท	15 หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	**3 หน่วยกิต**

วิชาเลือกเสรีสามารถเลือกเรียนจากรายวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ซึ่งไม่ใช่วิชาศึกษาทั่วไปและคณะอนุมัติให้เป็นวิชาเลือกเสรีได้

ผู้ที่เรียนคณะนิเทศศาสตร์จะเรียนเหมือนกันหมดทุกหมวดวิชา ยกเว้นกลุ่มวิชาเอกบังคับจะแตกต่างกันตามสาขาของแต่ละคน

จากการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ พบว่ากลุ่มวิชาเอกบังคับ (เดิมเป็นกลุ่มวิชาชีพ) มีความสำคัญในการกำหนดลักษณะการเรียนการสอนของสาขาการสื่อสารมวลชน ซึ่งกลุ่มวิชาชีพดังกล่าวมีรายวิชาดังต่อไปนี้ คือ

รายวิชา	หน่วยกิต
หลักการบริหารและการวางแผนงานสื่อสารมวลชน	3
การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง	3
การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์	3
การวิจัยสื่อมวลชน	3
การสัมมนาการสื่อสารมวลชน	3
หลักการสื่อข่าวและการเขียนข่าว	3
การบรรณาธิกรณ์ข่าว	3
การผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นต้น	3
การผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นสูง	3
การฝึกงานภายนอกหรือสารนิพนธ์	3

3.<u>หลักสูตรในช่วงปี พ.ศ. 2541 – พ.ศ. 2545</u> ในปี 2541 ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ คณะนิเทศศาสตร์ ได้ปรับแขนงวิชาต่างๆ เป็นสาขาวิชาขึ้น กล่าวคือ

แขนงวิชาการประชาสัมพันธ์ เปลี่ยนเป็น สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์

แขนงวิชาการโฆษณา เปลี่ยนเป็น สาขาวิชาการโฆษณา

แขนงวิชาการสื่อสารการตลาด เปลี่ยนเป็น สาขาวิชาการสื่อสารการตลาด

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน เปลี่ยนเป็น สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์

นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มอีกสาขาวิชาหนึ่งได้แก่ สาขาวิชาวารสารศาสตร์ จึงถือได้ว่าสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ได้เปลี่ยนแนวการสอนที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น ซึ่งแต่เดิมเน้นการสอนทุกสื่อทั้งวิทยุโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ได้เน้นเฉพาะการศึกษาในศาสตร์ด้านวิทยุและโทรทัศน์ โดยมีการขยายห้องปฏิบัติการทางวิทยุโทรทัศน์ที่ทันสมัย เพื่อรองรับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และเมื่อมีสาขาวิชาวารสารศาสตร์เกิดขึ้นก็ได้จัดทำหนังสือพิมพ์ของมหาวิทยาลัยได้แก่หนังสือพิมพ์บัณฑิตย์โพสต์อย่างเต็มรูปแบบมากขึ้น โดยมีอาจารย์พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร เป็นผู้บริหารสาขาวิชาในระยะเริ่มแรก และ มีการจัดตั้งบริษัทจำลองขึ้นเพื่อฝึกออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ บริษัท บีซีเอ็ม

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในช่วงนี้ พอสรุปภาพรวมได้ดังต่อไปนี้คือ

จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า	**140 หน่วยกิต**
โครงสร้างหลักสูตร ประกอบไปด้วย	
1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	**32 หน่วยกิต**
- กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	6 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	8 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	6 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาภาษา	12 หน่วยกิต
2.หมวดวิชาเฉพาะ	**105 หน่วยกิต**
- กลุ่มวิชาแกน	48 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาเอกบังคับ	42 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาเลือกหรือวิชาโท	15 หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	**3 หน่วยกิต**

จากการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ พบว่ากลุ่มวิชาเอกบังคับ มีความสำคัญในการกำหนดลักษณะการเรียนการสอนของสาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ซึ่งกลุ่มวิชาเอกบังคับดังกล่าวมีรายวิชาดังต่อไปนี้ คือ

รายวิชา	หน่วยกิต
การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ	3
การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงขั้นต้น	3
การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงขั้นสูง	3
การวิเคราะห์ผู้รับสารวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	3

การเขียนข่าวและการรายงานข่าวทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	3
คอมพิวเตอร์กราฟฟิคสำหรับงานโทรทัศน์	3
การเขียนบทรายการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	3
การผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นต้น	3
การผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นสูง	3
การบรรณาธิกรณ์ข่าววิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	3
หลักการบริหารและการวางแผนงานวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	3
การวิจัยวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	3
การสัมมนาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	3
การฝึกงานภายนอกหรือสารนิพนธ์ (วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์)	3

4.<u>หลักสูตรในช่วงปี พ.ศ. 2546 - พ.ศ.2549</u> หลักสูตรช่วงนี้มีการปรับเปลี่ยนที่สำคัญคือ เพิ่มโครงการสหกิจศึกษา **(Co-operative Education)** ขึ้น โดยนักศึกษาในภาคการศึกษาสุดท้ายที่ศึกษาวิชาต่างๆ จนครบหลักสูตร โดยมีวิชาคงเหลือรวมวิชาฝึกงานไม่เกิน 6 หน่วยกิต และมีแต้มเฉลี่ยนไม่ต่ำกว่า 2.5 รวมทั้งมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กำหนด สามารถเลือกโครงการสหกิจศึกษา ซึ่งเป็นการเข้าทำงานในฐานะพนักงานชั่วคราวในสถานประกอบการในงานที่เกี่ยวข้องตามสาขาที่เรียนตามที่ได้ตกลงหรือกำหนดไว้ พร้อมทั้งทำรายงานตามที่ได้รับมอบหมาย โดยจะต้องเข้าทำงานในสถานประกอบการไม่น้อยกว่า 16 สัปดาห์

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ในช่วงนี้ พอสรุปภาพรวมได้ดังต่อไปนี้คือ

จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร รวม	**141 หน่วยกิต**
โครงสร้างหลักสูตร ประกอบไปด้วย	
1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	**30 หน่วยกิต**
- กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	4 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	6 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	6 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาสนับสนุน	4 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาภาษา	10 หน่วยกิต
2.หมวดวิชาเฉพาะ	**105 หน่วยกิต**
- กลุ่มวิชาแกน	48 หน่วยกิต
- กลุ่มวิชาเอกบังคับ	42 หน่วยกิต

- กลุ่มวิชาเลือกหรือวิชาโท 15 หน่วยกิต

3. หมวดวิชาเลือกเสรี 6 หน่วยกิต

จากการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ พบว่ากลุ่มวิชาเอกบังคับ มีความสำคัญในการกำหนดลักษณะการเรียนการสอนของสาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ซึ่งกลุ่มวิชาเอกบังคับดังกล่าวมีรายวิชาดังต่อไปนี้ คือ

รายวิชา	หน่วยกิต
การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงขั้นต้น	3
การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงขั้นสูง	3
การเขียนข่าวและการรายงานข่าวทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	3
คอมพิวเตอร์กราฟฟิคสำหรับงานโทรทัศน์	3
การเขียนบทรายการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	3
การผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นต้น	3
การผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นสูง	3
ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารมวลชน	3
ผู้ประกาศและพิธีกรในการดำเนินรายการ	3
การบรรณาธิกรณ์ข่าววิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	3
หลักการบริหารและการวางแผนงานวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	3
การวิจัยวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	3
การสัมมนาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	3
การฝึกงานภายนอกหรือสารนิพนธ์ (วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์)	3
* โครงการสหกิจศึกษา	6

นักศึกษาที่ร่วมโครงการสหกิจศึกษา นั้นไม่ต้องลงทะเบียนเรียนวิชาการสัมมนาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์และวิชาการฝึกงานภายนอก หรือสารนิพนธ์ (วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์)

2.ลักษณะสำคัญของพัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์มีลักษณะเด่นที่สำคัญดังต่อไปนี้คือ

1. <u>ความคงที่</u> ในด้านโครงสร้างหลักสูตร การเรียนในสาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์จะมีโครงสร้างหลักสูตรเช่นเดียวกับสาขาวิชาอื่นๆ โดยโครงสร้างหลักสูตรจะมีการแบ่งหมวดวิชาหลักๆ เหมือนๆกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

1.1 หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทุกคณะจะเรียนร่วมกัน โดยขึ้นอยู่กับรายวิชาที่นักศึกษาเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจของแต่ละคน การสอนจะสอนโดยอาจารย์ที่สังกัดคณะอื่นๆการแบ่งหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป จะประกอบด้วย กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ และกลุ่มวิชาภาษา

1.2 หมวดวิชาเฉพาะ เป็นวิชาที่ทางคณะนิเทศศาสตร์จะจัดการเรียนการสอนให้แก่นักศึกษา โดยแบ่งเป็นกลุ่มวิชาแกน กลุ่มวิชาเอกบังคับ และกลุ่มวิชาเอกเลือก กลุ่มวิชาแกนนั้น นักศึกษาในคณะนิเทศศาสตร์ จะเรียนร่วมกันทุกสาขาวิชา ส่วนวิชาเอกบังคับแต่ละสาขาวิชาจะจัดให้นักศึกษาที่สังกัดในสาขาวิชาต่างๆ ได้เรียนวิชาเฉพาะสาขา และวิชาเอกเลือก ซึ่งเป็นการรวมวิชาของสาขาต่างๆไว้ เพื่อให้นักศึกษาทุกสาขาวิชาสามารถเลือกเรียนได้ วิชาเอกเลือกนั้นถือว่าเป็นวิชาโทของนักศึกษาได้ เพราะนักศึกษาสามารถเรียนข้ามสาขาในวิชาเอกเลือกทำให้ได้ความรู้ของสาขาอื่นๆ ประกอบไปด้วย

1.3หมวดวิชาเลือกเสรี นักศึกษาจะสามารถเลือกเรียนวิชาต่างคณะได้ตามที่คณะต่างๆเปิดสอน ในอดีตนั้น นักศึกษาเรียนวิชาเลือกเสรีจำนวน 3 หน่วยกิต (1วิชา) แต่ในปัจจุบัน เรียนได้ถึง 6 หน่วยกิต (2 วิชา)

2. ความเปลี่ยนแปลง ความเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ที่สำคัญมี 3 ลักษณะคือ

2.1 การเปลี่ยนชื่อสาขาวิชา มีการเปลี่ยนแปลงจากสาขาวิชาการสื่อสารมวลชนเป็นสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ในปี พ.ศ. 2541

2.2 การเพิ่มรายวิชาและหน่วยกิต

2.2.1 การเพิ่มรายวิชา การเพิ่มรายวิชาในสาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์นั้น จะเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการแยกสาขาวิชาเป็น 5 สาขาวิชา ในช่วงปี พ.ศ. 2541-2545 โดยจะมีการเพิ่มในวิชาเอกบังคับ ได้แก่ การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ การวิเคราะห์ผู้รับสารวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์กราฟฟิคสำหรับงานโทรทัศน์ และแยกการผลิตรายการโทรทัศน์ เป็นการผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นต้นและขั้นสูง รวมทั้งการผลิตรายการวิทยุก็แยกเป็นการผลิตรายการวิทยุขั้นต้นและขั้นสูง ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2546 –2549 ได้มีการเพิ่มวิชาอีก 2 วิชาคือ วิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารมวลชน และผู้ประกาศและพิธีกรในการดำเนินรายการการเพิ่มรายวิชาในหลักสูตรปัจจุบันที่สำคัญยิ่งคือการเปิดโครงการสหกิจศึกษาให้กับนักศึกษา แทนการเรียนวิชาการสัมมนาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์และ การฝึกงานภายนอกหรือสารนิพนธ์ (วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์) เพราะ

เป็นการฝึกวิชาชีพให้นักศึกษาก่อนสำเร็จการศึกษาได้ และนักศึกษาสามารถสมัครทำงานในหน่วยงานที่เข้าร่วมโครงการหลังจากสำเร็จการศึกษาได้

2.2.2 การเพิ่มหน่วยกิต ตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 –2545 หน่วยกิตตลอดหลักสูตรนั้น เป็น 140 หน่วยกิต แต่มีการเปลี่ยนแปลงเป็น 141 หน่วยกิตในหลักสูตรช่วงปี พ.ศ. 2546-2549

สำหรับหน่วยกิตของวิชาเอกบังคับในสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงนั้น จะมีการเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ในช่วงปี พ.ศ. 2532 –2540 กลุ่มวิชาเอกบังคับ (วิชาอาชีพ เดิม) มีทั้งหมด 30 หน่วยกิต ในช่วงปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นไป กลุ่มวิชาเอกบังคับ มีเพิ่มขึ้นเป็น 42 หน่วยกิต

2.3 การลดรายวิชา ในสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์มีการตัดรายวิชาเอกบังคับออกเพียง 3 รายวิชา ตั้งแต่เริ่มเปิดหลักสูตร ทั้งนี้ รายวิชาดังกล่าวนั้น เป็นรายวิชาทั่วไป และเป็นรายวิชาที่สังกัดสาขาวิชาอื่นได้ เช่นวิชาทฤษฎีการสื่อสารมวลชนและการประยุกต์ การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ เพื่อนำวิชาดังกล่าวไปปรับเปลี่ยนและใช้เป็นวิชาแกน ส่วนวิชาการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์นั้นได้มีการตัดรายวิชานี้ออกจากสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ในหลักสูตร ปีพ.ศ.2541 ปัจจุบัน เพราะเป็นช่วงที่มีการเปิดสาขาวิชาวารสารศาสตร์ จึงย้ายไปเป็นวิชาของสาขาใหม่

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องพัฒนาการของศาสตร์ในสาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ นั้นเป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research)ที่เกี่ยวกับหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย หลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยรัฐบาลและเอกชน และหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ประกอบกับการสัมภาษณ์นักวิชาการจำนวน 4 ท่าน ที่มีความเกี่ยวข้องกับการก่อตั้งคณะนิเทศศาสตร์และการพัฒนาหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ซึ่งใช้ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล เอกสาร วิเคราะห์ตีความ รวมทั้งการสัมภาษณ์ เป็นเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548 โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาอยู่ 2 ประการคือ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเรียนการสอนสาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยรัฐบาลและมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย และเพื่อศึกษาพัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

<u>สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล</u>

การวิจัยนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยได้เป็น 2 ตอนคือ

<u>ตอนที่ 1</u> **พัฒนาการหลักสูตรนิเทศศาสตร์** โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

1.1 การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2482 ถึงปี พ.ศ.2540 โดยมีการพัฒนาต่อเนื่องและมีความเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา

ลักษณะการเปิดดำเนินการสอนด้านนิเทศศาสตร์สามารถจำแนกได้เป็น 5 ยุคคือ

1.<u>พ.ศ.2482 – 2490 ยุคแห่งการก่อตัว ภายใต้การผลักดันของผู้นำประเทศและอิทธิพลในการวางรูปแบบหลักสูตรจากตะวันตก</u>

นิเทศศาสตร์ได้เปิดสอนครั้งแรกคือสาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ที่คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2482 ในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม การสอนในสาขานี้ จะสอดคล้องกับการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยจำแนกวิชาเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มวิชาเฉพาะด้านนิเทศศาสตร์ และกลุ่มวิชาพื้นฐาน

พ.ศ.2483 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการหนังสือพิมพ์ภาคค่ำขึ้น เป็นหลักสูตรอนุปริญญา การจัดการสอนได้ดำเนินเพียง 3 ปีในระหว่าง

พ.ศ.2483 – 2486 ก็ต้องล้มเลิกไปเนื่องจากสงคราม และมาเปิดใหม่อีกครั้งในปี พ.ศ.2487 แต่ก็สอนอีกครึ่งปีก็ล้มเลิกไปเพราะปัญหาสงครามมหาเอเชียบูรพา

2.พ.ศ. 2491 – 2513 ยุคก่อตัวอีกครั้งหลังหยุดการดำเนินการ ภายใต้การขยายตัวของอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน

หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สงบลง การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ได้มีการยกฐานะเป็นแผนกอิสระ เพราะในยุคนั้น สื่อมวลชนต่างๆ เริ่มมีบทบาทมากขึ้น โดยมีการสอนสาขานิเทศศาสตร์ดังนี้คือ

-สาขาวิชาหนังสือพิมพ์ ซึ่งเดิมสอนที่คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ได้โอนไปสอนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีสถานภาพเป็นแผนกวิชาวารสารศาสตร์สังกัดคณะรัฐศาสตร์ ในปี พ.ศ.2497 โดยเป็นการศึกษาในระดับปริญญาตรี และนับเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของไทยที่มีการสอนระดับปริญญาในสาขาวิชาการหนังสือพิมพ์

ต่อมาใน พ.ศ.2509 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดตั้งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์หลักสูตรวิชาการหนังสือพิมพ์ภาคค่ำ หลักสูตร 3 ปี สำเร็จแล้วได้ปริญญาวารสารศาสตรบัณฑิต

พ.ศ.2512 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ระงับการรับสมัครนักศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์ ภาคค่ำหลักสูตร 3 ปี ปรับปรุงมาเป็นการเปิดสอนในระดับปริญญาตรีภาคค่ำ โดยใช้ระยะเวลาเรียน 6 ปี สำเร็จแล้วได้รับปริญญาวารสารศาสตรบัณฑิต

พ.ศ.2513 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยกฐานะแผนกวารสารศาสตร์เป็นแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

- **สาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์**

พ.ศ. 2507 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เปิดสอนสาขาสื่อสารมวลชนสังกัดคณะมนุษยศาสตร์

พ.ศ. 2508 แผนกวารสารศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2511 สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ยกวิทยฐานะจากการเป็นสาขาวิชาขึ้นเป็นภาควิชาการสื่อสารมวลชน สังกัดคณะมนุษยศาสตร์

- **สาขาวิชาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกที่สอนสาขาการประชาสัมพันธ์ โดยเริ่มต้นใน พ.ศ. 2508 เป็นการสอนหลักสูตรวิชาสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งต่อมายกฐานะเป็นแผนกวิชา จากนั้น เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2509 จึงได้ยกสถานภาพการศึกษาหลักสูตรสื่อสารมวลชนเป็นแผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 แผนกวิชาย่อยคือ

1. แผนกวิชาการหนังสือพิมพ์
2. แผนกวิชาศิลปการสื่อความหมาย โดยรวมวิชาการกระจายเสียง วิชาการโทรทัศน์ วิชาการภาพยนตร์ เข้าไปด้วย
3. แผนกวิชาการประชาสัมพันธ์

พ.ศ.2512 วิทยาลัยกรุงเทพฯ (ชื่อในขณะนั้น) นับเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งแรกที่เปิดสอนนิเทศศาสตร์ โดยจัดหลักสูตรด้านการประชาสัมพันธ์ สังกัดคณะบริหารธุรกิจ

3.พ.ศ.2514-2527 ยุคขยายสถานภาพและขยายสาขาวิชาด้านนิเทศศาสตร์

ลักษณะพัฒนาการที่เกิดขึ้นในยุคนี้สามารถแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะคือ

1. การยกสถานภาพ

พ.ศ.2517 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ยกฐานะจากแผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์เป็นคณะนิเทศศาสตร์

พ.ศ.2520 วิทยาลัยกรุงเทพ ยกฐานะแผนกอิสระสื่อสารมวลชนเป็นคณะสื่อสารมวลชน และเปิดดำเนินการสอนเพิ่มในสาขาวิชาการโฆษณาและใน พ.ศ.2523 ได้เปลี่ยนชื่อคณะสื่อสารมวลชน เป็นคณะนิเทศศาสตร์

ต่อมาในพ.ศ.2522 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ยกฐานะแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนเป็นคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

2. การเปิดดำเนินการในสถาบันอุดมศึกษาใหม่ สถาบันอุดมศึกษาใหม่ที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในยุคนี้มี 4 สถาบันคือวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

3. การขยายเปิดสาขาเพิ่ม ลักษณะการเปิดสอนเพิ่มเติมสาขาต่างๆ ในช่วงยุคนี้ดำเนินไปตามลำดับดังนี้คือ

พ.ศ.2515 สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิดดำเนินการเพิ่มเติมในอีก 3 แขนงวิชาคือ ภาพยนตร์ วารสารศาสตร์ และการโฆษณา

พ.ศ.2516 แผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดตั้งภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง

พ.ศ.2517 วิทยาลัยกรุงเทพ ได้วางแผนเปิดดำเนินการสอนสาขาวารสารศาสตร์

พ.ศ.2519 วิทยาลัยกรุงเทพเปิดสอนสาขาวารสารศาสตร์ พร้อมกับที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดให้นิสิตสาขาอื่น หรือคณะอื่น ได้เลือกศึกษาวิชาวาทวิทยาเป็นวิชาโท

พ.ศ. 2520 มหาวิทยาลัยรามคำแหง เปิดสอนหลักสูตร โฆษณาและประชาสัมพันธ์ สังกัดคณะบริหาร

4. การขยายระดับการสอน มี 2 สถาบันที่เปิดดำเนินการสอนระดับปริญญาโท ได้แก่คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนหลักสูตรปริญญาโท สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการใน พ.ศ.2521 จากนั้น พ.ศ. 2525 คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เริ่มเปิดสอนในระดับปริญญาโทภาคค่ำ

4. พ.ศ.2528 –2538 ยุคของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและสถาบันราชภัฏ การศึกษานิเทศศาสตร์ในยุคนี้ ดำเนินไปในทิศทางที่สำคัญ 4 ด้านคือ

1. การเปิดดำเนินการในสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2528 วิทยาลัยครูนครปฐมได้เริ่มเปิดสอนนิเทศศาสตร์ระดับอนุปริญญา เป็นแห่งแรก และพ.ศ.2531 การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ได้ขยายตัวไปในวิทยาลัยครูหลายแห่ง ได้แก่ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา วิทยาลัยครูสวนดุสิต วิทยาลัยครูจันทรเกษม วิทยาลัยครูนครสวรรค์และวิทยาลัยครูเชียงใหม่

2. การขยายตัวของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยเอกชน

การขยายตัวในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นผลสือเนื่องมาจากแนวนโยบายการศึกษาในแผนพัฒนาการอุดมศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 – 2534)

พ.ศ.2530 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์ทุกสาขาที่เปิดสอนอันได้แก่ วารสารศาสตร์ และประชาสัมพันธ์ พร้อมกับขออนุมัติเปิดสอนในสาขาวิชาการแสดง

พ.ศ. 2531 มหาวิทยาลัยรังสิตเปิดสอนคณะนิเทศศาสตร์ สาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สาขาหนังสือพิมพ์ และเปิดสอนในสาขาใหม่คือ การจัดการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเอกชนที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในปี พ.ศ. 2531 คือวิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ (ABAC) คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เปิดสาขานิเทศศาสตร์ธุรกิจ และสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน และคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม โดยเปิดสาขาวิชาการโฆษณาและสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์

พ.ศ. 2533 มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ได้แก่มหาวิทยาลัยสยามและมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

พ.ศ. 2534 วิทยาลัยเซนต์จอห์น เปิดสอนคณะนิเทศศาสตร์

พ.ศ. 2535 สถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก) เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์สังกัดคณะนิเทศศาสตร์และศิลปศาสตร์

พ.ศ. 2538 มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เปิดดำเนินการสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ภาคค่ำ

3. การขยายการศึกษานิเทศศาสตร์ออกไปในส่วนภูมิภาค นับแต่ พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา การเพิ่มจำนวนของมหาวิทยาลัยที่สอนสาขานิเทศศาสตร์ เน้นไปส่วนภูมิภาคมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2531 สถาบันราชภัฏมีการเปิดดำเนินการพร้อมกันถึง 5 แห่ง โดยในช่วงปี 2538 มี

มหาวิทยาลัยของรัฐเพียง 2 แห่งที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์เพิ่ม ได้แก่ มหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยนเรศวร

4. การเปิดสาขาวิชาใหม่ โดยมี 2 ลักษณะคือเปิดเพิ่มสาขาภาพยนตร์และสาขาการโฆษณาและประชาสัมพันธ์

5. พ.ศ.2539-2540 ยุคจากสื่อสู่เทคโนโลยีสารสนเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 การศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยเข้าสู่ช่วงแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544) โดยมุ่งที่จะสร้างรากฐาน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของบุคคลขยายและยกระดับความรู้ให้ทันต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคมในสภาพที่ต้องเผชิยกับการแข่งขันทางเศรษฐกิจกับนานาประเทศ จากการที่รัฐให้ความสำคัญต่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีวิทยาการสารสนเทศดังกล่าว จึงเกิดการหันเหทิศทางการศึกษานิเทศศาสตร์เข้าสู่ความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น โดยมีการเปิดดำเนินการในมหาวิทยาลัยเปิดใหม่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร รวมทั้งการก่อตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐหรือมหาวิทยาลัยอิสระ 1 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา

6. พ.ศ.2544 –2548 ยุคแห่งการขยายตัวทุกทิศทางภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งมีการขยายตัวใน 4 ทิศทาง ได้แก่ การขยายเปิดสาขาวิชาเพิ่ม การขยายระดับการสอน การเปิดดำเนินการในสถาบันอุดมศึกษาแห่งใหม่และการขยายระดับการศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

1.2 การเปรียบเทียบหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยรัฐบาลและเอกชนในประเทศไทย สามารถแบ่งอธิบายได้เป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 หลักสูตรการเรียนการสอนวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยรัฐบาล

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาหลักสูตรในมหาวิทยาลัยรัฐบาล ทั้งหมด 3 สถาบันคือ

-จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดการเรียนการสอนใน 5 ภาควิชา ได้แก่ การหนังสือพิมพ์ การสื่อสารมวลชน การประชาสัมพันธ์ วาทวิทยาและสื่อสารการแสดง การภาพยนตร์และภาพนิ่ง จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรมีทั้งสิ้น 145 หน่วยกิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชนในระดับปริญญาตรี ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2517 ภายหลังที่แผนกอิสระสื่อสารมวลชนและประชาสัมพันธ์ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2508 สำหรับปริญญาโทภาคปกติเปิดสอนในปีการศึกษา 2529 และปริญญาโทนอกเวลาราชการ (เสาร์-อาทิตย์) เปิดสอนในปีการศึกษา 2533 ภาควิชาการสื่อสารมวลชนได้ปรับปรุงหลักสูตรในปีการศึกษา 2535 ลักษณะของหลักสูตรมหาบัณฑิตของสื่อสารมวลชน มีกลุ่มวิชาทั้งหมด 5 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มวิชาทฤษฎี กลุ่มวิชาระเบียบวิธีวิจัย กลุ่มวิชาการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ กลุ่มวิชาการสื่อสารมวลชนระหว่างประเทศ กลุ่มวิชาการตลาดและการจัดการสื่อสารมวลชน

-<u>มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์</u> แผนกวารสารศาสตร์ เป็นสถาบันการศึกษาแห่งแรกในประเทศไทยที่เปิดสอนวิชาการสาขาวารสารศาสตร์ในระดับปริญญาตรี ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2497 พ.ศ. 2513 แผนกวารสารศาสตร์ได้รับการยกฐานะเป็นแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน จัดตั้งแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปัจจุบัน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนแบ่งเป็น 6 สาขาวิชาคือ

- สาขาวิชาหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์
- สาขาวิชาวิทยุและโทรทัศน์
- สาขาวิชาภาพยนตร์และภาพถ่าย
- สาขาวิชาโฆษณา
- สาขาวิชาประชาสัมพันธ์
- สาขาวิชาบริหารการสื่อสาร

การเรียนการสอนในกลุ่มวิชาวิทยุและโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีจำนวนหน่วยกิตทั้งหมด 144 หน่วยกิตแบ่งออกเป็น หมวดวิชาความรู้พื้นฐานทั่วไป จำนวน 30 หน่วยกิต หมวดวิชาชีพหรือวิชานิเทศศาสตร์ จำนวน 90 หน่วยกิต โดยแบ่งเป็นวิชาบังคับในคณะจำนวน 42 หน่วยกิต วิชาบังคับนอกคณะจำนวน 18 หน่วยกิต และวิชาบังคับในกลุ่มวิชาต่างๆ จำนวน 30 หน่วยกิต หมวดวิชาเลือกเสรี 24 หน่วยกิต

นอกจากนี้คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนยังได้เปิดสอนหลักสูตรปริญญาโท (สื่อสารมวลชน) โดยเปิดสอน 3 กลุ่มวิชาคือ กลุ่มวิชาวิจัยสื่อสารมวลชน กลุ่มวิชานโยบายและการวางแผนการสื่อสารและกลุ่มวิชาสื่อสารพัฒนาการ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2525

-**มหาวิทยาลัยเชียงใหม่** โครงการจัดตั้งคณะการสื่อสารมวลชน ได้จัดการศึกษาสาขาวิชาเอกการสื่อสารมวลชนมาตั้งแต่พ.ศ.2507 การเรียนการสอนภาควิชาการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หลักสูตรมีจำนวนหน่วยกิตทั้งสิ้น 150 หน่วยกิต โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย หมวดวิชาความรู้พื้นฐานทั่วไป หมวดวิชาชีพหรือวิชานิเทศศาสตร์ (หมวดวิชาเฉพาะ) และหมวดวิชาเลือกเสรี โครงการจัดตั้งภาควิชาการสื่อสารมวลชน จะมีห้องฝึกปฏิบัติการที่สำคัญคือ สถานีวิทยุเสียงสื่อสารมวลชน ห้องปฏิบัติการวิทยุกระจายเสียง ห้องปฏิบัติการวิทยุโทรทัศน์ ห้องปฏิบัติการถ่ายภาพและภาพยนตร์ ห้องปฏิบัติการหนังสือพิมพ์ "อ่างแก้ว" และห้องปฏิบัติการประชาสัมพันธ์และโฆษณา

<u>**ส่วนที่ 2 หลักสูตรการเรียนการสอนวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยเอกชน**</u>

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาหลักสูตรในมหาวิทยาลัยเอกชน ทั้งหมด 2 สถาบันคือ

-**มหาวิทยาลัยกรุงเทพ** เป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งแรก ที่ได้เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์บัณฑิตขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2514 โดยเรียกว่าแผนกสื่อสารมวลชน ใน พ.ศ. 2520 มหาวิทยาลัยได้เปลี่ยน

ชื่อเรียกจาก "แผนกสื่อสารมวลชน" เป็น "คณะสื่อสารมวลชน" พ.ศ. 2523 ทบวงมหาวิทยาลัยได้อนุญาตให้เปลี่ยนชื่อจาก "คณะสื่อสารมวลชน" เป็น "คณะนิเทศศาสตร์" ในปี พ.ศ. 2544 มหาวิทยาลัยได้มีการปรับปรุงหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาตรีให้ทันสมัย โดยได้แบ่งเป็น 5 ภาควิชา คือ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ ภาควิชาวารสารศาสตร์ ภาควิชาการโฆษณา ภาควิชาศิลปะการแสดง ภาควิชาวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และภาพยนตร์ ภาควิชาวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์ ได้ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2533 โดยแบ่งวิชาเอกออกเป็น 2 สาขาคือ วิชาเอกเลือกวิทยุกระจายเสียง/วิทยุโทรทัศน์ และวิชาเอกเลือกภาพยนตร์ การเรียนการสอนในภาควิชาตลอดหลักสูตรมีจำนวน 135 หน่วยกิต โดยมีโครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป ทั้งหมด 33 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ ทั้งหมด 96 หน่วยกิต แบ่งเป็น กลุ่มวิชาบังคับนอกสาขา กลุ่มวิชาบังคับในสาขา กลุ่มวิชาเอก-บังคับ กลุ่มวิชาเอก-เลือก กลุ่มวิชาโท และ หมวดวิชาเลือกเสรี 9 หน่วยกิต

- มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ได้รับอนุมัติหลักสูตรระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 โดยมีการเปิดสอนทั้งหมด 4 สาขาคือ สาขาวารสารศาสตร์ สาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ สาขาการประชาสัมพันธ์และสาขาการโฆษณา

สาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ มีจำนวนหน่วยกิต ตลอดหลักสูตร 138 หน่วยกิต ซึ่งโครงสร้างหลักสูตรจะประกอบไปด้วย หมวดวิชาความรู้พื้นฐานทั่วไป จำนวน 30 หน่วยกิต หมวดวิชาชีพหรือวิชานิเทศศาสตร์ (วิชาแกน, วิชาเอก, วิชาโท/วิชาเลือก) จำนวน 108 หน่วยกิต

<u>ตอนที่ 2</u> **หลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์** โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

2.1 พัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ คณะนิเทศศาสตร์ได้เปิดสอนระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ปี การศึกษา 2532 ซึ่งเปิดสอนหลังการเปิดรับนักศึกษาปริญญาโท ในปี พ.ศ.2531 การดำเนินงานของคณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์สามารถแบ่งได้ เป็น 4 ยุคคือ

ยุคแรก พ.ศ. 2529 – พ.ศ. 2535 เป็นช่วงบุกเบิก แต่ยังขาดแคลนอาจารย์

ยุคที่สอง พ.ศ. 2536 – พ.ศ.2540 มีการปรับปรุงหลักสูตรและห้องปฏิบัติการให้ทันสมัย

ยุคที่สาม พ.ศ. 2541 – 2547 เป็นช่วงการพัฒนาและขยายตัว เน้นการเรียนการสอนในเชิงปฏิบัติการมากขึ้น โดยปรับปรุงและเพิ่มห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย

ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2548 –2549 เป็นยุคของการพัฒนาสาขาใหม่ๆ มีการสอนด้านศิลปะการแสดง มีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านภาพยนตร์ และมีบุคลากรที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศมาสอนเป็นจำนวนมาก

ปัจจุบันคณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ได้เปิดสอนทั้งภาคปกติและภาคค่ำทั้งสิ้น 5 สาขาวิชาคือ สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ สาขาวิชาการโฆษณา สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ สาขาวิชาการสื่อสารการตลาด สาขาวิชาวารสารศาสตร์

การพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ มี 4 ช่วงคือ

1. **หลักสูตรในช่วงปี พ.ศ. 2532 – พ.ศ.2535** เปิดดำเนินการสอนสาขาวิชาคือ สาขาวิชานิเทศศาสตร์ธุรกิจมีแขนงวิชา 3 แขนงวิชา ได้แก่แขนงวิชาการประชาสัมพันธ์ แขนงวิชาการโฆษณา แขนงวิชาการสื่อสารการตลาด และสาขาวิชาการสื่อสารมวลชน มีแขนงวิชา 1 แขนงวิชาคือ แขนงวิชาการสื่อสารมวลชน
2. **หลักสูตรในช่วงปี พ.ศ. 2536 – พ.ศ. 2540** ยังคงเปิดดำเนินการสอนเช่นเดิม
3. **หลักสูตรในช่วงปี พ.ศ.2541 – พ.ศ. 2545** ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากแขนงวิชาเป็นสาขาวิชา โดยมีสาขาวิชาทั้งหมด 5 สาขาวิชาคือ สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ สาขาวิชาการโฆษณา สาขาวิชาการสื่อสารการตลาด สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์และสาขาวิชาวารสารศาสตร์
4. **หลักสูตรในช่วงปี พ.ศ. 2546 – พ.ศ. 2549** มีการเพิ่มโครงการสหกิจศึกษาขึ้น

2.2 ลักษณะสำคัญของพัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พัฒนาการหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์มีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้คือ มีความคงที่ในการแบ่งหมวดวิชาหลักๆ ในโครงสร้างหลักสูตร มีความเปลี่ยนแปลงโดยเปลี่ยนชื่อสาขาวิชา และเพิ่มรายวิชาและหน่วยกิต และมีการลดรายวิชาโดยตัดรายวิชาบังคับออกบางวิชาและเพิ่มวิชาที่เน้นการปฏิบัติมากขึ้น

จากผลการศึกษาดังกล่าวพบว่าหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์นั้นมีลักษณะเด่นที่น่าสนใจตรงตามรูปแบบหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาของไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2539 อ้างถึงใน กรกช อนันตสมบูรณ์, 2543: 70)ที่ว่า เป็นการจัดหลักสูตรโดยพิจารณาผลผลิตของหลักสูตรเป็นหลัก นั่นคือแบ่งเป็นวิชาพื้นฐานทั่วไป โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความรับผิดชอบ มีความเป็นผู้ใหญ่ หลักสูตรวิชาชีพ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้จบออกไปประกอบวิชาชีพวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ และหลักสูตรวิชาเลือก โดยเปิดกว้างให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ

นอกจากนี้ยังมีพัฒนาการของหลักสูตรค่อนข้างคงที่ โดยมีโครงสร้างหลักสูตรแบบเดิมเพียงแต่เปลี่ยนแปลงวิชาบางวิชาให้ทันสมัยและเน้นปฏิบัติการทางวิทยุและโทรทัศน์มากขึ้น โดยตัดวิชาที่ไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับสาขาออก

<u>ข้อเสนอแนะ</u>

1.ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ศาสตร์วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์กับความต้องการของตลาดแรงงานโดยมีการสัมภาษณ์บริษัทที่ทำสื่อต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของธุรกิจสื่อวิทยุโทรทัศน์ และจะได้นำมาปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสม

2.ควรศึกษาหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ในเชิงเปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยอื่นๆ โดยมีการสัมภาษณ์ผู้บริหารคณะของมหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและภาคเอกชนประกอบ

บรรณานุกรม

กรกช อนันตสมบูรณ์. "หลักสูตรการศึกษาด้านการโฆษณาระดับปริญญาตรี กับความต้องการของตลาดแรงงานในประเทศไทย" วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543

วัชรี สายสิงห์ทองและคณะ. ย้อนอดีตการสื่อสารไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทกราฟฟิค ซัพพลายส์ จำกัด, 2533

ชลลดา วงศ์วิชัย และ พูนทรัพย์ สิทธิพรหม. วิทยุและโทรทัศน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : OFFSET PRESS CO,. LTD. , 2539

สินิทธ์ สิทธิรักษ์. "กำเนิดโทรทัศน์ไทยฯ" วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2533.

สุวารีย์ วงศ์วัฒนา. "การประเมินหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของสถาบันราชภัฏ : ศึกษาเฉพาะกรณีสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก" งานวิจัยได้รับทุนจากสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม, 2546

สุวิทย์ หวังภุชเคนทร์. "บทบาทของวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ กับการพัฒนาประเทศ" นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 34 วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2535

หนึ่งหทัย ขอผลกลาง. "พัฒนาการของการศึกษาและฝึกอบรมด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย" วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541

หนึ่งหทัย ขอผลกลาง และคณะ. การศึกษาและองค์ความรู้ด้านนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ,2548.

หนังสือที่ระลึกงานฉลองครบรอบ 36 ปีมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2547.

อนันต์ธนา วังกินันทน์ และ เกื้อกูล คุปรัตน์. สื่อสารมวลชนและประชาสัมพันธ์เพื่อการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง , 2530

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมือง และผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544

อุษา เนื่องจำนงค์. สื่อมวลชนวิทยุ – โทรทัศน์. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อักษรบัณฑิต , 2520

อิชยา สุภาศรี. "ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรนิเทศศาสตร์ของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในภาคเหนือตอนบน" รายงานวิจัยฉบับที่ 145 มหาวิทยาลัยพายัพ, 2541

เว็บไซต์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ประวัติคณะนิเทศศาสตร์.
(http://www.commarts.chula.ac.th/history/). 2548.

คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
(http://jc.tu.ac.th). 2548.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (http://com-art.bu.ac.th). 2548.

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (http://www.utcc.ac.th). 2548

DPU

ภาคผนวก

DRAFT

ตารางเปรียบเทียบหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

หลักสูตรปี พ.ศ.ชื่อสาขาวิชา	ชื่อสาขาวิชา	จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป	จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาชีพ			จำนวนหน่วยกิตวิชาเลือกเสรี	จำนวนหน่วยกิตทั้งหมด
			วิชาแกน	วิชาเอก	วิชาเลือก		
2532	การสื่อสารมวลชน	32	60	30	15	4	141
2533	การสื่อสารมวลชน	32	60	30	15	3	140
2534	การสื่อสารมวลชน	32	60	30	15	3	140
2535	การสื่อสารมวลชน	32	60	30	15	3	140
2536	การสื่อสารมวลชน	32	60	30	15	3	140
2537	การสื่อสารมวลชน	32	60	30	15	3	140
2538	การสื่อสารมวลชน	32	60	30	15	3	140
2539	การสื่อสารมวลชน	32	60	30	15	3	140
2540	การสื่อสารมวลชน	32	60	30	15	3	140
2541	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	32	48	42	15	3	140
2542	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	32	48	42	15	3	140
2543	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	32	48	42	15	3	140
2544	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	32	48	42	15	3	140
2545	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	30	48	42	15	3	138
2546	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	30	48	42	15	6	141
2547	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	30	48	42	15	6	141
2548	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	30	48	42	15	6	141

โครงสร้างหลักสูตร 4 ปี ปีการศึกษา 2532

"นิเทศศาสตรบัณฑิต" นศ.บ.

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน (รวม ๑๔๐ หน่วยกิต)

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (๓๒ หน่วยกิต)	หมวดวิชาเฉพาะ			หมวดวิชาเลือกเสรี (๓หน่วยกิต)
	กลุ่มวิชาแกน (๖๐ หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกบังคับ (๓๐ หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกเลือกหรือวิชาโท (๑๕ หน่วยกิต)	
กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	นิเทศศาสตร์เบื้องต้น (๓)	ทฤษฎีการสื่อสารมวลชนและ-	เลือกเรียนจาก	นักศึกษาสามารถเลือกเรียนวิชา
ตรรกศาสตร์ (๒)	วาทนิเทศเบื้องต้น (๓)	การประยุกต์ (๓)	การสื่อสารและธุรกิจการค้าปลีก (๓)	ต่างๆในหมวดวิชาเฉพาะด้านจาก
ศิลปวิวัฒนธรรมไทย (๒)	การถ่ายภาพและภาพยนตร์เบื้องต้น(๓)	การข่าวและบรรณาธิกรณ์ (๓)	จิตวิทยาธุรกิจ (๓)	คณะนิเทศศาสตร์ หรือคณะอื่นๆ
กิจกรรมพลศึกษา (๑)	ทฤษฎีการสื่อสาร (๓)	หลักการบริหารงานสื่อสารมวลชน(๓)	การบริหารการขาย (๓)	ได้ตามความเหมาะสม
การใช้ห้องสมุด (๑)	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์-	การวางแผนงานสื่อสารมวลชน (๓)	การบริหารข้อสนเทศทางการตลาด (๓)	
กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	เบื้องต้น (๓)	การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง (๓)	ระบบข้อมูลเพื่อการบริหาร (๓)	
จิตวิทยาสังคม (๓)	หลักการประชาสัมพันธ์ (๓)	การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ (๓)	การตลาดเพื่อสังคม (๓)	
หลักการปกครอง (๒)	หลักการโฆษณา (๓)	การผลิตรายการโทรทัศน์ (๓)	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์เพื่อการ-	
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย (๓)	การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น (๓)	การวิจัยสื่อมวลชน (๓)	ประชาสัมพันธ์ (๓)	
กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	การเขียนเพื่อการสื่อสาร (๓)	การสัมมนาการสื่อสารมวลชน (๓)	การสื่อสารภายในองค์การ (๓)	
วิทยาศาสตร์กับชีวิตประจำวัน (๓)	หลักการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ (๓)	การฝึกงานภายนอก (๓)	การโฆษณาและสังคม (๓)	
คณิตศาสตร์เบื้องต้น	กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน (๓)		การโฆษณาทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ (๓)	
กลุ่มวิชาภาษา	ธุรกิจสนเทศ 1 (๑)		การโฆษณาทางสิ่งพิมพ์ (๓)	
ภาษาไทย ๑ (๒)	ธุรกิจสนเทศ 2 (๑)		เทคโนโลยีการพิมพ์ (๓)	
ภาษาไทย ๒ (๒)	ธุรกิจเบื้องต้น (๓)		บทความและสารคดี (๓)	
ภาษาอังกฤษ ๑ (๒)	องค์การและการจัดการ (๓)		การบริหารธุรกิจการพิมพ์ (๓)	
ภาษาอังกฤษ ๒ (๒)	หลักการตลาด (๓)		การใช้ภาษาในงานสื่อสารมวลชน (๓)	
ภาษาอังกฤษ ๓ (๒)	คอมพิวเตอร์เบื้องต้น (๓)		วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์เพื่อการพัฒนา (๓)	
ภาษาอังกฤษ ๔ (๒)	เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น (๓)		การสัมมนาการบริหารงานวิทยุกระจายเสียง-	
	ภาษาอังกฤษเพื่อนิเทศศาสตร์ธุรกิจ(๒)		และโทรทัศน์ (๓)	
	การวิจัยทางนิเทศศาสตร์ (๓)		การสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ (๓)	
	การสื่อสารและสาธารณสุข (๒)		ภาพยนตร์ศึกษา (๓)	
	นิเทศทัศน์ (๓)		สื่อมวลชนกับสังคม (๓)	

DPU

โครงสร้างหลักสูตร 4 ปี ปีการศึกษา 2532

"นิเทศศาสตรบัณฑิต" นศ.บ. (ต่อ)

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน (รวม ๑๔๐ หน่วยกิต)

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (๓๒ หน่วยกิต)	หมวดวิชาเฉพาะ			หมวดวิชาเลือกเสรี (๓หน่วยกิต)
	กลุ่มวิชาแกน (๖๐ หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกบังคับ (๓๐ หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกเลือกหรือวิชโท (๑๕ หน่วยกิต)	
			สื่อมวลชนกับธุรกิจ (๓) คอมพิวเตอร์และการสื่อสาร (๓) การศึกษาเฉพาะบุคคล (๓) นิเทศศาสตร์เบื้องต้น (๓) วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์เบื้องต้น (๓) หลักการประชาสัมพันธ์ (๓) การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น (๓) หลักการโฆษณา (๓)	

DU

โครงสร้างหลักสูตร 4 ปี ปีการศึกษา 2536

"นิเทศศาสตรบัณฑิต" นศ.บ.

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน (รวม ๑๔๐ หน่วยกิต)

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (๓๒ หน่วยกิต)	หมวดวิชาเฉพาะ			หมวดวิชาเลือกเสรี (๓หน่วยกิต)
	กลุ่มวิชาแกน (๖๐ หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกบังคับ (๓๐ หน่วกิต)	กลุ่มวิชาเอกเลือกหรือวิชาโท (๑๕ หน่วยกิต)	
กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	ธุรกิจเบื้องต้น (๓)	หลักการบริหารและการวาง	จิตวิทยาธุรกิจ (๓)	การเลือกเรียนจากรายวิชาที่เปิด
ศรรกศาสตร์เบื้องต้น เลือก ๑ วิชา (๒)	องค์การและการจัดการ (๓)	แผนงานสื่อสารมวลชน (๓)	การบริหารการขาย (๓)	สอนในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ปรัชญาเบื้องต้น	หลักการตลาด (๓)	การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง (๓)	การศึกษาเฉพาะเรื่อง (๓)	ซึ่งไม่ใช่วิชาศึกษาทั่วไปและคณะ
พื้นฐานการยธรรม เลือก ๑ วิชา (๒)	เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น (๓)	การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ (๓)	การสื่อสารและธุรกิจการค้าปลีก (๓)	อนุมัติให้เป็นวิชาเลือกเสรีได้
ศิลปวัฒนธรรมไทย	นิเทศศาสตร์เบื้องต้น (๓)	การวิจัยสื่อมวลชน (๓)	การบริหารสารสนเทศทางการตลาด (๓)	
กิจกรรมพลศึกษา (๑)	วาทนิเทศเบื้องต้น (๓)	การสัมมนาการสื่อสารมวลชน (๓)	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	
ทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า (๑)	การถ่ายภาพและภาพยนตร์เบื้องต้น(๓)	การฝึกงานภายนอกหรือสารนิพนธ์ (๓)	เพื่อการประชาสัมพันธ์ (๓)	
กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	ทฤษฎีการสื่อสาร (๓)	หลักการสื่อข่าวและการเขียนข่าว (๓)	การโฆษณาและสังคม (๓)	
จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตนเอง เลือก (๒)	วิทยุกระจายเสียง	การบรรณาธิกรณ์ข่าว (๓)	การสื่อสารภายในองค์การ (๓)	
จิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิต ๑วิชา	และโทรทัศน์เบื้องต้น (๓)	การผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นต้น (๓)	เทคโนโลยีการพิมพ์ (๓)	
สังคม เศรษฐกิจและการเมือง เลือก	หลักการประชาสัมพันธ์ (๓)	การผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นสูง (๓)	การตลาดขายตรง (๓)	
มนุษย์กับสังคม ๑ วิชา (๓)	การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น (๓)		การประชาสัมพันธ์ขั้นสูง (๓)	
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย (๓)	การเขียนเพื่อการสื่อสาร (๓)		ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (๓)	
กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	หลักการโฆษณา (๓)		ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (๓)	
วิทยาศาสตร์กับชีวิตประจำวัน (๓)	กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน (๓)		การใช้ภาษาอังกฤษในงานโฆษณา (๓)	
คณิตศาสตร์ทั่วไป (๓)	สถิติและการวิจัยทางนิเทศศาสตร์ (๓)		การรณรงค์เพื่อการโฆษณา (๓)	
กลุ่มวิชาภาษาศาสตร์	คอมพิวเตอร์เพื่อการสื่อสาร (๓)		เทคนิคการนำเสนองานโฆษณา (๓)	
ภาษาไทย ๑ (๒)	ภาษาอังกฤษเพื่อนิเทศศาสตร์ ๑ (๓)		การโฆษณาขั้นสูง (๓)	
ภาษาไทย ๒ (๒)	ภาษาอังกฤษเพื่อนิเทศศาสตร์ ๒ (๓)		บทความและสารคดี (๓)	
ภาษาอังกฤษ ๑ (๒)	การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ		วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์เพื่อการพัฒนา (๓)	
ภาษาอังกฤษ ๒ (๒)	และสาธารณมติ (๓)		การสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ (๓)	
ภาษาอังกฤษ ๓ (๒)	นิเทศทัศน์ (๓)		ภาพยนตร์ศึกษา (๓)	
ภาษาอังกฤษ ๔ (๒)			**การแปลสำหรับนิเทศศาสตร์ (๓)**	

DPU

โครงสร้างหลักสูตร 4 ปี ปีการศึกษา 2541

"นิเทศศาสตร์" นศ.บ.

สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ (รวม ๑๔๐ หน่วยกิต)

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (๓๒ หน่วยกิต)	หมวดวิชาเฉพาะ			หมวดวิชาเลือกเสรี (๓หน่วยกิต)
	กลุ่มวิชาแกน (๔๙ หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกบังคับ (๔๒ หน่วกิต)	กลุ่มวิชาเอกเลือกหรือวิชโท (๑๕ หน่วยกิต)	
กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ศรรกศาสตร์ เลือก ๑ วิชา (๒) ความรู้พื้นฐานทางปรัชญา วัฒนธรรมไทย (๒) กิจกรรมพลศึกษาเพื่อคุณภาพชีวิต (๑) ทรัพยากรสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า (๑) กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตนเอง เลือก ๑ วิชา จิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิต (๒) การเมือง เศรษฐกิจและสังคม เลือก ๑ วิชา ชีวิตกับสังคม (๓) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย (๓) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์เพื่อคุณภาพชีวิต มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เลือก ๑วิชา (๓) คณิตศาสตร์ทั่วไป (๓)	ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับธุรกิจ (๓) เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น (๓) หลักและทฤษฎีนิเทศศาสตร์ (๓) วาทนิเทศเบื้องต้น (๓) การถ่ายภาพและภาพยนต เบื้องต้น (๓) การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น (๓) หลักการประชาสัมพันธ์ (๓) หลักการเขียนข่าว (๓) หลักการโฆษณา (๓) กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน (๓) สถิติและการวิจัยทางนิเทศศาสตร์ (๓) คอมพิวเตอร์เพื่อการสื่อสาร (๓) ภาษาอังกฤษเพื่อนิเทศศาสตร์ (๓) นิเทศทัศน์ (๓) หลักการตลาด (๓) ข่าวและสถานการณ์ปัจจุบัน (๓)	การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ (๓) การเขียนข่าวและการรายงานข่าว- ทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ (๓) การบรรณาธิกรณ์ข่าววิทยุกระจายเสียง- และโทรทัศน์ (๓) การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง- ขั้นต้น (๓) การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง- ขั้นสูง (๓) การผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นต้น (๓) การผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นสูง (๓) การเขียนบทรายการวิทยุกระจายเสียง- และโทรทัศน์ (๓) คอมพิวเตอร์กราฟฟิคสำหรับงานโทรทัศน์ (๓) การวิเคราะห์ผู้รับสารวิทยุกระจายเสียง- และโทรทัศน์ (๓) การวิจัยวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ (๓)	เลือกเรียนจาก (๑) วิชาโทในสาขาอื่นของคณะนิเทศศาสตร์ (๑๕ หน่วยกิต) (๒) วิชาเลือกให้เลือกจากรายวิชา ดังต่อไปนี้ การบริหารการขาย (๓) ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (๓) การสื่อสารและธุรกิจการค้าปลีก (๓) การตลาดระหว่างประเทศ (๓) จิตวิทยาการจัดการทางการตลาด (๓) การศึกษาเฉพาะเรื่องทางการสื่อสาร- การตลาด (๓) วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์เพื่องาน- สื่อสารการตลาด (๓) การบริหารโครงการงานสื่อสารการตลาด (๓) เทคนิคและจิตวิทยาการนำเสนองานด้วย คอมพิวเตอร์กราฟฟิค (๓)	เลือกเรียนจากรายวิชา ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย ธุรกิจบัณฑิตย์ ซึ่งไม่ใช่วิชา ศึกษาทั่วไปและคณะอนุมัติ ให้เป็นวิชาเลือกเสรีได้

โครงสร้างหลักสูตร 4 ปี ปีการศึกษา 2541

"นิเทศศาสตร์" นศ.บ. (ต่อ)

สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ (รวม ๑๔๐ หน่วยกิต)

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (๓๒ หน่วยกิต)	หมวดวิชาเฉพาะ			หมวดวิชาเลือกเสรี (๓หน่วยกิต)
	กลุ่มวิชาแกน (๔๘ หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกบังคับ (๔๒ หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกเลือกหรือวิชาโท (๑๕ หน่วยกิต)	
กลุ่มวิชาภาษา ภาษาไทย ๑ (๒) ภาษาไทย ๒ (๒) ภาษาอังกฤษ ๑ (๒) ภาษาอังกฤษ ๒ (๒) ภาษาอังกฤษ ๓ (๒) ภาษาอังกฤษ ๔ (๒)			ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารมวลชน (๓) วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์เพื่อการ- ประชาสัมพันธ์ขั้นสูง (๓) พฤติกรรมและการสื่อสารในองค์กร (๓) การประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (๓) มัลติมีเดียเพื่องานนิเทศศาสตร์ (๓) ภาษาอังกฤษเพื่องานประชาสัมพันธ์และ โฆษณา (๓) คอมพิวเตอร์เพื่อการนำเสนองานนิเทศศาสตร์ (๓) การศึกษาเฉพาะเรื่องทางการประชาสัมพันธ์ (๓) การสื่อสารการแสดง (๓) การศึกษาเฉพาะเรื่องทางวิทยุกระจายเสียง- และวิทยุโทรทัศน์ (๓) การศึกษาเฉพาะเรื่องทางนิเทศศาสตร์ (๓) การสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ (๓) ภาพยนตร์ศึกษา (๓) การแปลสำหรับนิเทศศาสตร์ (๓) ผู้ประกาศและพิธีกรในการดำเนินรายการ (๓) การศึกษาเฉพาะเรื่องทางโฆษณา (๓)	

DPU

โครงสร้างหลักสูตร 4 ปี ปีการศึกษา 2541

"นิเทศศาสตร์" นศ.บ. (ต่อ)

สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ (รวม ๑๔๐ หน่วยกิต)

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (๓๒ หน่วยกิต)	หมวดวิชาเฉพาะ			หมวดวิชาเลือกเสรี (๓หน่วยกิต)
	กลุ่มวิชา [illegible] ๔๕ หน่วยกิต	กลุ่มวิชา [illegible] ๔๒ หน่วยกิต	กลุ่มวิชาเลือกหรือวิชาโท [illegible]	
			เทคโนโลยีการพิมพ์สำหรับงานโฆษณาและ-ประชาสัมพันธ์ (๓) การถ่ายภาพเพื่อการโฆษณาและประชา-สัมพันธ์ (๓) เทคนิคการนำเสนองานโฆษณา (๓) การออกแบบ สร้างสาร และบรรณาธิกรณ์ -สิ่งพิมพ์เพื่อนิเทศศาสตร์ (๓) นิเทศศาสตร์พัฒนาการเบื้องต้น (๓) การวิเคราะห์ผู้รับสาร (๓) บันเทิงคดีและสารคดี (๓) เศรษฐศาสตร์สารนิเทศ (๓) วารสารศาสตร์พัฒนาการ (๓) วารสารศาสตร์กับแนวคิดเชิงปรัชญา (๓) เศรษฐกิจการเมือง (๓) การศึกษาเฉพาะเรื่องทางวารสารศาสตร์ (๓)	

DPU

โครงสร้างหลักสูตร 4 ปี ปีการศึกษา 2546

สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์

รวม 141 หน่วยกิต

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (30 หน่วยกิต)	หมวดวิชาเฉพาะ			หมวดวิชาเลือกเสรี (6หน่วยกิต)
	กลุ่มวิชาแกน (48 หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกบังคับ (42 หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกเลือกหรือวิชาโท (15 หน่วยกิต)	
กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับธุรกิจ 3	วิชาเอกบังคับ	เลือกเรียนกลุ่มวิชาเลือก หรือ	เลือกเรียนจากรายวิชาที่
มนุษย์กับการใช้เหตุผล (2) บังคับ	หลักการตลาด หรือ 3	หลักการบริหารและการวางแผน	กลุ่มวิชาโทให้ครบ 15 หน่วยกิต	เปิดสอนในมหาวิทยาลัย
	การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ		ตามที่คณะได้กำหนดไว้ ดังนี้	ธุรกิจบัณฑิตย์ ซึ่งไม่ใช่วิชา
ตรรกศาสตร์ (2)	เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น 3	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	การบริหารการขาย 3	ศึกษาทั่วไปและคณะอนุมัติ
ปรัชญากับชีวิต (2)	หลักและทฤษฎีนิเทศศาสตร์ 3	การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง-	การตลาดระหว่างประเทศ 3	ให้เป็นวิชาเลือกเสรีได้
ศาสนาเพื่อการดำรงชีวิต (2)	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์- 3	ขั้นต้น	การสื่อสารและธุรกิจต่อเนื่อง 3	
คุณค่าทางวัฒนธรรมไทย (2) เลือก	เบื้องต้น	การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง-	จิตวิทยาการจัดการธุรกิจ 3	
อารยธรรมไทย (2) 2 นก	วาทนิเทศ 3	ขั้นสูง	การศึกษาเฉพาะเรื่องทางการ-	
ภูมิปัญญาไทย (2)	หลักและศิลปการถ่ายภาพ 3	การวิจัยวิทยุกระจายเสียงและ-	สื่อสารการตลาด 3	
พุทธปฏิบัติ (2)	กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน 3	โทรทัศน์	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์-	
ศิลปวิจักษณ์ (2)	นิเทศทัศน์ 3	การเขียนข่าวและการรายงานข่าวทาง-	เพื่องานการสื่อสารการตลาด 3	
กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	สถิติและการวิจัยทางสังคมศาสตร์ 3	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์	การบริหารโครงการงานสื่อสาร-	
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย (2)	การสื่อข่าวและการรายงานข่าว 3	การบรรณาธิกรณ์ข่าววิทยุกระจาย-	การตลาด 3	
การเมือง เศรษฐกิจและสังคม (2) บังคับ	หลักการประชาสัมพันธ์ 3	เสียงและโทรทัศน์	เทคนิคและจิตวิทยาการ-	
จิตวิทยาเพื่อพัฒนาตนเอง (2)	หลักการโฆษณา 3	การผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นต้น	นำเสนองานด้วยคอมพิวเตอร์-	
จิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิต (2) เลือก	คอมพิวเตอร์เพื่อการสื่อสาร 3	การผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นสูง	กราฟฟิค 3	
มนุษยสัมพันธ์ (2) 2 นก	ภาษาอังกฤษเพื่อนิเทศศาสตร์ 3	คอมพิวเตอร์กราฟฟิคสำหรับงาน-	วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์-	
ชีวิตกับสังคม (2)	ข่าวและสถานการณ์ปัจจุบัน 3	โทรทัศน์	เพื่อการประชาสัมพันธ์ขั้นสูง 3	
ธุรกิจชุมชนศึกษา (2)		การเขียนบทรายการวิทยุกระจาย-		
		เสียงและโทรทัศน์		

โครงสร้างหลักสูตร 4 ปี ปีการศึกษา 2546

สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ (ต่อ)

รวม 141 หน่วยกิต

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (30 หน่วยกิต)	หมวดวิชาเฉพาะ			หมวดวิชาเลือกเสรี (6หน่วยกิต)
	กลุ่มวิชาแกน (48 หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกบังคับ (42 หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกเลือกหรือวิชาโท (15 หน่วยกิต)	
กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์เพื่อคุณภาพชีวิต (2) บังคับ คณิตศาสตร์และสถิติในชีวิต- (2) ประจำวัน มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (2) เทคโนโลยีชีวภาพกับชีวิต (2) เลือก การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (2) 2 นก คณิตศาสตร์พื้นฐาน (2) กลุ่มวิชาสนับสนุน สารสนเทศเพื่อการค้นคว้า (2) การเขียนรายงาน (1) บังคับ กิจกรรมพลศึกษาเพื่อคุณภาพชีวิต (1) ทักษะการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา- (-) ตนเอง 1 บังคับ ทักษะการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา- (-) ตนเอง 2		ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารมวลชน 3 ผู้ประกาศและพิธีกรในการดำเนิน- รายการ 3 การสัมมนาทางวิทยุกระจายเสียง- และโทรทัศน์ * 3 การฝึกงานหรือสารนิพนธ์ 3 หรือ * โครงการสหกิจศึกษา 6	พฤติกรรมและการสื่อสารใน- องค์กร 3 การประชาสัมพันธ์ระหว่าง- ประเทศ 3 มัลติมีเดียเพื่องานประชาสัมพันธ์ 3 คอมพิวเตอร์เพื่อการนำเสนองาน- นิเทศศาสตร์ 3 การศึกษาเฉพาะเรื่องทางการ- ประชาสัมพันธ์ 3 การศึกษาเฉพาะเรื่องทาง- โฆษณา 3 เทคโนโลยีการพิมพ์สำหรับ- งานโฆษณาและประชา สัมพันธ์ 3 การถ่ายภาพเพื่อการโฆษณา- และการประชาสัมพันธ์ 3	

DRAFT

โครงสร้างหลักสูตร 4 ปี ปีการศึกษา 2546

สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ (ต่อ)

รวม 141 หน่วยกิต

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (30 หน่วยกิต)	หมวดวิชาเฉพาะ			หมวดวิชาเลือกเสรี (6หน่วยกิต)
	กลุ่มวิชาแกน (48 หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกบังคับ (42 หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกเลือกหรือวิชาโท (15 หน่วยกิต)	
กลุ่มวิชาภาษา ทักษะการใช้ภาษาไทย 1 (2) บังคับ ทักษะการใช้ภาษาไทย 2 (2) ภาษาอังกฤษ ปรับพื้นฐาน 1* (-) ภาษาอังกฤษ 1* (3) ภาษาอังกฤษ 2* (3)			ศิลปการแสดงทางวิทยุ-กระจายเสียงและโทรทัศน์ 3 ศิลปการละคร 3 การศึกษาเฉพาะเรื่องทาง-วิทยุกระจายเสียงและ-โทรทัศน์ 3 การสื่อสารในยุคโลกาภิวัตน์ 3 ภาพยนตร์ศึกษา 3 ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร 3 การศึกษาเฉพาะเรื่องทางนิเทศ-ศาสตร์ 3 การแปลสำหรับนิเทศศาสตร์ 3 นิเทศศาสตร์พัฒนาการเบื้องต้น 3 การศึกษาเฉพาะเรื่องทาง-วารสารศาสตร์ 3 วารสารศาสตร์พัฒนาการ 3 วารสารศาสตร์กับแนวคิดเชิง-ปรัชญา 3 เศรษฐกิจการเมือง 3 มนุษย์ในงานประชาสัมพันธ์ 3 สื่อมวลชนสัมพันธ์และชุมชน-สัมพันธ์ 3	

DRAFT

โครงสร้างหลักสูตร 4 ปี ปีการศึกษา 2546

สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ (ต่อ)

รวม 141 หน่วยกิต

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (30 หน่วยกิต)	หมวดวิชาเฉพาะ			หมวดวิชาเลือกเสรี (6หน่วยกิต)
	กลุ่มวิชาแกน (48 หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกบังคับ (42 หน่วกิต)	กลุ่มวิชาเอกเลือกหรือวิชาโท (15 หน่วยกิต)	
			การพูดเพื่อการประชาสัมพันธ์ 3 การรณรงค์ทางการประชา-สัมพันธ์ 3 การประชาสัมพันธ์ทาง-อินเตอร์เน็ต 3 การใช้เทคโนโลยีเพื่องาน-ประชาสัมพันธ์ 3 จริยธรรมและจรรยาบรรณ-สำหรับนักประชาสัมพันธ์ 3 การสื่อสารเพื่อไมตรีจิต 3 การเขียนบท 3 การผลิตภาพยนตร์ 3 การตลาดเพื่อสังคม 3 การตลาดเชิงกิจกรรม 3 การบริหารธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ 3 การบริหารความสัมพันธ์-กับลูกค้า 3 การสื่อสารตราสินค้า 3 การโฆษณาและสังคม 3	

DPU

โครงสร้างหลักสูตร 4 ปี ปีการศึกษา 2546

สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ (ต่อ)

รวม 141 หน่วยกิต

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (30 หน่วยกิต)	หมวดวิชาเฉพาะ			หมวดวิชาเลือกเสรี (6หน่วยกิต)
	กลุ่มวิชาแกน (48 หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกบังคับ (42 หน่วยกิต)	กลุ่มวิชาเอกเลือกหรือวิชาโท (15 หน่วยกิต)	
			การแต่งหน้าและเทคนิคพิเศษ-ในงานนิเทศศาสตร์ 3 วารสารศาสตร์มัลติมีเดีย 3 การสื่อสารการเมือง 3 วารสารศาสตร์ก้าวแนวคิดเชิง-สังคมและวัฒนธรรม 3	

*ในกรณีที่นักศึกษามีพื้นฐานความรู้ทางภาษาอังกฤษก่อน อาจได้รับการยกเว้นการลงทะเบียนเรียนรายวิชาข้างต้นนี้ได้ โดยต้องเข้ารับการทดสอบและได้รับความเห็นชอบจากมหาวิทยาลัย และต้องลงทะเบียนรายวิชาภาษาอังกฤษอื่นเพิ่มเติมจนครบจำนวนหน่วยกิตที่ได้รับการยกเว้น

DRAFT

ประวัติผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุษา บิ๊กกิ้นส์

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ประวัติการศึกษา

อักษรศาสตรบัณฑิต.(ไทย) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Ph.D. (Communication) The University of Canberra, Australia

Certificate III (Information Technology, Multimedia) Australian Business Academy, Australia

ผลงานวิจัย

ศูนย์บริการสารสนเทศชุมชนกับการสื่อสารเพื่อสร้างสังคมอิเล็กทรอนิกส์ในชุมชนเขตเมืองและชุมชนเขตชนบทไทย (2545)

การสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเสมือนจริงกับพฤติกรรมการติดสื่อออนไลน์ของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร (2548)

ผลงานเผยแพร่ในการประชุมวิชาการนานาชาติ

- Thai Telecentres and E-Development between Urban and Rural Areas
- Information and Communication Technology (ICT) Policy and E-Development Projects in Thailand: The Impact on Grassroots and Virtual Public Sphere
- Media Convergence, Concentration of Ownership and the Transitional Power from Media to Politics in Thailand
- Cultural Imperialism and Thai Women's Portrayals on Mass Media